

GENERAL SERIES

HELI KAARNIEMI (TOIM.)

Luotsausta ja luovintaa

*Työelämäorientoituneen opetuksen ja ohjauksen
kehittäminen Itä-Suomen yliopistossa*

PUBLICATIONS OF THE UNIVERSITY OF EASTERN FINLAND
General Series No 12

Luotsausta ja luovintaa

*Työelämäorientoituneen
opetuksen ja ohjauksen kehittäminen
Itä-Suomen yliopistossa*

HELI KAARNIEMI (TOIM.)

Luotsausta ja luovintaa

*Työelämäorientoituneen
opetuksen ja ohjauksen kehittäminen
Itä-Suomen yliopistossa*

Publications of the University of Eastern Finland
General Series
No 12

Itä-Suomen yliopisto
Joensuu
2013

Kopijyvä Oy
Joensuu, 2013

Sarjan vastaava toimittaja
Jarmo Saarti

Taitto
Lasse Reijonen

Julkaisija
KORKO - Korkeasti koulutettujen työllistymis- ja
ohjauspalvelut Pohjois-Karjalassa -hanke

ISBN: 978-952-61-1286-2 (nid.)
ISSNL: 1798-5854
ISSN: 1798-5854, Publications of the University of Eastern Finland.
General Series, numero sarjassa: 12
ISBN: 978-952-61-1287-9 (PDF)

Lukijalle – luotsille ja luovijalle

Tämän julkaisun artikkelit valottavat työelämäorientaation ja työelämään orientoivan opetuksen ja ohjauksen nykytilaa ja tulevaisuutta Itä-Suomen yliopistossa. Tavoitteena on tehdä tunnetuksi hyviä linjauksia ja konkreettisia käytäntöjä, joiden avulla yliopiston eri laitokset ja osastot tukevat opiskelijoiden työelämäorientaatiota ja työllistymistä – nyt ja tulevaisuudessa.

Julkaisun ensimmäinen osa sisältää puheenvuorot KORKO - Korkeasti koulutettujen työllistymis- ja ohjauspalvelut Pohjois-Karjalassa -hankkeelta; kasvatustieteiden ja psykologian osaston sekä yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunnan opetushenkilöstöltä ja opiskelijoilta, jotka ovat osallistuneet pilotteina työllistymisen ja ohjauksen kehittämiseen. Artikkelit avaavat näkökulmia ohjauksen nykytilaan ja sille asetettuihin kehittämistavoitteisiin, opiskelijoiden työllistymisnäkyymiin sekä yliopiston muuttuvaan rooliin opiskelijan työelämään orientoitumisen tukijana.

Julkaisun toinen osa koostuu Itä-Suomen yliopiston eri laitoksilta ja osastoilta tulleista artikkeleista, joilla on haettu vuoden 2014 opetuksen ja ohjauksen laadun kannustinrahaa. Kannustinrahalla tuetaan perustutkinto-opiskelijoiden työelämäorientaation rakentamiseen tähtäviä kehittämisideoita ja hyviä käytäntöjä. Työelämäorientaatiolla tarkoitetaan tässä yhteydessä etenkin työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja, työllistymisvalmiuksia sekä toimivien työelämäyhteyksien rakentamista. Erityisesti on haettu sellaisia ohjauksellisia ja pedagogisia ratkaisuja, joilla tuetaan opiskelijoiden asiantuntijaksi kasvamista ja työelämään orientoitumista koko opintojen ajan.

Kiitämme kaikkia artikkelin kirjoittajia, yliopisto-opiskelijoiden ohjausta ja työllistymistä tukevaan toimintaan osallistuneita sekä hankkeen rahoittajia: Euroopan sosiaalirahastoa, Pohjois-Karjalan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusta, Pohjois-Karjalan maakuntaliittoa ja Itä-Suomen yliopistoa.

Joensuussa 22.10.2013

KORKO-hankkeen henkilöstö

Itä-Suomen yliopisto
Koulutus- ja kehittämispalvelu Aducate

Sisällys

LUKIJALLE – LUOTSILLE JA LUOVIJALLE	5
---	---

OSA 1 AJANKOHTAISET KYSYMYKSET

TYÖELÄMÄÄ OPINTOIHIIN – OPISKELIJOITA TYÖELÄMÄÄN MITEN YLIOPISTO-OPISKELIJOIDEN OHJAUSTA TULISI KEHITTÄÄ?	11
KORKO-hanke ohjauksen ja työelämäorientaation kehittäjänä.....	12
Ratkaisukeskeisyys uraohjauksessa	12
Uraohjaus on jokaisen opiskelijan oikeus	13
Opiskelijat kaipaavat lisää työelämäorientaatiota	14
Kokonaisvaltainen ohjaus huomioi elämäntilanteet ja erilaiset valinnat	15
Uraohjaus voisi alkaa jo ennen opintoja.....	15
Tieto työllistymismahdollisuuksista motivoi	16
Työelämäorientaatio mukaan opetussuunnitelmiin	17
URALUOTSI-peli avuksi kehittämistyöhön	18

OHJAUS ON IHMISTYÖTÄ, JOHON TARVITAAN OSAAVIA

RESURSSEJA	21
Yliopistomaailma on moninainen ja vaativa ohjausympäristö.....	21
Yliopistossa ohjaaja on laaja-alainen asiantuntija.....	22
Aikuisen ohjaus on tasavertaista, avointa ja reflektovaa.....	22
Ohjaajasta mentoriksi.....	23
Ohjauksen opiskelijat harjoitteluun omaan yliopistoon?.....	24

MITEN JOENSUUN KASVATUSTIETEILIJÄKASVATIT OVAT

PÄÄSSEET TYÖN JA LEIVÄN MAKUUN?.....	25
Mihin tulokset perustuvat?	25
Miten hyvin on työllistytty?.....	25
Millä työelämän ovet avautuvat?.....	26
Onko pedagogisilla opinnoilla merkitystä?	27
Riittääkö koulutus?.....	27
Mitä sanoisin päätteeksi?	28

KOHTI TYÖELÄMÄÄ - TYÖELÄMÄORIENTAATION

KEHITTÄMINEN HISTORIA- JA MAANTIETEIDEN LAITOKSEN SYVENTÄVISSÄ OPINNOISSA.....	31
Mentorointiohjelma ja mentorien etsintä	32
Pilottivaiheen kokemuksia	33
Alumnitoiminnan aktiivointia	34

Aineenopettajien ammatti-identiteettiin vahvistusta.....	35
Työelämäyhteistyön kehittäminen jatkuu	35
ITSERIITTOINEN YLIOPISTO JA KATOAVA SUKUPOLVI.....	37
Ylivertainen yliopistoko?	37
Dialogia – mutta keiden?.....	38
"Mutta mitä muuta maailma on kuin ihmisten tekemä?"	39
OSA 2 HYVÄT KÄYTÄNNÖT	
TYÖELÄMÄSELVITYKSET OPINTOPOLUN KEHITTÄMISEN	
TUKENA	43
Johdanto	43
Miltä työmarkkinat näyttävät?	44
Millaisiksi valmiudet koetaan?.....	45
Millaisia ovat työmarkkinoiden tarpeet tulevaisuudessa?.....	45
Mitä selvityksistä opittiin?	46
Miten prosessi jatkuu?	46
YKSI TUTKINTO, TUHAT AMMATTIA.	
HAASTEENA HUMANISTIEN URAOHJAUS	49
Ohjauksen vuosikello	50
Infotsunamista koko syksyn mittaiseen ohjaukseen	50
Urapäivä	51
Osaamisen teemapäivä ja osaamisportfolio.....	52
Optimistijollasta kirkkoveneen kyytiin – pienryhmäohjaus henkilökohtaisen ohjauksen rinnalle	52
Pienryhmäohjaus.....	53
Luotsausta ja luovintaa – ohjauksen avulla oikeisiin suuntiin	53
Harjoitteluseminaari.....	53
Reflektioiva loppuessee.....	54
Projektiosaamisen taitojen kehittäminen	54
Majakkana merellä – ohjaajan haasteet	54
TOIMINNALLISET MENETELMÄT OPETTAJAOPISKELIJOIDEN	
OHJAUKSESSA JA AMMATILLISESSA KEHITTÄMISESSÄ.....	57
Hankkeen tarve ja kohde.....	57
Walmiiksi Wiidessä Wuodessa kehitti ohjauksen mallia	58
Ensimmäisen hankkeen saavutetut tulokset.....	58
Opetussuunnitelmien uudistus ja toiminnallisten menetelmien koulutusta	59
Moniammatilliset työpajat tukevat ammatti-identiteetin rakentumista	60
Jatkosuunnitelmat ja tuloksien siirtäminen laajempaan käytäntöön	60

TERVEYDEN BIOTIETEIDEN OPISKELIJOIDEN TYÖELÄMÄORIENTAATION RAKENTAMINEN.....	63
Taustaa	63
Kehittämistarve	64
Kehittämissuunnitelma ja sen toteutus	65
Orientaatiota opintoihin ja työelämään tuutoroinnin ja ohjausryhmän avulla.....	65
Työelämävalmiuksia projektityöskentelyn kautta	66
Yhteenvedo	67
TIEDONHAKU- JA HALLINTA OSANA FARMASIAN AMMATILLISTEN PERUSTAITOJEN OPPIMISTA	71
Abstrakti	71
Tietoyhteiskunta ja siinä tarvittavat perustaidot.....	71
Farmasia tietoammattina	73
Tiedonhaun opettaminen ja oppiminen.....	74
Oikea tieto oikeaan aikaan on olennainen osa menestyksestä asiantuntijan työtä.....	76
VIRTUAALILUOKKA TYÖELÄMÄYHTEYKSIEN EDISTÄJÄNÄ YLIOPISTOSSA	79
Johdanto	79
Etäopiskelu ja kehittyvät oppimisympäristöt.....	80
Opetuskokeilun taustaa	82
Miksi verkkokokousohjelma?.....	82
Opiskelijapalaute	83
Virtuaalistamisen ongelmakohtia.....	84
Virtuaalistamisen hyviä puolia	84
Hankkeen nykytilanne ja jatkonäkymät.....	86
KIRJOITTAJAT	89

Osa 1
Ajankohtaiset kysymykset

Työelämää opintoihin – opiskelijoita työelämään Miten yliopisto-opiskelijoiden ohjausta tulisi kehittää?

**KIRSI VALLIUS-LEINONEN
HELI KAARNIEMI
PEKKA PAKARINEN
LEILA PEIPONEN**

Valtion keskeisenä koulutuspoliittisena tavoitteena yliopistoissa on ollut jo vuosia saada vauhtia opiskelijoiden opintoihin ja sitä kautta työelämään siirtymiseen. Yliopistojen uudessa rahoitusmallissa valmistuneiden työllistyminen on nostettu yhdeksi yliopiston tuloksellisuuden kriteeriksi. Miten opetuksen ja ohjauksen työelämäorientaatiota saataisiin vahvistettua? Millaisia työelämään liittyviä pohdintoja ja kysymyksiä opiskelijoilla on opintojen suunnitteluvaiheesta opintojen valmistumiseen? Millainen ohjaus opintojen eri vaiheissa tukisi parhaiten opiskelijaa siirtymässä työelämään? Tätä on selvitetty Korkeasti koulutettujen työllistymis- ja ohjauspalvelut Pohjois-Karjalassa (KORKO) -hankkeessa.

Itä-Suomen yliopistossa tehdyssä tutkimuksessa (Tuominen, Rautopuro & Puhakka 2008) on selvitetty Joensuun ja Kuopion yliopistoista vuosina 2001 ja 2002 perustutkinnon suorittaneiden tyytyväisyyttä suoritettuihin tutkintoihin työuran kannalta. Tärkeimpinä työllistymistä vaikeuttavina tekijöinä valmistuneet pitivät suhdeverkostojen puuttumista sekä työmarkkinatilannetta. Alueelliseen työmarkkinatilanteeseen yliopistot eivät toimillaan juuri voi vaikuttaa. Sen sijaan opiskelijoiden työelämäorientaation ja työelämäverkostojen rakentamiseksi on opintojen aikana ja osana opintoja paljonkin tehtävissä.

Tarkoituksemme on jakaa tässä artikkelissa KORKO-hankkeessa ja uraohjaajan työssä saatua tietoa, käytännön kokemuksia ja palautteita sekä hahmotella niiden pohjalta opiskelijoiden työelämään orientoitumista edistäviä tekijöitä opintopolun eri vaiheissa. Ideoiden käyttöönotto ei välttämättä vaadi mittavia resursseja – vain nykyisten toimintatapojen ja näkökulmien jakamista ja kehittämistä opiskelija- ja työelämälähtöisemmiksi sekä tavoitteiden sisällyttämistä kiinteäksi osaksi opetus-suunnitelmia.

KORKO-HANKE OHJAUKSEN JA TYÖELÄMÄORIENTAATION KEHITTÄJÄNÄ

Korkeasti koulutettujen työllistymis- ja ohjauspalvelut Pohjois-Karjalassa (KORKO) -hankkeen tavoitteena on ollut tukea korkeakoulutettujen työelämään siirtymistä. Hankkeen pilotteina ovat toimineet Itä-Suomen yliopiston yhteiskuntatieteiden laitos sekä kasvatusta ja aikuiskasvatustieteiden oppiaine. KORKO-hanke on kehittänyt omalta osaltaan työelämäopetuksen ja uraohjauksen käytäntöjä ja vahvistanut ohjaushenkilöstön osaamista. Toiminnassa on sitouduttu ohjauksen toimenpideohjelman asettamiin tavoitteisiin.

Hankkeessa on järjestetty opetusta, ohjausta ja työelämätapauksia ja tuotettu ohjausmateriaaleja. Yksilö- ja pienryhmäohjaus on muodostanut merkittävän osan toimintaa ja tuottanut myös paljon tietoa toiminnan kehittämiseen. Olemme kehittäneet uusia ohjauskäytäntöjä, joiden avulla opiskelijat saavat tukea elämänsä valintoihin, yksilöllisten opinto- ja urapolkujen rakentamiseen sekä työllistymiseen. Hyvä esimerkki tällaisesta käytännöstä on Historia- ja maantieteiden laitoksen mentoointiohjelma, joka esitellään tässä julkaisussa.

Ohjausta on viety myös opetussuunnitelmaan sisältyvien kurssien sisään. Esimerkiksi Kasvatusalan maisterit työelämässä -kurssilla pienryhmäohjaukseen osallistumalla on voinut korvata aiemman esetehtävän. Ohjaustapaamisten tuloksena opiskelijat ovat jakaneet työelämäkokemuksiaan, täsmentäneet urasuunnitelmiaan, kehittäneet työnhakuasiakirjojaan, avartaneet verkostojaan ja työnhaun kanaviaan, aktivoituneet työ- ja harjoittelupaikkojen haussa, löytäneet oman alan harjoittelupaikkoja ja työpaikkojakin.

Hankkeessa tehtävän työelämäyhteistyön tavoitteena on ollut akateemisen osaamisen ja työelämän osaamistarpeiden näkyväksi tekeminen sekä luontevan, joustavan ja helposti löydettävän työelämäyhteistyöverkoston luominen. Verkostoa on rakennettu lisäämällä työelämän edustajien, alumnien, yliopiston opetus- ja ohjaushenkilöstön sekä opiskelijoiden vuorovaikutusta. Toimintaan on sisällynyt muun muassa yritysvierailuja ja yliopiston ulkopuolisten asiantuntijoiden kutsumista mukaan opetuksen toteutukseen. Pilottiyksiköihin on nimetty työelämäyhteistyöhenkilöt, joihin työnantaja voi ottaa yhteyttä, kun tarvitsee yritykseen tai organisaatioon esimerkiksi harjoittelijaa, opinnäytetyön tai selvityksen tekijää ja työntekijää.

RATKAISUKESKEISYYS URAOHJAUKSESSA

Ohjaukseen osallistuminen kuuluu koko opetus- ja ohjaushenkilöstölle, ei ainoastaan nimetyille ohjauksen asiantuntijoille. Moni yliopistolainen kokee kuitenkin epävarmuutta omasta ohjauksen osaa-

misestaan. KORKO-ohjauksissa menetelmällisenä taustana on ollut Lyhytterapiainstituutin kehittämä, ratkaisukeskeinen Reteaming -valmennus. Se on osoittautunut erittäin antoisaksi yliopisto-opiskelijoiden yksilö- ja ryhmäohjauksissa. Perusidean omaksuminen ei edellytä vuosien opintoja; taito kehittyy käytännön ohjauksessa. Yliopiston henkilöstölle on järjestetty kaikkiaan kolme ratkaisukeskeiseen ohjaukseen valmentavaa koulutusta, joista on saatu hyvää palautetta.

Ratkaisukeskeinen ohjaus perustuu kannustavaan ja tasa-arvoiseen vuorovaikutukseen. Opiskelija on subjekti, toimija, omien kysymystensä ja tavoitteidensa määrittelijä. Ohjaajan tavoitteena on suunnata ja konkretisoida ajattelua sekä avata uusia näkökulmia ja jäsenyyksiä opiskelijan tilanteeseen. Tavoitteet ja toiminta määritellään ja sovitaan yhdessä. Ohjausprosessissa keskeisiä elementtejä ovat vahvuuksien ja siirrettävien taitojen tunnistaminen, voimavarojen aktivointi, tavoitteiden asettaminen, ratkaisuvaihtoehtojen lisääminen, myönteinen palaute, uudelleenmäärittelyt ja opiskelijalle soveltuvien harjoitustehtävien käyttö. Prosessin alussa määritellään nykytilanne, sen aiheuttamat haasteet ja ongelmien taustat. Kun ongelma on tiedostettu ja määritelty, edetään nopeasti ratkaisujen etsimiseen, tavoitteiden asettamiseen ja pienin, konkreettisin askelin etenevän, aikataulutetun toimintasuunnitelman tekemiseen.

Ratkaisukeskeisessä ohjauksessa pyritään ennen kaikkea tukemaan tilanteen konkretisoitumista. Ohjaajan roolina on kysyä, täsmentää, tukea ja seurata yhdessä sovitun suunnitelman toteutusta, osoittaa onnistumiset ja vahvistaa opiskelijan verkostoja. Ohjaustapaamisia on säännöllisesti ja suunnitelmaa kehitetään niiden aikana, jolloin ohjauksessa on jatkuvuutta ja tavoitteellisuutta. Opiskelijalle on helpottavaa, kun koko ”norsua” ei tarvitsekaan syödä kerralla, vaan voidaan tarttua yhteen, konkreettiseen asiaan kerrallaan.

Prosessin tukena voidaan käyttää opiskelijan yksilöllisten kykyjen ja hahmotustapojen mukaan erilaisia harjoitteita, esimerkiksi visuaalisia tai kirjallisia keinoja, kuten elämänkaaren hahmottamista, päiväkirjaa, osaamis- ja verkostokarttoja, listauksia, asteikkokysymyksiä sekä tulevaisuuteen ohjaavia harjoitteita, kuten tulevaisuusmuistelu tai kristallipalloharjoitus. Opiskelijaa myös kannustetaan hakeutumaan itsenäisesti tiedon lähteille. Yliopisto-opiskelijalta itsenäinen ja kriittinen tiedonhankinta onnistuu yleensä erinomaisesti, kun hänelle tarjotaan lähtökohdaksi jokin etsintää tukeva materiaali tai elävän työelämän kontakti.

URAOHJAUS ON JOKAISEN OPISKELIJAN OIKEUS

Uraohjauksen tavoitteena on tukea opiskelijoiden kasvua akateemiseksi asiantuntijoiksi. Sillä tuetaan opiskelijoiden yksilöllistä opinto- ja urasuunnitteluun liittyvää päätöksentekoa tarjoamalla välineitä muun

muassa itsetuntemuksen lisäämiseen sekä vaihtoehtoisten opiskelu- ja työmahdollisuuksien arviointiin. Näin edistetään opintojen sujuvuutta sekä jatko-opintoihin tai muuhun työelämään siirtymistä.

Bolognan prosessin kautta on pyritty tukemaan opiskelijoiden työllistyvyyden kasvua yhtenäistämällä eurooppalaista korkeakoulutusta sekä kehittämällä opintojen aikaisia ohjaus- ja neuvontapalveluja. Itä-Suomen yliopiston ohjauksen koordinaatioryhmä on valmistellut perustutkinto-opiskelijoiden ohjauksen toimenpideohjelman ja kokonaissuunnitelman. Työn tavoitteena on ollut saavuttaa selkeät, yhtenäiset toimintatavat opintojen aikaisen hyvinvoinnin ja valmistumisen edistämiseksi. Lähtökohdana on kokonaisvaltainen, opiskelijakeskeinen ohjausmalli, jossa työelämäorientaatio integroidaan osaksi kaikkea opiskelua ja opetusta.

Uraohjauksen sisältyminen opintoihin tulisi nähdä jokaisen opiskelijan oikeutena - samoin kuin opetus. Tällä hetkellä kuulee vielä usein puhuttavan siitä, että tarve uraohjaukseen syntyisi jostakin opiskelijan henkilökohtaisesta ongelmasta ja tälle erityisryhmälle palvelua olisi jo saatavilla. Kuitenkin viimeaikaiset tutkimukset, kuten Penttilä (2009), kertovat laajasta opiskelijoiden epätietoisuudesta työmarkkinoihin liittyen. Tutkimus tukee ajatusta tietoisesta uraohjauksen sisällyttämisestä kaikkiin koulutuksiin, joissa sitä ei vielä ole.

OPISKELIJAT KAIPAAVAT LISÄÄ TYÖELÄMÄORIENTAATIOTA

KORKO-hankkeessa kohtaamillemme yliopisto-opiskelijoille on ollut tyypillistä voimakas halu pärjätä, kiinnostus kartoittaa erilaisia uravaihtoehtoja ja hankkia aktiivisesti alan työkokemusta jo opiskeluaikana. Samaan aikaan huoli tulevasta työelämään sijoittumisesta on kasvanut. Tähän vaikuttavat yhteiskunnan taloustilanne, kasvava kilpailu työpaikoista sekä työelämässä jatkuvasti lisääntyvät osaamisvaatimukset.

Ohjauksiin ja tapahtumiin osallistuneet opiskelijat ovat yleisesti toivoneet työelämään liittyvien teemojen syvällisempää huomioimista kaikilla toiminnan alueilla: opetuksessa, HOPS-keskusteluissa, harjoittelujen ja opinnäytteiden ohjauksessa. He haluavat enemmän tietoa siitä, mihin omalta alalta valmistuneet ovat työllistyneet ja mikä merkitys erilaisilla sivuaine- ja muilla opintovalinnoilla on työllistymisen kannalta.

Opintojen suunnittelun lähtökohdaksi tulisikin nostaa nykyistä voimakkaammin opiskelijan omat tulevaisuudensuunnitelmat, pohdinnat omista työelämämahdollisuuksista, vahvuuksista sekä kehittämiskohteista.

KOKONAISVALTAINEN OHJAUS HUOMIOI ELÄMÄNTILANTEET JA ERILAISET VALINNAT

Ohjaus yliopistoissa on edelleen varsin oppiainekeskeistä, vaikka ihmisen kaikki elämänaalueet: opiskelu, opintoja edeltävät ja niiden aikaiset työelämäkokemukset sekä muu elämä kietoutuvat tiiviisti yhteen ja vaikuttavat kokonaisuutena opintojen ja uran muotoutumiseen. Kokonaisvaltaisempi ohjaus voisi tukea opiskelijoita näkemään laajemmin omat vahvuutensa, voimavaransa ja mahdollisuutensa opiskelussa, työssä ja elämässä yleensä.

Nousujohteinen ja menestyksekäs ura työelämän kiihtyvässä oravanpyörässä ei ole kaikkien opiskelijoiden tavoite, eikä sen pidä ollakaan. Uraohjauksessa näkyy myös se lisääntyvä nuorten joukko, joilla on halu valita elämäntyylinsä panostamatta kokopäivätyöhön. Urasuunnittelusta haetaan uramahdollisuuksia, jotka tarjoavat toivottua joustoa ja tilaa toteuttaa itseään enemmän vapaa-ajalla. Millainen pitäisi olla uraohjauksen viesti näille opiskelijoille? Työelämässä opiskelijoilta odotetaan kuitenkin pitkäjänteisyyttä ja kykyä sitoutua sekä sietää jatkuvia muutoksia.

Ohjauskeskusteluissa kohdataan entistä enemmän erilaisia henkilökohtaisia rajoitteita, joilla voi olla merkitystä työelämässä. Näitä ovat esimerkiksi erilaiset oppimisvaikeudet, yliherkkyydet, vammat ja sairaudet tai vaikkapa kulttuuriset ja kielelliset esteet. Opiskelijat kokevat, että näiden asioiden huomioimiseen opintojen suunnittelussa ja työelämään suuntautumisessa ei saa yliopistossa riittävästi apua. Laitoksilla ja osastoilla opiskelijan kriisien, fyysisen tai psyykkisen terveyden ongelmien kohtaaminen koetaan haasteeksi, johon ei oikein osata vastata. Opiskelija ohjataan nopeasti muihin palveluihin, esimerkiksi psykologin puheille, vaikka hänen tarpeensa ei sitä välttämättä vaatisi. Näihin tilanteisiin tulisi saada lisää valmiuksia henkilöstökoulutuksen kautta.

URAOHJAUS VOISI ALKAA JO ENNEN OPINTOJA

Nuoren opintojen alku viivästyy usein siksi, että omista vahvuuksista tai opiskelumahdollisuuksista ei tiedetä tarpeeksi. Yliopistoon valitaan opiskelijoita, jotka eivät todellisuudessa ole sitoutuneet opiskeluun valitsemallaan alalla. Keskeyttämisiä ja alan vaihtoja on runsaasti, opiskeluaikat pitkittyvät ja työllistyminen valmistumisen jälkeen viivästyy.

Sopivan ja kiinnostavan koulutusalan löytäminen heti yliopisto-opintojen alussa estää tehokkaimmin opintojen viivästyminen ja keskeyttämisiä. Siksi uraohjaukseen kannattaisi panostaa nykyistä enemmän jo ennen yliopisto-opintojen alkua. Yliopistoon hakevien uraohjauksen on perinteisesti ajateltu kuuluvan pääasiassa toisen asteen oppilaitosten

ohjaajille. Ohjaus vaikuttaa olevan kuitenkin varsin riittämätöntä, etenkin jos nuorella ei vielä ole kykyä selvittää itsenäisesti eri vaihtoehtoja.

Yliopistoon hakeutuvien opiskelijoiden ohjaus tulisikin nähdä myös yliopiston tehtävänä. Hakeutumisvaiheen uraohjauksen helpottamiseksi nettiin tulisi saada realistiset kuvaukset eri koulutusaloista ja niiden tarjoamista työelämämahdollisuuksista sekä tietoa yliopisto-opintojen luonteesta. Suurimmalle osalle hakijoista riittää ohjaus näihin omaehtoisiin palveluihin. Osalla hakijoista tarpeet ovat mutkikkaampia, jolloin tarvitaan henkilökohtaista ohjausta. Sitä tarjoamalla vältettäisiin turhia pääaineiden ja yliopiston vaihtoja opintojen ensimmäisinä vuosina.

TIETO TYÖLLISTYMISSMAHDOLLISUUKSISTA MOTIVOI

Epävarmuus tulevaisuudesta ja kokemus väärästä alasta ovat usein opiskelijan perusteluna sille, miksi opinnot eivät etene itse asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Erään laitoksen fuksien keskuudessa kiertää kuulemma erittäin vanhana vitsinä sanonta: Miksi tämän alan opiskelija valmistuu? No työttömäksi!

Kokemus generalistiopiskelijoiden uraohjauksista osoittaa, että työelämään orientoivaa ohjausta ja tietoa kannattaa tarjota heti opintojen alussa – vaikka opiskelija ei aiheen omakohtaista merkitystä heti tunnistaisikaan. Tutkittu tieto siitä, että oman alan asiantuntijat työllistyvät ja koulutuksella voi sijoittua vieläpä kiinnostaviin ja monipuolisiin töihin vahvistaa opiskelijoiden hyvinvointia, auttaa sitoutumaan ja jaksamaan opinnoissa.

Uraohjauksen luontevimpia paikkoja ovat HOPS-ohjaus sekä oman pääaineen opinnot. HOPS-keskustelut tulee sisällyttää osaksi opintoja, jotta niihin osallistuminen ei jää opiskelijan oman viitseliäisyyden ja kekseliäisyyden varaan. Opiskelumotivaation ylläpitämiseksi HOPS-työskentelyyn on tärkeää sisällyttää koko opintojen ajan pohdintaa opiskelijan osaamisen kehittymisestä sekä ura- ja työelämätoiveista.

Opintojen keskivaiheessa vaikuttaa monessa oppiaineessa olevan uraohjauksen katvealue. Kun opinnoista on tullut rutiinia ja oman alan sisällöt tai haasteet alkavat hahmottua, ollaan yleensä motivoituneita hankkimaan oman alan työ- ja harjoittelukokemusta tai virittelemään tutkimushankkeita työelämän suuntaan. Valmennusta työnhakuun ja verkostojen luomiseen ei kuitenkaan löydy sisään rakennettuna riittävän monesta koulutuksesta. Urapalvelujen Urasuunnittelu ja portfolio sekä Työnhakuvalmennus -opintojaksot ovat pyrkineet vastaamaan tähän tarpeeseen, mutta jaksoille mahtuu kuitenkin varsin vähän opiskelijoita tarpeeseen nähden.

Opintojen loppusuoralla työelämään orientoivaa ohjausta ja opetusta saanut opiskelija tuntee jo hyvin itsensä ja osaamisensa. Hän on kenties hankkinut työkokemusta, luonut kontakteja, hahmottaa paremmin mah-

dollisuutensa työelämässä ja luottaa itseensä työnhaussa. Kun valmistuminen nopeasti muuttuvaan ja huonosti ennustettavaan työelämään aiheuttaa vähemmän pelkoa ja ahdistusta, on helpompi sitoutua opintojen loppuun saattamiseen. Tämä ehkäisee opintojen pitkittymistä.

Opintojen aikaisesta työnteosta on puhuttu paljon – puolesta ja vastaan. Kannattaa muistaa, että myös omaa alaa vastaamaton työkokemus lisää yleisiä työelämävalmiuksia ja auttaa työllistymään valmistumisen jälkeen koulutusta vastaaviin tehtäviin. Valmistumisen jälkeistä työllistymistä helpottaa myös se, että opintojen aikana on kasvatettu aktiivista asennetta ja opittu säännölliseen ja tavoitteelliseen työnteokseen. Tällä alueella nykyiset yliopisto-opiskelijat ovat jo varsin vahvoilla. Kohtaamillamme opiskelijoilla on useimmiten monipuolinen työelämäkokemus ja -tietämys.

TYÖELÄMÄORIENTAATIO MUKAAN OPETUSSUUNNITELMIIN

Riittävän työelämänäkökulman sisällyttäminen opetukseen on yliopistolaisille ajankohtainen haaste. Työelämäorientaatio ja -ohjaus vahvistuvat pysyvästi, kun tavoitteet ja hyvät käytännöt kirjataan uusiin opetussuunnitelmiin. Tiivis yhteistyö opetussuunnitelmatyössä on tärkeää, jotta kunkin oppiaineen opintojaksojen sisältöjen, toteutustapojen ja arviointimenetelmien valinnalla varmistetaan opiskelijoiden yleisten työelämä- ja työnhakutaitojen karttuminen. Työelämätaitojen tulisi olla kuvattuina myös osaamistavoitteissa, jotta opiskelijat hahmottaisivat paremmin tavoiteltavan työelämäosaamisen.

Miten työelämäorientaatiota voi vahvistaa opintopolun aikana? Artikkelin liitteenä olevaan taulukkoon on koottu joitakin tavoitteita ja tapoja, joilla opetuksen ja ohjauksen työelämäsivältöjä voidaan sijoittaa opiskelijan opintopolulle.

Opiskelijoilla näyttää olevan heti opintojen alusta suuri tarve kuulua ryhmään, jossa on mahdollista lähteä rakentamaan ammatillista asiantuntijan identiteettiä. Ensimmäiseen vuoteen kannattaakin sijoittaa mahdollisimman paljon sellaisia oman alan opintoja, joissa on mahdollisuus perehtyä alan tulevaisuuden haasteisiin ja työmahdollisuuksiin. Konkreettiset kontaktit alan tutkijoihin ja muihin työelämän edustajiin vaikkapa alumnivierailujen, työpaikkakäyntien, messujen tai työelämässä tehtävien selvitysten muodossa auttavat parhaalla tavalla hahmottamaan tulevaisuuden työmahdollisuuksia. Opiskelijoiden tulisi voida jakaa työelämäkokemuksiaan ja verkostojaan koko opintojen ajan. Myös aiemmin hankitun osaamisen tunnistamista ja tunnustamista eli AHOT-menettelyä voidaan hyödyntää nykyistä tehokkaammin osana opintoja.

Työelämäorientaatiota voidaan vahvistaa myös erilaisten työelämäprojektien, työharjoittelun ja opinnäytetöiden avulla. Nämä ovat

työnantajillekin hyviä tilaisuuksia tutustua tuleviin työntekijöihinsä. Jokaisella yliopisto-opiskelijalla tulisi olla mahdollisuus mielekkääseen, työllistymistä tukevaan ja laadukkaasti ohjattuun työharjoitteluun. Onnistunut työharjoittelu Suomessa tai ulkomailla lisää varmuutta oikeasta alan valinnasta, kasvattaa itseluottamusta omaa osaamista kohtaan, auttaa suunnittelemaan eteenpäin opintoja ja tulevaisuutta sekä luomaan verkostoja työllistymistä silmällä pitäen. Haastetta harjoittelun koordinoinnissa on edelleen muun muassa työpaikkaohjaajien ohjeistuksissa sekä työelämäpalautteen keräämisessä ja hyödyntämisessä.

Graduvaihe on yksi yliopisto-opintojen pullonkauloista. Uraohjaajan vastaanotolle saapuu turhan usein sellainen opiskelija, joka ei keksi yhtäkään työelämän tahoja, joka voisi hyötyä hänen tutkimuksestaan ja sen kautta tulleesta osaamisesta. Moni kokee gradun tekemisen ylivoimaisen suureksi ponnistukseksi, josta ei ole suoranaista hyötyä kenellekään. Tieto työelämän tilauksesta tai tulosten laajemmasta hyödynnettävyydestä motivoisi tavoitteellisempaan työskentelyyn tutkimuksen parissa. Lisäksi työelämään tehty opinnäytetyö on käyntikortti, joka parantaa työllistymisen mahdollisuuksia.

Loppuvaiheen opiskelija, joka ei hahmota lainkaan, mitä on oppinut opintojensa aikana, on myös tuttu näky uraohjaajan vastaanotolla. Tähän ongelmaan voi löytyä ratkaisu Osaamisportfolio -työskentelystä. Kun opiskelijalla on koottuna kaikki asiantuntijaksi kasvuun ja urasuunnitteluun liittyvät asiat yhteen paikkaan, siitä on suuri hyöty opiskelutavoitteiden selkiyttämisessä sekä työnhaussa. Viimeistään silloin oma osaaminen pitää osata tuoda esille hyvin perustellen ja työelämän tarpeet huomioiden.

Oppimisesta saadulla palautteella on tärkeä tehtävä reflektiivisessä työskentelyssä ja oman osaamisen hahmottamisessa. Perinteiset numeroarvioinnit eivät tue tätä tavoitetta parhaalla mahdollisella tavalla. Oppimisen arvioinnissa kannattaisi hyödyntää enemmän sanallista palautetta, itsearviointia sekä erilaisia ryhmä- ja vertaispalautteen muotoja. Näiden työskentelytapojen omaksumisesta opiskelijat hyötyisivät myös työelämässä. KORKO-hankkeessa antoisimpia jaksoja ovat olleet juuri sellaiset ryhmäohjaukset, joissa opiskelijat toimivat toistensa vertaisohjaajina, ideoiden jakajina ja palautteen antajina.

URALUOTSI-PELI AVUKSI KEHITTÄMISTYÖHÖN

KORKO-hankkeen kehittämä URALUOTSI-peli tukee henkilöstön ja opiskelijoiden pohdintaa omasta työelämäosaamisesta ja -orientaatiosta sekä aktivoi monipuoliseen, luontevaan työelämäyhteistyöhön. Pelin kehittäminen lähti tarpeesta saada aikaan konkreettinen menetelmä ja työkalu, jonka avulla olisi helpompaa ideoida ja suunnitella toimenpiteitä opiskelijoiden työelämäorientaation lisäämiseksi ja kehittämiseksi.

si. Ajatuksena oli myös se, että välineen pitää sopia erilaisille ryhmille, opettajalle ja opiskelijalle, kannustaa aktiiviseen vuorovaikutukseen, olla kaikille helppo ja mahdollistaa vapaa, luova ja idearikas keskustelu.

Peli etenee yliopisto-opiskelijan opintopolun mukaan. Työelämään orientoivat, yliopiston omaa toimintaa ja työelämässä vaadittavaa osaamista täsmentävät kysymyskortit auttavat jakamaan kokemuksia ja hahmottamaan jäsennetysti työelämäorientaation kokonaisuutta. Kun peliä testattiin ensimmäisen kerran syksyllä 2012 Itä-Suomen yliopiston ohjauksen teemapäivässä työpajassa ”Työelämäorientaatiota opetukseen ja ohjaukseen”, palaute pelin muodossa etenevästä kehittämisestä oli kannustavaa. Pelin koettiin haastavan mukavalla, mutta tehokkaalla tavalla opetussuunnitelmatyöhön työelämäorientaation näkökulmasta. Erityisesti jo hyviksi havaittujen käytäntöjen jakaminen eri laitoksilta ja osastoilta tulleille kanssapelaajille koettiin tärkeäksi.

Tämän kokemuksen jälkeen peliä on kehitetty eteenpäin, testattu uusilla ryhmillä ja tuotteistettu viimeistellympään muotoon. Koska pelaajat ideoivat pelatessaan uusia toiminta- ja osaamiskortteja, antoisuus kasvaa pelikertojen ja uusien ryhmien myötä. KORKO-pilottiyksiköt saavat syksyllä 2013 pelistä omat kappaleensa. Muut yksiköt voivat halutessaan lainata peliä joko Aducatesta tai Itä-Suomen yliopiston opinto- ja opetuspalveluiden urapalveluista.

LÄHTEET

- Tuominen, V., Rautopuro, J. & Puhakka, A. 2008. Perustutkinnon jälkeen - Itä-Suomen yliopistosta työmarkkinoille Joensuun ja Kuopion yliopistoista vuosina 2001 ja 2002 valmistuneet viisi vuotta myöhemmin. Joensuun yliopisto ja Kuopion yliopisto. Joensuu.
- Penttinen, L., Sarapik, S. & Vallius-Leinonen, K. 2009. Opiskelijan äänellä ohjauksesta. Joensuun yliopiston ohjauskysely 2008. Hallintoviraston raportteja ja selvityksiä/Joensuun yliopisto, 0782-8489 n:o 48. Joensuu.
- Penttilä, J. 2009. Yliopisto-opiskelijoiden työelämään orientoituminen. Opintosisällöt, uraohjaus ja tulevaisuuskuvat. OTUS rs 30/2009. Opiskelijajärjestöjen tutkimussäätiö. Helsinki.

LIITE: TYÖELÄMÄORIENTAATIO OSANA OPINTOJA

Opintojen vaihe	Uraohjauksen tavoite opiskelijan näkökulmasta	Käytännön toteutusideat
Ennen opintoja	<ul style="list-style-type: none"> - auttaa hankkimaan ja jäsentämään tietoa itselle sopivista koulutus- ja työelämävaihtoehdoista - tukea alan valinnassa 	<ul style="list-style-type: none"> - sijoittumisselvitykset ja uratarinat osaksi rekrytointimateriaalia
Opintojen alussa	<ul style="list-style-type: none"> - perehdyttää ja sitouttaa työelämän kannalta tavoitteelliseen opiskeluun yliopistossa ja omalla alalla - tukea urasuunnitteluprosessissa kohti akateemista asiantuntijuutta - edistää työelämäyhteyksiä 	<ul style="list-style-type: none"> - HOPS ja osaamisportfolio -työskentelyn käynnistäminen, AHOT - pääaineen työelämäprojekti
Opintojen keskivaiheilla	<ul style="list-style-type: none"> - tutustuttaa työmarkkinoiden mahdollisuuksiin ja vaatimuksiin omalla alalla - tukea urasuunnitteluprosessissa kohti akateemista asiantuntijuutta - edistää työelämäyhteyksiä - tukea työnhaussa 	<ul style="list-style-type: none"> - HOPS ja osaamisportfolio -työskentely jatkuu - mentorointi tai uraohjausryhmä - pääaineen työelämäprojekti (esim. työelämälähtöinen kandityö)
Opintojen loppuvaiheessa	<ul style="list-style-type: none"> - auttaa saavuttamaan alan akateemisen asiantuntijuuden, saattamaan opinnot loppuun ja valmistautumaan työelämään - edistää työelämäyhteyksiä - tukee työnhaussa - kannustaa mukaan alumnitoimintaan 	<ul style="list-style-type: none"> - HOPS ja osaamisportfolio -työskentely jatkuu - työnhakuvalmennus, työnhakusuunnitelma - johdatus työnhakuun, opas opiskelijoille - työharjoittelu Suomessa tai ulkomailla - pääaineen työelämäprojekti (esim. työelämälähtöinen gradu) - opiskelijoiden järjestämät työelämämessut kampuksella
Opintojen jälkeen	<ul style="list-style-type: none"> - tukee työllistymisessä ja työnhaussa - tukee elinikäiseen oppimiseen, jatko-opintoihin hakeutumiseen - kannustaa mukaan alumnitoimintaan 	<ul style="list-style-type: none"> - alumnitoiminnan ja urapalvelujen onnittelekortit valmistuneille, tarjolla henkilökohtaista ohjausta - TE-toimiston palvelut

Ohjaus on ihmistyötä, johon tarvitaan osaavia resursseja

**MAIJA SARAMÄKI
MINNA HERRANEN**

Ohjaus on monimuotoista ja kokonaisvaltaista toimintaa, jota tarvitaan kaiken ikäisten parissa. Nykypäivän opinto- ja työmarkkinaviidakossa opiskelijat tarvitsevat tuekseen asiantuntijoita, jotka pystyvät auttamaan heitä valintojen ja mahdollisuuksien keskellä. Yliopistossa tarvitaan ohjaukseen lisää resursseja, jotta tarpeen mukainen, asianmukaisesti järjestetty, opiskelijoiden henkilökohtaista opintojen suunnittelua ja työelämään siirtymistä tukeva ohjaus saadaan turvattu.

Ohjauksen resursseja voidaan lisätä kiinnittämällä ohjausta opiskelevia opiskelijoita osaksi yliopistossa tehtävää ohjaustoimintaa. Näin saatu hyöty on molemminpuolinen, sillä ohjauksen opiskelijat tarvitsevat lisää harjoittelupaikkoja. KORKO-hankkeen kautta saimme mahdollisuuden pilotoida tällaista toimintaa. Käytännön työ käynnistyi huhtikuussa 2013, kun opinto-ohjauksen opiskelijat Minna Herranen ja Maija Saramäki tulivat harjoittelijoiksi KORKO-projektiin. Seuraavassa he kertovat näkemyksiään laadukkaasta ohjauksesta ja harjoittelun annista.

MAIJA SARAMÄKI: YLIOPISTOMAAILMA ON MONINAINEN JA VAATIVA OHJAUSYMPÄRISTÖ

Kun tulin KORKO-projektiin, tavoitteenani oli tutustua mahdollisimman monipuolisesti ohjaukseen. Itselläni kokemus ohjauksesta on erittäin vähäistä. Erityisesti minua kiinnosti yliopistolla ohjattavina olevien opiskelijoiden moninaisuus esimerkiksi kansallisuuden tai koulutusalan mukaan. Sekä luokanopettajaopinnoissa että opo-opinnoissa olen tähän asti työskennellyt vain lasten ja nuorten parissa.

Halusin tutustua eri-ikäisille aikuisille suunnattuun ohjaukseen, sen menetelmiin ja teorioihin, jotta ymmärtäisin niitä haasteita, joita liittyy aikuisten opiskeluun. Samalla pääsin tutustumaan teemaan työelämäohjauksen näkökulmasta. Lisäksi minulle oli tärkeää saada kokemusta monikulttuurisesta ohjauksesta, jotta ymmärtäisin niitä haasteita, joita ohjaaja kohtaa työskennellessään maahanmuuttajien kanssa. Pääsin näin pohtimaan aikaisempaa tarkemmin ohjaustyön eettisiä kysymyksiä niin iän, sukupuolen kuin myös kulttuurin näkökulmasta.

Tärkeä tavoitteeni oli myös saada laajempaa näkemystä opinto-ohjaajan työnkuvasta, sillä aikaisemmat kokemukseni olivat rajoittuneet koulumaailman ympärille. Tiedostin ohjausharjoittelun olevan itselleni kasvun paikka, koska kokemukseni ja asiantuntijuuteni ohjauksen alalla oli vielä vähäistä.

YLIOPISTOSSA OHJAAJA ON LAAJA-ALAINEN ASIAANTUNTIJA

Yliopistomaailma vaatii ohjaajalta paljon. Kokemukseni mukaan yliopistossa ohjaajan ammatillinen rooli vaikuttaa enemmän asiantuntijaroolilta verrattuna koulumaailman ohjaajan rooliin. Yliopisto-ohjaaja tarvitsee asiantuntijuutta muun muassa oman organisaation toiminnasta, tietämystä yliopiston opiskelutarjonnasta, akateemisista opiskelutaidoista ja -tekniikoista. Ohjaajan työssä on tärkeää myös osata tulkita ihmisiä: kehen kanssa voidaan keskustella miltäkin etäisyydeltä ja mistäkin asioista.

KORKO-hankkeessa ohjattavina pilottiryhminä olivat kasvatus- ja aikuiskasvatustieteiden ja yhteiskuntatieteiden opiskelijat. Ohjaaja oli perehtynyt kyseisten alojen työkenttiin ja työllistymismahdollisuuksiin tarkasti. Hän selvitti kyseisten alojen työllistymismahdollisuuksia ja teki yhteistyötä yliopiston ulkopuolisen työelämäkentän kanssa. Mielestäni tällainen syvällinen perehtyminen tiettyihin aloihin korostaa asiantuntijaroolia ohjaajan roolin rinnalla.

Moniammatillinen sidosryhmäyhteistyö on kaikkien ohjaajien työssä läsnä. Yliopistossa ohjaajat tekevät yhteistyötä kollegoidensa kanssa. Kollegoiden lisäksi yhteistyö eri asiantuntijoiden kanssa on tyypillistä. Ohjaajat ovat yhteydessä säännöllisesti eri tiedekuntien yhteishenkilöihin, YTHS:n henkilöstöön, opintopsykologiin ja amanuensseihin. Eroavaisuuksia löytyy eri organisaatioiden välillä siinä, mihin suuntaan yhteistyö kallistuu. Jokainen organisaatio luo verkostojaan sille suunnalle, missä heidän intressinsä ovat.

MINNA HERRANEN: AIKUISEN OHJAUS ON TASAVERTAISTA, AVOINTA JA REFLEKTOIVAA

Projektityöskentely ja aikuisten ohjaus olivat minulle uusia kokemuksia. Olen jo vuosia mieltänyt itseni opettajaksi tai opoksi yläkouluun, mutta nyt urasuunnitelmani ovat laajentuneet myös aikuisohjauksen ja projektimuotoisen työskentelyn puolelle.

Ohjauksiin osallistuminen oli harjoitteluni parasta antia. Pääsin seuraamaan useita ohjauskeskusteluja, joissa käsiteltiin muun muassa pääsykokeisiin valmistautumista sekä työnhakua. KORKO-ohjausten sisällöt olivat pitkälti Lairion, Penttisen ja Penttilän (2007, 99) esityksen mukai-

sia. Opiskelijan uravalinnan ohjauksen tulisi käsitellä paitsi yksilöllisiä ja alan mielekkyyteen, myös koulutuksen tarjoamien ja työelämässä vaadittavien taitojen kohtaavuuteen sekä työllistymiseen liittyviä kysymyksiä. Näitä aiheita on käsitelty aiemmin harjoittelujeni henkilökohtaisissa ohjauksissa pintapuolisemmin tai eri näkökulmasta. Tällöin alaa ollaan oltu vasta valitsemassa ja työelämä on vielä ollut varsin kaukainen.

Aikuisten kesken asioista keskustellaan avoimesti ja reflektoiden, jolloin ohjauksessa päästään usein syvällisempään keskusteluyhteyteen kuin nuorten kanssa. Aikuisilla ohjaukseen tuleminen on myös aina aidosti omaehtoista. Nämä tekijät toki luovat pohjaa ohjauksen onnistumiselle, mutta eivät takaa sitä. Ohjaajan toiminnalla on suuri merkitys.

Koulumaailmassa olen törmännyt harmillisen usein kiireeseen ohjaustilanteissa. Ohjauksessa ei kuitenkaan saa olla kiire, koska se värittää ohjaustilanteen negatiivisesti. On tärkeää, että ohjauksessa molemmilla osapuolilla on aikaa ja tilaa puhua vapaasti ilman kiireen tuntua (Onnismaa, 2007, 39).

OHJAAJASTA MENTORIKSI

Konstruktivistisessa ohjauksessa ohjaaja pyrkii yksilölähtöisyyteen ja -keskeisyyteen sen sijaan, että ohjaaja olettaisi tietävänsä, mikä on ohjattavalle parhaaksi. Ohjattava on itse oman elämänsä asiantuntija ja ohjaaja toimii vain mentorina ohjattavan oman tiedon rakentamisprosessissa. (Peavy 2001, 15.)

Aikuisten ohjaus pääsee usein lähemmäksi konstruktivistista ohjausihannetta kuin koulumaailmassa tapahtuva nuorten ohjaus. Aikuisohjauksessa ei ole samanlaista hätää ohjattavista, koska ohjaaja ja ohjattava ovat tasavertaisia. Tasavertaisen ja konstruktivistisen suhteen rakentumista aikuisohjauksessa tukee myös se, ettei ohjaajalla ole samanlaista kasvatustavastuuta tai oppilashuollollisia tehtäviä kuin ohjaajilla perinteisissä kouluympäristöissä.

Ohjaus on ihmistyötä, jossa tärkeintä on olla läsnä ja kohdata toinen. Toisinaan puhe, kuuntelu ja kysymykset ovat riittäviä välineitä onnistuneeseen ohjaukseen. Ohjauksissa kaivataan kuitenkin myös erilaisia tehtäviä keskustelun virittämiseen ja ryhmän aktivointiin.

Ohjauksen koulutukseen olen ajoittain kaivannut enemmän ohjausmenetelmien ja -tehtävien esittelyä ja opettelua. Tämän harjoittelun ohjaustilanteiden sekä tekemäni projektityön kautta opin useita erilaisia menetelmiä, joita voin hyödyntää niin yksilö- kuin ryhmäohjauksessakin. Oman ”ohjausmateriaalipankin” laajentumisen myötä koen olevani taas askeleen lähempänä ohjaajuutta. Sen ansiosta työelämäkin näyttäytyy hallittavampana. Ohjausten ohessa sain myös hyviä vinkkejä omaan ammatilliseen kehittymiseen ja työnhakuun liittyen.

OHJAUksen OPISKELIJAT HARJOITTELUUN OMAAN YLIOPISTOON?

KORKO-hankkeen työntekijät ja ohjauksen koulutuksen henkilöstö ovat keskustelleet mahdollisuudesta järjestää yliopistomme ohjauspalveluja yhteistyössä ohjauksen koulutuksen kanssa. Tällöin ohjauksen opiskelijat voisivat suorittaa opintojakson tai harjoittelun omassa yliopistossa, ohjaten muiden alojen opiskelijoita esimerkiksi opinto- tai urasuunnittelussa. Harjoitteluni pohjalta kannatan tätä ehdotusta. Ohjauksen tärkeys ymmärretään enenevässä määrin myös koululaitosten ulkopuolella ja yksityinen sektori on kaikei se taho, jonne uusia ohjauksen työpaikkoja tulevaisuudessa syntyy.

Aikuisten ohjaus eroaa monella tavalla lasten ja nuorten kanssa tehtävästä ohjaustyöstä, sillä sekä toimintaympäristö, kohderyhmä että tarvittavat tiedot ovat monelta osin erilaisia. Meille opiskelijoille olisikin hyödyksi päästä ohjaamaan jo koulutuksen aikana myös aikuisia. Tällöin kynnys aikuisohjaustehtäviin hakeutumiseen laskisi tulevaisuudessa. Esimerkiksi pareittain ryhmäohjauksena toteutettava urasuunnittelukurssi voisi olla mielekäs, haastava ja antoisa tapa harjaannuttaa aikuisten ohjauksessa tarvittavaa osaamista.

LÄHTEET

- Onnismaa, Jussi 2007. Ohjaus- ja neuvontatyö. Aikaa, huomiota ja kunnioitusta. Gaudeamus, Helsinki.
- Lairio, Marjatta, Penttinen, Leena ja Penttilä, Minna 2007. Akateeminen urasuunnittelu ja työ-elämään siirtyminen. Teoksessa M. Lairio & M. Penttilä (toim.) Opiskelijälähtöinen ohjaus yli-opistossa. Koulutuksen tutkimuslaitos, Jyväskylän yliopisto.
- Peavy, R. Vance 2001. Elämäni työkirja. Konstruktivististen ohjausperiaatteiden soveltaminen: tehtäviä ja harjoituksia. Psykologien Kustannus, Helsinki.

Miten Joensuun kasvatustieteilijäkasvatit ovat päässeet työn ja leivän makuun?

PÄIVI ATJONEN

MIHIN TULOKSET PERUSTUVAT?

Tarkastelen artikkelissani Joensuun kampuksella kasvatustiedettä kahdella vuosikymmenellä niin sanottuna generalistialana opiskelleita, miten he ovat löytäneet paikkansa työmarkkinoilla. Tulokset perustuvat ohjaamiini pro graduihin. Niistä ensimmäinen eli Jauhiaisen (2004) tutkielma käsitteli Joensuun yliopiston kasvatustieteiden koulutuksesta vuosina 1990–1999 KM-tutkinnon suorittaneita, joista kyselyyn vastasi 122 henkilöä (vastausprosentti 69). Romppanen (2013) toisti monin osin samanlaisen kyselyn vuosina 2000–2009 tutkinnon suorittaneille; vastaajia oli 102 (vastausprosentti 58).

Käytän täydennyksenä myös kahta muuta ohjaamaani gradua: Lievonen (2004) hankki aivan kasvatustieteen opintojensa loppuvaiheeseen edenneiltä opiskelijoilta (N=27) kirjoitelmat, joissa he työstivät omasanaisesti kahta teemaa: ”Arvioitani kasvatustieteellisestä koulutuksesta työelämävalmiuksieni rakentajana” ja ”Minä kasvatustieteellisillä työmarkkinoilla”. Sirainen (2012) lähestyi e-kyselylomakkeella kasvatustieteen (N=72) ja yhteiskuntapolitiikan (N=52) opiskelijoita kysyen työn ja opiskelun yhteensovittamisen kokemuksia (vastausprosentti 35).

MITEN HYVIN ON TYÖLLISTYTTY?

KM-tutkinnon Joensuusta 1990-luvulla suorittaneista kasvatustieteilijöistä 56 % oli töissä jo valmistuessaan, ja 18 % oli saanut oman alan töitä heti valmistuttuaan. Tutkinnon 2000-luvun ensivuosisikymmeninä tehneistä vastaavat prosenttiluvut olivat 45 ja 27. Kun 1990-luvulla yliopisto-opinnot päättäneistä 56 % oli vastaushetkellä vakinaisessa ja 28 % määräaikaisessa kokopäivätyössä, seuraavan vuosikymmenen KM-tutkinnon suorittaneilla vastaavat osuudet olivat 64 % ja 21 %. (Jauhiainen 2004, 43; Romppanen 2013, 57.)

Kokonaisuutena ottaen työllistymistilanne on siis ollut varsin hyvä, eikä esimerkiksi 1990-luvun lama ollut näkynyt tämän asiantuntijaryhmän työllistymisessä. Sainion (2011, 40) tuhansia opiskelijoita käsittävän Aarresaari-verkoston aineistojen mukaan valmistumishetken työllisyystilanteella ei ollut suoraa merkitystä tilanteelle viiden vuoden päässä valmistumisesta. Rouhelo (2009, 131) puolestaan totesi humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja kasvatustieteellisen alan generalisteja (N=151) koskeneessa väitöskirjassaan, että heidän työuriensa rakentuminen alkoi jo opintojen aikana.

Siraisen (2012, 55, 58–62) Joensuu-aineistossa opiskelijat näkivät opintojen aikaisen työskentelyn hyödylliseksi muun muassa työkokemuksen myötä paranevien työllistymismahdollisuuksien takia. Etenkin oman alan työtä pidettiin hyödyllisenä siitä huolimatta, että osalla työsäkäynti hidasti opintoja. Silti ensisijaisin syy opintojen aikaiseen ansio-työhön oli välttämättömyysmenojen kattaminen sekä elintason ja kuluksen kohentaminen, ei työkokemus tai tulevaisuuden varmistaminen.

MILLÄ TYÖELÄMÄN OVET AVAUTUVAT?

Sekä Romppasen (2013, 66) että Jauhiaisen (2004, 43–45) tutkimien henkilöiden oman arvion mukaan tärkeimmät työllistymiseen vaikuttaneet tekijät olivat oma aktiivisuus ja henkilökohtaiset ominaisuudet. Työllistymistä olivat edesauttaneet myös esiintymis- ja vuorovaihtusvalmiudet, organisointikyky, alan työkokemus sekä sivuaineet (Romppanen 2013, 66; Jauhiainen 2004, 45). Geneerisiä valmiuksia ovat kiitelleet myös muihin kyselyihin vastanneet joensuulaiset kasvatustieteilijät: kriittinen ajattelu, ongelmanratkaisutaidot ja tiedonhankintavalmiudet olivat kohentuneet (Tuominen 2002). Niille löytyy varmasti käyttöä myös työelämässä. Siraisen (2012, 60) tutkimat opiskelijat arvioivat, että juuri yleisiin työelämävalmiuksiin tuli tukea opintojen aikaisesta työssäkäynnistä. Yliopiston halu häätää opiskelijat pois töistä keskittymään opintoihin päätoimisesti on tältä kannalta katsoen ristiriidassa sen omiin paineisiin lisätä koulutuksen työelämärelevanssia.

Sivuaineopinnot olivat vaikuttaneet 2000-luvun alkuvuosikymmenenä tutkinnon suorittaneiden kasvatustieteilijöiden työllistymiseen lähes yhtä paljon kuin pääaine, kun edellisen vuosikymmenen maistereille pääaine oli selvästi sivuainetta merkittävämpi (Jauhiainen 2004, 45; Romppanen 2013, 66). Lievosen (2004, 135) aineiston sivuainekirjo oli erittäin suuri: valmistumassa olleilla kasvatustieteiden koulutuksen opiskelijoilla oli keskimäärin neljä sivuainetta, ja kaikkienensa 27 opiskelijalla oli yhteensä 102 eri sivuainemainintaa. Suosituimmat sivuaineet olivat tuolloin psykologia (f=18), erityispedagogiikka (13) ja aikuiskasvatus (10).

ONKO PEDAGOGISILLA OPINNOILLA MERKITYSTÄ?

Sekä Jauhiaisen että Romppasen kyselyyn vastanneista iso osa hankki leipäänsä erilaisissa koulutus- ja opetustehtävissä (opettaja, lehtori), vaikka myös esimerkiksi koulutus- ja henkilöstösuunnittelijoita, uraohjaajia, tutkijoita ja sosiaalityöntekijöitä löytyi joukosta varsin paljon. Jakauma on hyvin samanlainen kuin Tampereen yliopiston vastaavilla opiskelijoilla (Jokihaara ym. 2004, 8). Jauhiaisen (2004, 47) kyselyn vastaajista 57 % ja Romppaisen (2013, 57) tutkimista 53 % ilmoitti työskentelevänsä vastaushetkellä opetus- ja koulutustehtävissä.

Työpaikan löytymisen kannalta katsoen mahdollisuus suorittaa opettajan pedagogiset opinnot jo KM-tutkintoon on merkittävä. Sen tärkeyttä lisää Romppasen (2013, 59) erittelemä tieto: 70 % pedagogiset opinnot KM-tutkintoon suorittaneista (N=50) ja 57 % ne suorittamattomista (N=54) oli vakituisessa työsuhteessa kyselyyn vastaamisen hetkellä; vastaavaa vertailua ei ole raportoitu Jauhiaisen tutkielmassa.

RIITTÄÄKÖ KOULUTUS?

Vastaajat arvioivat tietojensa ja taitojensa riittävyttä työelämän tarpeisiin nähden niin, että usein tai melko usein valmiutensa puutteelliseksi kokeneiden määrä oli vähentynyt 17 prosentista 13 prosenttiin. Joskus vajavuutta tunteneiden määrä oli samoin vähentynyt 68 prosentista 56 prosenttiin. Muutosprosenttien syyt ja selitykset voivat olla monenlaiset, mutta hälyttävintä olisi se, ettei tunnistaisi oppimistarpeita lainkaan. (Jauhiainen 2004, 52; Romppanen 2013, 76.)

Kahdeksan kymmenestä 1990-luvulla valmistuneesta ilmoitti työn vastaavan hyvin tai jokseenkin hyvin koulutusalaan ja 11 %:n mielestä vastaavuus oli huono tai sitä ei ollut lainkaan (Jauhiainen 2004, 49). Seuraavalla vuosikymmenellä tutkinnon suorittaneista prosenttiluvut olivat 88 ja 5 (Romppainen 2013, 61). Kun Jauhiainen (2004, 49) raportoi, että 72 %:lla kasvatustieteilijöistä työ vastasi yliopistollista koulutusta hyvin, ja 20 %:lla työn vaatimustaso oli koulutusta alhaisempi, niin vuosikymmen myöhemmin Romppasen (2013, 61) kyselyyn vastanneista vastaavat prosenttiosuudet olivat 75 ja 19. Tulokset vastaavat päälinjoiltaan Aarresaari-aineiston löydöksiä: yhdeksän kymmenestä kasvatustieteellisellä alalla toimivasta oli tyytyväinen koulutuksen ja työn vaatimustason vastaavuuteen (Rautopuro 2011, 52). Valtakunnallisen aineiston parempi prosentti selittyy siihen sisältyvillä opettajilla, joiden KM-tutkinto on tehty professiokoulutuksessa.

Joensuun koulutuksen kehitys on siis ollut ajanjaksolla 1990–2009 myönteinen. Se on kenties osaltaan seurausta siitä, että ensimmäisen tutkimuskohortin esiintuomiin koulutuksen sisältöongelmiin pyrittiin vastaamaan vuonna 2005 voimaan tulleessa opetussuunnitelmassa. Tuolloin

sekä kandidaatin että maisterin tutkintoon sisällytettiin työelämäorientoituneita opintomoduuleja myös työelämävalmiuksia silmällä pitäen.

MITÄ SANOISIN PÄÄTTEEKSI?

Sekä Jauhiaisen (2004), Lievosen (2004) että Romppasen (2013) tutkielmassa tuli esille opiskelijoiden vaatimus työllistymisvaihtoehtojen käsittelemisestä aiempaa enemmän koulutuksen aikana. Myös työharjoittelun vahvistamista toivottiin, kun sen osuus on pitkään tässä generalistikoulutuksessa ollut noin kymmenen opintopistettä. Nykyiseen kasvatustieteiden ja aikuiskasvatustieteen asiantuntijakoulutukseen työelämäyhteyksiä on hieman lisätty jo kandidaatintutkinnosta saakka, ja muun muassa yliopiston ura- ja ohjauspalvelujen tarjontaa käytetään hyväksi.

Työllistyminen on monimutkainen tapahtumasarja, johon vaikuttavat yksilön ja hänen koulutuksensa lisäksi lukemattomat asiat (Tuominen 2013). Niistä esimerkiksi työllistymishetken kansalliseen taloustilanteeseen yksilöllä ei ole mitään erityisen merkittävää vaikutusmahdollisuutta – tutkinnon ottamisen lykkäämistä lukuun ottamatta. Tuominen nostaa myös kriittisen näkökulman työllistymisen ja koulutuksen väliseen suhteeseen todeten, että ”korkeimman koulutuksen ja työllistymisen suhde on puhuttanut jo ainakin kaksisataa vuotta. Kysymys on siitä, mikä on yliopisto-opintojen tarkoitus. Onko tarkoitus valmistaa opiskelijat suoraan työelämään? (Emt., 25).” Kyllä-vastaus tulee viipymättä etenkin opintohallinnon edustajien ja työnantajien suusta, mutta kouluttajat ja tutkijat ovat selvästi varautuneempia.

Yliopiston intressissä ei ole tietenkään kouluttaa kasvatustieteiden ja aikuiskasvatustieteilijöistä työttömiä generalisteja, eikä tyrkyttää heille takataskuun varmuuden vuoksi ”lisäkorttia” opettajakelpoisuuden turvaavista opinnoista. Opetus- ja kasvatustieteiden kehittäjinä generalisteja tarvitaan muussakin kuin opettajan pestissä. Yliopisto ei toisaalta ole ensisijaisesti ammattioppilaitos, vaikka koulu- ja kurssi -sanat ovat kiusallisesti akateemisessa arkipuheessa yleistyneet. Akateemisen koulutuksen vahvuus on kriittisen ajattelun ja tiedonhankinnan sekä avaran ajattelukapasiteetin turvaamisessa. Sellaiset eivät jää ”tumput suoriksi” työelämän kompleksisissakaan muutoksissa.

Ehkäpä Tuomisen käyttämän työllistymisvyyryyden -käsitteen konkretisoiminen olisi miettimisen arvoinen. Se saa mielenkiintoisen lisä-sävyn kansainvälisistä tutkimuksista, että työllistymistilanteessa tieteenaloihin perustuva tieto- ja taitopohja jää ”muuta tietoa ja taitoja” vähäisemmäksi. Siis kasvatustieteiden, oppimisen ja ohjaamisen syvällinen ymmärtäminen ei välttämättä turvaa työpaikkaa. Alan työtehtävän voi muilla ansioilla napata kasvatustieteilijän nenän edestä vaikkapa yhteiskuntatieteilijä tai viestinnän maisteri. Näkymä on kaltaiseni koulutusalan ammattilaisen silmissä sekä kiehtova että kauhistuttava.

LÄHTEET

- Jauhiainen, A-M. 2003. Kasvatustieteen tieteenalakoulutuksesta valmistuneiden työllistyminen ja koulutuksen riittävyys. Joensuun yliopisto. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma.
- Jokihaara, K., Räisänen, M., Tahvola, A. & Vuorikoski, M. 2004. Sijoittuminen kasvatusalalle. Teoksessa *Se on se avain! Kasvatustieteiden tieteenalaohjelmasta valmistuneiden tarinoita opiskelusta ja työhön sijoittumisesta*. http://www.uta.fi/opiskelu/selvitykset/kasvatustieteilijoiden_tarinoita.pdf, 7–9.
- Lievonen, P. 2004. Kasvatustieteellisen koulutuksen merkitys asiantuntijuuden ja työelämävalmiuksien rakentajana. Joensuun yliopisto. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma.
- Rautopuro, J. 2011. "Kaipa sitä aikansa jaksaa tätäkin viittiä". Maistereiden ylikoulutuksen ydinolemus. Teoksessa A. Puhakka & V. Tuominen (toim.) *Kunhan kuluu viisi vuotta. Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden työurat*. <http://www.aarresaari.net/pdf/Kunhankuluuviisivuotta.pdf>, 43–60.
- Romppanen, M. 2013. Vuosina 2000–2009 Joensuun yliopistosta kasvatustieteiden koulutuksesta KM-tutkinnon suorittaneiden työllistyminen, työtehtävät sekä koulutuksen antamat valmiudet. Itä-Suomen yliopisto. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma.
- Rouhelo, A-M. 2009. Akateemiset urapolut. Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja kasvatustieteellisen alan generalistien urapolkujen alkuvaiheet 1980- ja 1990-luvuilla. Turun yliopiston julkaisuja C 277.
- Sainio, J. 2011. Valmistumishetken työmarkkinatilanteen vaikutus maistereiden työuraan viisivuotistarkastelussa. Teoksessa A. Puhakka & V. Tuominen (toim.) *Kunhan kuluu viisi vuotta. Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden työurat*. <http://www.aarresaari.net/pdf/Kunhankuluuviisivuotta.pdf>, 23–42.
- Sirainen, S. 2012. Elämää yliopisto-opiskelun ja ansiotyön ristivedossa. Generalistialojen opiskelijoiden kokemuksia opiskelun ja työn yhteensovittamisesta. Itä-Suomen yliopisto. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma.
- Tuominen, V. 2002. Vuonna 2002 Joensuun yliopistosta valmistuneet kandidaatit ja maisterit. Tekijältä virkakäyttöön saatu aineisto.
- Tuominen, V. 2013. Maistereiden työllistyvyys. University of Eastern Finland. *Dissertations in Social Sciences and Business Studies* 57.

Kohti työelämää - työelämäorientaation kehittäminen Historia- ja maantieteiden laitoksen syventävissä opinnoissa

**MAARIT JUSELIOUS
JONNA KOSONEN
RIIKKA MYLLYS
MINNA TANSKANEN**

Historia- ja maantieteiden laitoksen tavoitteena on, että koulutusohjelmistamme valmistuu asiantuntijoita, joiden ammattitaidolle on tarvetta ja kysyntää valmistumisen jälkeen. Opetusta ja ohjausta suunniteltaessa on kiinnitetty huomiota työelämän käytännöissä ja luonteessa tapahtuneisiin muutoksiin ja pyritty vastaamaan niihin. Työelämäorientaatiota on lisätty pääaineopintoihin erityisesti maisterivaiheessa. Esimerkiksi vuosina 2007–2009 toimineessa W5W²-hankkeessa suunniteltiin muun muassa pedagogisesti suuntautunut pro gradu -tutkielma, joka on otettu käyttöön myös maantieteen oppiaineessa. (Hankkeesta tarkemmin Myllys, R. & Junkkarinen, M. 2009.)

Historia- ja maantieteiden laitos haki vuonna 2012 ohjauksen laadun kannustinrahaa *Kohti työelämää* -hankkeeseen, jossa pyritään muun muassa kehittämään mentoroinnista ohjausmuoto maisterivaiheen opintoihin. Laitoksen suunnitelman mukaan mentoroinnin tavoitteena on antaa opiskelijalle käytännön kokemusta työmarkkinoille hakeutumisesta ja työelämässä toimimisesta sekä auttaa luomaan kontakteja työelämää varten. Mentorointijärjestelmän tavoitteena on löytää opiskelijan rinnalle mentori, joka ohjaa ja tukee opiskelijaa tämän työelämäorientaation löytymisessä. Lähtökohtana on, että ohjausmuoto on joustava, opiskelijalähtöinen ja yksilöllinen. Mentorointia pyritään suuntaamaan sekä niille opiskelijoille, joiden uraorientaatio on epäselvä, että niille opiskelijoille, joiden tavoite työelämässä on selvä, mutta jotka ovat epävarmoja keinoista saavuttaa tuo tavoite.

Mentoroinnin kehittäminen on toteutettu osana *Korkeasti koulutettujen työllistymis- ja ohjauspalvelut Pohjois-Karjalassa (KORKO)* -hanketta, jota hallinnoi Itä-Suomen yliopiston koulutus- ja kehittämispalvelu

Aducate. KORKO-hankkeen rahoituksella historia- ja maantieteiden laitokselle palkattiin tammikuussa 2013 suunnittelija puoleksi vuodeksi. Suunnittelijan tehtävänä oli luoda mentorointiopintojakson pilottimalli ja käynnistää se kevätlukukauden 2013 aikana.

Suunnittelija aloitti työnsä kartoittamalla, miten mentorointia on toteutettu muissa yliopistoissa ja oppilaitoksissa. Erityisesti Haaga-Helia ammattikorkeakoulun, Helsingin yliopiston, Lapin yliopiston sekä metsäalan toimijoiden, kuten Agronomiliiton, Metsänhoitajaliiton ja Ympäristöasiantuntijoiden keskusliiton mentorointiohjelmat antoivat arvokasta tietoa ja esimerkkejä toimintamalleista. Suunnittelijan mukaan keskustelut eri mentorintiohjelmia koordinoivien tai mentoroinnissa mukana olleiden henkilöiden kanssa osoittautuivat antoisiksi ja hyödyllisiksi kehittämistyötä ajatellen.

Historia- ja maantieteiden laitoksen mentorointiohjelmaa ei suoraan kopioitu mistään kartoituksessa esiin tulleesta mallista, vaan niitä mukautettiin laitoksen ohjelmaan sopivaksi. Mentorointia varten suunniteltiin syventäviin opintoihin valinnainen *Mentoroinnilla asiantuntijuuteen* -opintojakso (3 op), joka on suunnattu ns. generalistitutkintoa suorittaville.

MENTOROINTIOHJELMA JA MENTORIEN ETSINTÄ

Mentorointiohjelman aikana opiskelijat tutustuvat itseään kiinnostavaan alaan työelämässä ja perehtyvät työelämän käytäntöihin, vahvistavat käsitystään omasta akateemisesta asiantuntijuudestaan sekä luovat verkostoja työelämään. Opiskelija ja mentorimuodostavat vuodeksi työparin. Opintojakso sisältää aloitustapaamisen – *Mentorointistartin* – helmikuussa, kolmesta neljään henkilökohtaista mentoritapaamista, opiskelijoiden *Missä mennään?* -tapaamisen syyskuussa sekä päätöstapaamisen seuraavan vuoden helmikuussa. Opiskelijat kirjoittavat mentorointivuodestaan blogia ja laativat mentorointiportfolion.

Mentorointiohjelmaan haetaan vapaamuotoisella kirjallisella hakemuksella, jossa opiskelija esittää, kuinka hän ajattelee hyötyvänsä opintojaksosta ja millaisen mentorin hän toivoo saavansa. Käytännön tasolla opiskelija pohtii hakemuksessaan, millaisiin työtehtäviin hän haluaisi mentoriohjelmassa tutustua sekä millaista asiantuntemusta ja työkokemusta hän toivoo mentorinsa omaavan. Hakuajan päätyttyä opintojakson vastuuopettajat ja amanuenssi haastattelevat hakijat, jotta opiskelijoiden kiinnostuksen kohteista saataisiin lisätietoa. Haastattelussa arvioidaan opiskelijan sitoutuneisuus ja motivaatio mentorointiohjelmaan osallistumiseen. Opintojaksolle valitaan enintään viisi opiskelijaa kirjallisten hakemusten ja haastattelujen perusteella. Valituksi tuleminen edellyttää, että laitoksella on tarjota opiskelijalle sopiva mentor.

Pilottivuonna mentorit etsittiin henkilökunnan omien suhteiden avulla, mikä lienee toimiva malli myös muutamina tulevina vuosina, mutta ei voi vakiintua lopulliseksi käytännöksi. Tulevaisuudessa mentoreita täytyy pystyä valitsemaan laajemmasta joukosta, jotta mentoripareista saadaan mahdollisimman toimivia eikä tehtävä kuormita samoja henkilöitä vuodesta toiseen.

Millainen sitten on hyvä mentori? Tavoitteena ei ole etsiä elämässään täydellisesti onnistuneita, heti valmistumisen jälkeen haluamalleen työuralle sukeltaneita henkilöitä, vaan jossain tapauksissa mentoroitavalle voi olla enemmän hyötyä täysin päinvastaisista kokemuksista. Koulutustaustaa, valmistumisajankohtaa yms. tärkeämpää on, että mentorilla on aikaa mentoroitavalle ja tämä saa tapaamisten myötä aidon kuvan mentorin tehtävänkuvasta, sen vaatimuksista ja mahdollisista haasteista, unohtamatta työyhteisöön ja työhön liittyvien verkostoihin liittyviä kysymyksiä. Kommunikaatiotaidot ja taito heittäytyä erilaisiin tilanteisiin ovat luonnollisesti tekijöitä, jotka ovat eduksi hedelmällisen mentorointisuhteen syntymiselle. Vastaavaa avoimuutta on tietenkin syytä odottaa myös mentoroitavalta.

Mentoroinnilla asiantuntijuuteen -opintojakson tueksi on laadittu Mentoroinnin starttipaketti, joka sisältää laitoksen mentorointiohjelmaan liittyviä ohjeita ja käytäntöjä. Starttipaketti on tarkoitettu sekä mentoreille että mentoroitaville opiskelijoille. Opintojaksolle on perustettu oma blogi, johon päivitetään esimerkiksi mentorointiohjelman ajankohtaisia asioita ja jonka kautta voi esittää kommentteja tai kysymyksiä.

PILOTTIVAIHEEN KOKEMUKSIA

Pilottivaihe käynnistettiin nopealla aikataululla: opiskelijahaku toteutettiin helmi- ja maaliskuun 2013 aikana, mentorit kartoitettiin vajaan kahdessa viikossa maaliskuussa ja Mentorointistartti järjestettiin huhtikuussa. Mentorointiohjelmaan haki yhdeksän opiskelijaa, joista seitsemän täytti hakukriteerit. Haastattelujen perusteella viidelle opiskelijalle ryhdyttiin etsimään mentoreita, missä kiireisestä aikataulusta huolimatta onnistuttiin hyvin.

Mentorointistarttissa oli paikalla kaikki viisi mentoroitavaa opiskelijaa, kolme mentoria, opintojaksoon sitoutunutta laitoksen henkilökuntaa ja KORKO-hankkeen henkilöstö. Tapaamisen keskeinen tehtävä oli tutustua toisiinsa ja motivoida eri osapuolia yhteistyöhön. Iltapäivän aikana työskenneltiin sekä koko ryhmänä, mentorit ja mentoroitavat omiina ryhminään että mentoripareittain. Tapaamisen lopuksi mentoriparit aloittivat mentorointisopimusten laatimisen. Sopimukseen he kirjasivat molempien osapuolten odotukset ja tavoitteet sekä yhteiset pelisäännöt ja toimintatavat, ja ne tallennettiin laitoksen arkistoon.

Pilottivaiheen *Missä mennään?* -tapaaminen järjestettiin syyskuun 2013 lopussa. Tällöin opiskelijat esittelivät mentorointiportfolioon liitetävän asiantuntijahaastattelun ja kertoivat kokemuksistaan. Tapaamisen yhteydessä pohdittiin, onko laitoksen mentorointiohjelman käytäntöjä tarpeen muuttaa. Lokakuussa 2013 järjestetään opiskelijahaku helmikuussa 2014 käynnistyvälle mentorointijaksolle. Tavoitteena on, että mentoriparit saataisiin muodostettua vuoden loppuun mennessä.

Mentorointiin osallistuvien opiskelijoiden ensikommenteista on ollut huomattavissa, että he ovat olleet tyytyväisiä mentorointiohjelman tuomaan lisäarvoon. Kontakteja työelämään näyttää jo muodostuneen. Historia- ja maantieteiden laitoksella keväällä 2013 tehdyn opiskelijakyselyn perusteella myös mentorointiohjelmaan osallistumattomien suhtautuminen mentorointiin on odottavan positiivinen. Opiskelijoilla tuntuu olevan selkeä käsitys ohjelman työelämäyhteyttä konkretisoivasta merkityksistä.

Pilottivuoden jälkeen laitos analysoi ohjelmaan osallistuneiden osapuolten kokemukset, ja kehittää toimintaa niin, että *Mentoroinnilla asiantuntijuuteen* -opintojakso voidaan vakiinnuttaa laitoksen valinnaisten opintojen kurssitarjontaan. Toivottavaa olisi, että mentoroitavat opiskelijat valmistuttuaan ja työelämään siirryttyään olisivat halukkaita toimimaan laitoksen mentoreina.

ALUMNITOIMINNAN AKTIVOINTIA

Mentoroinnin kehittämiseen liittyy Historia- ja maantieteiden laitoksen alumnitoiminnan tehostaminen. Alumneja on jo hyödynnetty laitoksen opetuksessa, mutta heidän panostaan voidaan selvästi lisätä ja laajentaa alumninyhteistyötä koko opintojen ajan kestäväksi prosessiksi. Alumnien kautta ajantasainen yhteys työelämään muodostuu luonnollisesti ja suhteellisen helposti.

Toiminnan jatkuvuuden takaamiseksi alumnitoimintaan – ja myös mentorointiin – tutustuttaminen täytyy aloittaa jo opintojen aikana. Kun opiskelijat mieltävät toiminnan opintopolkunsa osaksi ja näkevät sen konkreettiset hyödyt, kynnys ilmoittautua alumniksi pienenee ja toiminta saa alumnien määrän lisäyksen myötä uutta pohjaa. Jotta toiminta ei olisi yksipuolista, alumneille aiotaan lähettää neljä kertaa vuodessa ilmestyvä laitoskirje. Lisäksi heidät kutsutaan laitoksen järjestämiin tilaisuuksiin, ja mahdollisuuksien mukaan heille organisoidaan omaa toimintaa. Toiveena on, että alumneista saadaan myös laaja potentiaalisten mentoreiden rekisteri.

AINEENOPETTAJIEN AMMATTI-IDENTITEETTIIN VAHVISTUSTA

Mentoroinnilla asiantuntijuuteen -opintojakson lisäksi *Kohti työelämää* -hankkeessa on pyritty vahvistamaan myös aineenopettajaksi opiskelevien ammatti-identiteettiä. Syksyllä 2012 käynnistettiin historiaa tai maantiedettä pääaineenaan opettajiksi opiskelevien yhteinen graduseminaari. Seminaarin ideana on koota yhteen laitoksen opiskelijat, joiden tutkielma liittyy opettamiseen tai opettajuuteen. Laitoksen omien tutkielmaohjaajien lisäksi töille on mahdollista saada ohjausta myös Soveltavan kasvatustieteen ja opettajankoulutuksen osaston didaktikoilta ja Joensuun normaalikoulun lehtoreilta.

Aineenopettajuuteen kasvun tukena on myös lukuvuonna 2013–14 ensimmäistä kertaa järjestettävä *Koulu, yhteiskunta ja muutos* -opintojakso (5 op), jonka tavoitteena on perehdyttää opiskelijat historian ja maantieteen opetuksen kehitysvaiheisiin, nykyhetken virtauksiin sekä tulevaisuuden haasteisiin. Kurssilla vierailee useita historian ja maantieteen didaktiikan kansallisia kärkinimiä ja myös opettajan toimessa eri kouluissa työskenteleviä henkilöitä.

TYÖELÄMÄYHTEISTYÖN KEHITTÄMINEN JATKUU

Historia- ja maantieteiden laitoksella on suhtauduttu myönteisesti työelämäorientaation lisäämiseen maisteriopinnoissa. Kuluneen vuoden aikana saadut kokemukset ovat olleet lupaavia, ja yhteistyö eri oppiaineiden (historia, maantiede, yhteiskuntamaantiede ja ympäristöpolitiikka) välillä on vahvistunut. Työelämävalmiuksien kokonaisvaltainen kehittäminen on nostettu laitoksella yhdeksi opetussuunnitelmatyön keskeiseksi teemaksi vuosina 2014–2016.

LÄHTEET

Myllys, R. & Junkkarinen, M. 2009. Laadukasta ohjausta työelämäorientaation näkökulmasta. Teoksessa *W5W²-pilotoinnilla kohti oppimisen kumuloitumista*. Oulun yliopiston opetuksen kehittämissyksikön julkaisuja, Dialogeja 12, Oulu.

Itseriittoinen yliopisto ja katoava sukupolvi

PÄIVI HARINEN

YLIVERTAINEN YLIOPISTOKO?

Akateemisesti koulutettujen nuorten aikuisten työllistymisongelmat ovat kohtalaisen tuore huolenaihe suomalaisessa koulutus- ja oppimisyhteiskunnassa¹. Kun vielä 1960- ja 1970-luvullakin yliopistoista valmistuneet maisterit (tohtoreista puhumattakaan) löysivät suhteellisen vaivattomasti itselleen paikan julkisen sektorin paisuvasta virkakoneistosta, 2000-luvulla tilanne on toisenlainen. Yhtäältä koulutusekspansio on lisännyt akateemisesti koulutettujen työnhakijoiden määrää, ja toisaalta koulutusinflaatio on syönyt yliopistotutkintojen työmarkkina-arvoa². Kolmanneksi: julkisen sektorin toimintarakenteiden poliittisesti säädellyt muutokset ovat tyypistäneet virkamiestarvetta³, ja tämä kehitys näyttää jatkuvan edelleen.

2000-luvulla myös yliopistolaitos on käynyt läpi merkittäviä rakenteellisia muutoksia. Hyvinvointivaltiokehityksen myötä korkeakoulutus pyrittiin ohjelmallisesti saattamaan jokaisen ulottuville, vahvan alue- ja koulutuspoliittisen normiohjailun myötä. Nyt tämän aaltoilun suunta on muuttunut: korkeaakin koulutusta on alettu keskittää alueellisiin solmukohtiin. Kokonaisia yliopistoja, tiedekuntia, ainelaitoksia ja oppiaineita on alettu yhdistää toisiinsa niin, että iso luuta on lakaissut pois joukon opinahjoja ja niiden tarjoamia koulutuspalveluja.⁴ Näin myös yliopiston työpaikat ovat alkaneet vähentyä ja muuttuneet entistä ankarammiksi kilpailuiksi – vai kisataankohan niistä sittenkään?

Yliopistoissa työskentelevät tutkijat, opettajat ja hallinnon hallitsijat ovat yleensä sitoutuneita työhönsä ja pitävät sitä mielekkäänä. Yliopistotyön katsotaan antavan tekijälleen paljon, mahdollistavan jatkuvan uuden oppimisen ja työn itsenäiseksi kokemisen.⁵ Toisenkinlaisia kaikuja on kuitenkin alkanut kantautua sieltä täältä: Yliopistotyö ei tarjoa enää virkakäytäntöihin sisältynyttä vahvaa alaisuusjää, eivätkä

¹ Norjalaisen Torsten Husénin (1974) määritelmän mukaan oppimis- tai koulutusyhteiskunta (learning society) on yhteiskunta, jossa koulutus on laajasti arvostettua ja jossa myös koulujärjestelmän ulkopuoliset instituutiot (esim. työmarkkinat) tunnustavat koulutuksen arvon.

² Aro 2013

³ Yliopiston yksi klassinen tehtävä on ollut virkamieskoulutus, eli se on tuottanut korkeasti koulutettuja ammatillaisia erilaisiin julkisen sektorin tehtäviin.

⁴ Aittola 2011

⁵ Aittola 2011

yliopiston maksamat palkat tunnu pärjäävän markkinasektorilla maksettaville ansioille. Yhä useammat tehtävät yliopistoissa ovat vain määräaikaisia ja epävarmoihin hankerahoituksiin sidottuja. Ilmassa on viitteitä siitä, että akateemisuuden aura ei välttämättä enää riitä takamaan sitä, että työpaikkojen auettua yliopiston ovilla nähtäisiin jonkinlainen yliopistotyöstä haaveileva työnhakijoiden valiojoukko.

Entäpä jos akateemisessa tulevaisuudessa, vaikean työllistymisen ohessa, nähdäänkin myös sille osittain vastakkainen ilmiö: yliopistotyöntekijäpula? Tärkeä kysymys ajassamme on: Miten tämä mahdollinen työntekijäpula voidaan välttää, miten estetään nuorten, innokkaiden ja tieteellisestä työkuulttuurista inspiroituneiden nuorten aikuisten yliopistotyön karttelu?

DIALOGIA – MUTTA KEIDEN?

Jos yliopistoa ja sen perusideaa katsoo paljon hyvinvointivaltiokehitysaikoja kauemmaksi, tuhansia vuosia taaksepäin, huomaa sen syntyneen ajatuksille dialogista, kumuloituvasta ymmärryksestä ja mentoroinnista⁶. Selkeimmilläänhän tätä periaatetta on eletty (tai ainakin pyritty elämään) todeksi yliopisto-opettajan (erityisesti tietysti professorin) ja opiskelijan välisessä suhteessa. Dialogi yliopistossa on kuitenkin merkinnyt myös akateemisessa kehityksessään eri vaiheissa olevien työntekijöiden keskinäistä yhteistyötä ja vaihtoa. Professorit, apulaisprofessorit, yliassistentit ja assistentit loivat aikoinaan jonkinlaisen urasukupolvijärjestelmän, joka perustui eri-ikäisten ja oppikehityksessään eri vaiheissa olevien työntekijöiden yhteistoimintaan. Professoriksi pääsi yleensä pitkän tutkijan- ja opettajanuran myötä, ja assistentit olivat useimmiten nuoria, akateemista uraa vasta suunnittelevia tutkijanalkuja.

Dialogi – vuoropuhelu, vuorovaikutus, vuoroin vaikuttaminen, yhdessä ajattelu⁷ – ei ole indoktrinaatiota, valmiiksi pureskeltujen todellisuuksien siirtämistä vanhemmilta nuoremmille (ja näiden hyväksyttäväksi). Dialogissa vaikutuksen suunta on molemminpuolinen. Ihanteellisimmillaan yliopistodialogissa nuoret tulokkaat ovat saaneet tilaa luoda, tuoda ja muuttaa – heille on tarjottu mahdollisuus olla lenkkejä ketjuissa, joista parhaimmillaan on syntynyt lujia toiminnallisia rakenteita.

Miten käy yliopistollisen sukupolvien välisen dialogin (ja siitä syntyvien ketjujen) tilanteessa, jossa yliopistoinstituutio sulkeutuu ”assistenttisukupolvelta”? Jossa professoreiksi päästään 30-vuotiaina ja ollaan sen jälkeen valmiita? Jossa tutkijoiksi huolitaan vain niitä, joilla on tuomisinaan, oman palkkansa lisäksi, ylimääräinen tukku ulkopuolista ra-

⁶ http://fi.wikipedia.org/wiki/Platonin_Akatemialähde

⁷ <http://fi.wikipedia.org/wiki/Dialogi>

haa – jota yleensä myönnetään vain jo hyvässä akateemisessa vauhdissa oleville? Missä ovat yliopistomaailman noviisit, aloittelijat, toimintaan ja arvomaailmaan tutustujat? Miksi edes opintojensa loppuvaiheissa olevat opiskelijaharjoittelijat eivät pääse osaksi yliopistotyöyhteisöä, tuomaan siihen nuoria ajatuksia, innostumaan akateemisesta työskentelystä, kasvamaan yliopistolaitoksen tulevaisuudeksi?

”MUTTA MITÄ MUUTA MAAILMA ON KUIN IHMISTEN TEKEMÄ?”⁸

Yliopisto ei ota opiskelijaharjoittelijoita töihin, koska järjestelmä kieltää sen. Tällaiset perustelut, jos mitkä, tuntuvat hyvin omituisilta akateemisessa maailmassa, jossa vannotaan itsenäisyyden, avaran ajattelun ja järjellisuuden nimeen. Järjestelmiämme tai niitä ylläpitäviä säädöksiä ei ole annettu meille taivaasta tai jostain alisesta maailmasta; ne ovat ihmisten luomuksia ja näin myös ihmisten muutettavissa – mutta tähän ei tunnu löytyvän uskoa ”talon” sisältä. Kaiken asiaan liittyvän kitkan takana lienee raha – koska opiskelijaharjoittelijat eivät tuo taloon rahaa, heidän takiaan ei kannata muuttaa harjoittelun estävää hallinnon järjestelmää.

Jos yliopistolaitoksen perustuksia ei haluta murentaa ja jos instituution luova tulevaisuus halutaan taata, nuoren harjoittelijasukupolven pääsyä yliopistoon ei ole kuitenkaan syytä estää ehdoin tahdoin ja tietoisin järjestelmin. Korkeasta yhteiskunnallisesta statuksestaan huolimatta yliopisto ei ole itsერიitoinen vaan tarvitsee koko ajan ulkopuolelta tulevaa voimaa – paljon puhutaan ulkopuolisen rahoituksen tarpeesta, mutta eipä erityisemmin siitä intellektuaalisesta potentiaalista, jota varten olisi hyvä avata kaikki mahdolliset ovet ja ikkunat.

Yliopistoissa olisi harjoittelijoille paljon tekemistä. Melko yleinen kiipuilu yliopistotyöntekijöiden keskuudessa on töihin tukehtumisen tunne ja tuska⁹. Entäpä jos joku tulisi ja auttaisi? Jos osan tehtävistä voisi tehdä yhdessä apurin kanssa? Jos omia tekemisiään voisi ja rohkenisi testauttaa nuorella, joka kenties jatkaa tehtävää sitten, kun meistä ei enää ole siihen?

Jos tulevaisuudessa tarvitaan yliopistoa, tarvitaan myös tutkijoita, opettajia, ajattelijoita, maailmanparantajia. Tätä työkönttää meidän tulee esitellä nuoremmille, tehdä se heille haluttavaksi. Ja saattaahan joku innostua hallinnon tehtävistäkin, tiedä häntä.

⁸ Maksim Gorki: Artamonovien tarina (1936)

⁹ Aittola 2011

VIITTEET

Kirjallisuus

Aittola, Helena (2011) Yliopistofuusiot akateemisen työn ja identiteetin uudelleenmäärittelijöinä? Jyväskylän yliopisto: Koulutuksen tutkimuslaitos.

Aro, Mikko (2013) Koulutusekspansio ja koulutusinflaatio Suomessa vuosina 1970-2008. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201306144024>

Gorki, Maksim (1936) Artamonovien tarina. Suom. Juhani Konkka. Helsinki: Tammi.

Husén, Torsten (1974) The Learning Society. London: Methuen.

Sähköiset lähteet

<http://fi.wikipedia.org/wiki/Dialogi>

http://fi.wikipedia.org/wiki/Platonin_Akatemia

Osa 2
Hyvät käytännöt

Työelämäselvitykset opintopolun kehittämisen tukena

KIMMO MALIN
MIA HOFFRÉN

JOHDANTO

Yliopistokoulutuksen yksi tavoite on, että yliopistosta valmistuneet maisterit työllistyvät. Siksi yliopiston opintopolkujen suunnittelussa on otettava huomioon opiskelijoiden työllistymismahdollisuudet. Se edellyttää kunkin koulutusalan työmarkkinoiden ja niiden tarpeiden tuntemista.

Itä-Suomen yliopiston oikeustieteiden laitos kouluttaa juridiikan alan ammattilaisia tutkintonimikkeenä hallintotieteiden maisteri (HTM). Opintojen sisältö on oikeustieteellinen, ja valmistuneet maisterit kilpailevat työmarkkinoilla oikeustieteellisistä tiedekunnista valmistuneiden oikeustieteen maistereiden (OTM) kanssa. Oikeustieteellisellä alalla tiettyihin tehtäviin (esimerkiksi tuomari tai asianajaja) edellytetään oikeustieteen maisterin tutkintoa. Siksi hallintotieteiden maistereiden asemasta työmarkkinoilla ja heidän työllistymisestään on ollut epä tietoisuutta.

Yhteiskuntapoliittisesti ei ole järkevää kouluttaa laajassa määrin maistereita, joiden työelämään sijoittuminen on epävarmaa tai joiden osaaminen ei vastaa työelämän tarpeita. Se ei ole mielekästä myöskään yliopiston tai opiskelijoiden näkökulmasta. Tämän lähtökohdan ja oikeustieteiden laitoksen tutkintonimikkeen ja koulutussisällön erityispiirteiden vuoksi on tärkeää selvittää työelämätarpeita systemaattisesti.

Oikeustieteiden laitoksella on laadittu kolme erilaista selvitystä, jotka lisäävät tietoa työmarkkinoiden tarpeista. Kyseessä ei ole alusta pitäen loppuun asti suunniteltu selvityssarja, vaan tiedon karttuessa täydentynyt kokonaisuus, jonka eri osiot linkittyvät toisiinsa ja muodostavat tietopohjan oikeustieteellisen alan työelämätarpeista.

Selvityssarja koostuu kolmesta eri osasta: 1) työpaikkailmoituksiin kohdistuva selvitys (jäljempänä kysyntäselvitys), 2) kyselytutkimus valmistuneille maistereille (jäljempänä työllistymisselvitys) ja 3) oikeustieteellisen alan työmarkkinoiden tarpeita ja oikeustieteellistä osaamista koskeva delfoi-tutkimus (jäljempänä osaamisselvitys). Ensimmäisen selvityksen tiedonintressinä oli, *miltä oikeustieteellisen alan työmarkkinatarve kirjallisen aineiston perusteella näyttää*. Sen pohjalta päädyttiin

toisessa selvityksessä tutkimaan, *millainen alan työmarkkinatarve valmistuneiden näkökulmasta on ja miten koulutuksessa saadut valmiudet tukevat työn tekemistä*. Kolmanneksi selvitettiin, *miten oikeustieteellisellä alalla työskentelevät näkevät yleisesti oikeustieteellisen koulutuksen tarpeet*. Viimeinen selvitys liittyi keskeisesti OTM-koulutuksen käynnistämiseen laitoksella syksyllä 2013.

Selvityksistä saatua tietoa on käytetty työelämäorientaation kehittämiseen laitoksen opintopolkujen suunnittelussa. Tässä artikkelissa esitellään, miten selvitykset toteutettiin, miten niiden tuloksia on hyödynnetty ja miten niiden tuloksia voidaan tulevaisuudessa hyödyntää.

MILTÄ TYÖMARKKINAT NÄYTTÄVÄT?

Työmarkkinaselvitysten ensimmäisessä osassa seurattiin työ- ja elinkeinotoimistojen avointen työpaikkojen ilmoittamiseen tarkoitettua mol.fi -palvelua puolen vuoden ajan (1.1.–30.6.) vuonna 2011.

Työpaikkailmoituksista analyysin kohteeksi valittiin ne, joissa edellytettiin juridista osaamista, joissa oikeudellinen osaaminen katsottiin eduksi tai joissa tiedettiin olevan tarvetta oikeudelliselle osaamiselle. Tällä perusteella löytyi 603 työpaikkailmoitusta. Näistä 170:ssä edellytettiin OTK- tai OTM-tutkintoa. 433 työpaikkailmoituksessa ei ollut nimenomaista tutkintovaatimusta, joten näiden työpaikkailmoitusten katsottiin soveltuvan HTM-tutkinnon suorittaneelle ja ne otettiin tarkemman analyysin kohteeksi.

Työpaikkailmoitukset luokiteltiin sen mukaan, minkä tyyppisestä tehtävästä on kyse, miten työpaikat edellyttävät kunkin oikeustieteen laitoksen pääaineen osaamista, miten työpaikat sijoittuvat eri työnantajasektoreille (julkinen, yksityinen, kolmas sektori), miten työpaikat jakautuivat virka- ja työsuhteisten paikkojen kesken sekä minkä tyyppiin tehtävänimikkeisiin työntekijöitä etsittiin.

Selvitys vahvisti käsitystä siitä, että juridiikan alalla on runsaasti työpaikkoja, joissa edellytyksenä ei ole OTM- tai OTK-tutkinto. Täten oikeustieteiden laitoksen tarjoamalle koulutukselle on kysyntää. Selvitys tuotti opiskelijoille kattavasti tietoa siitä, millaisiin tehtäviin HTM-koulutuksella on mahdollista hakeutua.

Selvityksen ongelmana voidaan pitää sitä, että vaikka hakuilmoituksissa nimenomaista tutkintovaatimusta ei esitettykään, selvityksen perusteella ei voida tietää, annetaanko haussa kuitenkin etusija OTM-tutkinnon suorittaneille hakijoille.

MILLAISIKSI VALMIUDET KOETAAN?

Selvityssarjan toisen osan muodosti valmistuneille opiskelijoille tehty kyselytutkimus siitä, miten opiskelijat ovat sijoittuneet työmarkkinoille ja miten hyvin koulutus heidän käsityksensä mukaan vastaa työelämän tarpeita.

Selvityksen kohteena olivat kaikki 2009–2011 välisenä aikana valmistuneet pääaineenaan oikeustiedettä lukeneet hallintotieteen maisterit (100 kpl). Heistä 60 vastasi kyselyyn. Selvityksen mukaan 82 prosenttia vastanneista ilmoitti olevansa vastaamishetkellä työelämässä ja vain kolme prosenttia vastaajista ilmoitti olevansa työttömänä. Viisi prosenttia oli päätoimisia opiskelijoita ja loput vastaajista olivat esimerkiksi perhevapaalla. Vastaajat olivat työllistyneet melko nopeasti valmistumisensa jälkeen.

Yli puolet vastanneista koki, että HTM-tutkinto on antanut heille hyvät valmiudet sekä nykyiseen että ensimmäiseen valmistumisen jälkeiseen työtehtävään. Erityisesti vapaa sivuaineoikeus koettiin tutkinnon vahvuudeksi. Merkittävin kritiikin aihe tutkintoa kohtaan oli työnantajien tietämättömyys tutkinnosta. Lisäksi osa koki tutkinnon soveltuvan parhaiten rinnakkaistutkinnoksi toisen tutkinnon rinnalle. Kun vastaajilta kysyttiin, minkä työelämässä tarvittavien taitojen hankkimiseen opintojen aikana tulisi kiinnittää huomiota, vastaajat korostivat erityisesti kykyä vuorovaikutukseen ja suulliseen ja kirjalliseen ilmaisuun, kielitaitoa sekä johtamis- ja esimiestaitoja.

MILLAISIA OVAT TYÖMARKKINOIDEN TARPEET TULEVAISUUDESSA?

Selvityssarjan kolmas tutkimus liittyi oikeustieteiden laitoksella syksyllä 2013 alkaneeseen ON- (oikeusnotaari) ja OTM-tutkintoihin johtavaan koulutukseen. Samalla tutkimus palveli HTM-koulutuksen kehittämistä tulevaisuuden tarpeita vastaavaksi. Tutkimuksen toteutti oikeustieteiden laitoksen ulkopuolinen tutkija Jarkko Tirronen.

Tutkimus toteutettiin tulevaisuuden tutkimuksessa käytetyllä delfoimenetelmällä. Aluksi haastateltiin kymmentä oikeustieteellisen alan asiantuntijaa. Haastattelujen pohjalta muodostettiin kysymyspatteristo, joka lähetettiin 164:lle juristien työmarkkinoiden ja oikeustieteellisen koulutuksen asiantuntijalle. Kysymyksiin saatiin 55 vastausta.

HTM-tutkinnon kehittämisen kannalta tutkimuksen keskeisiä kysymyksiä olivat, mitä kehitystarpeita työelämän toimijat näkevät oikeustieteellisen alan koulutuksessa ja miten oikeustieteellinen osaaminen voi muuttua lähitulevaisuudessa.

Vastauksissa korostui laaja-alaisen oikeudellisen osaamisen merkitys, oikeudellisten ajattelu- ja argumentaatiotaitojen kehittäminen sekä

yleiset työelämävalmiudet. Vastanneiden enemmistö kaipasi oikeustieteelliseen koulutukseen enemmän oikeudellisen ajattelun ja ratkaisukykyyn kehittämistä, ja moni vastaaja näki puutteita vastavalmistuneiden kypsyssä oikeudelliseen ajatteluun ja argumentaatioon.

MITÄ SELVITYKSISTÄ OPITTIIN?

Opetuksen kehittäminen työelämätarpeiden näkökulmasta edellyttää jatkuvaa opetuksen arviointia. Tieto on tärkeää kehitettäessä tutkintoja sekä sisällöllisesti että menetelmällisesti. Selvityssarja auttoi näkemään sekä koulutuksen tämänhetkisiä vahvuuksia että kehittämistarpeita: Kysyntäselvityksen perusteella vahvistui käsitys, että koulutuksella on kysyntää. Työllistymisselvitys vahvisti tätä käsitystä edelleen. Osaamisselvityksessä korostui tarve oikeudellisen ajattelun taitojen, argumentaatiotaitojen sekä yleisten työelämävalmiuksien kehittämiseen.

Selvitysten ansiosta opiskelijoille on voitu antaa tietoa, joka tukee opintojen suunnittelemista ja työelämään orientoitumista. Jokaista tässä käsiteltyä selvitystä on käsitelty tuoreeltaan opiskelijoille suunnatussa tiedostustilaisuudessa ja selvitysten tulokset ovat luettavissa laitoksen nettisivuilla. Niiden avulla voidaan myös vastata opiskelijoiden työllistymisnäkyymiin liittyviin kysymyksiin. Esimerkiksi työllistymisselvityksestä tuli ilmi jo valmistuneiden toive siitä, että jo opiskeluaikana olisi ollut saatavissa tietoa siitä, millaisiin tehtäviin HTM-tutkinnolla voi työllistyä.

Selvityssarja tukee opetuksen menetelmällistä kehittämistä. Osaamisselvityksessä korostui kyky oikeudelliseen ajatteluun ja oikeudellisten kokonaisuuksien hahmottamiseen. Kykyä hakea ja soveltaa oikeudellista tietoa pidettiin tärkeämpänä kuin nopeasti vanhenevan tiedon yksityiskohtaista hallitsemista. Sekä työllistymisselvityksessä että osaamisselvityksessä esiin nousi yleisten työelämävalmiuksien, esimerkiksi suullisen ja kirjallisen viestinnän sekä esiintymisen ja vuorovaikutuksen tärkeys. Vaikka tulokset eivät sinänsä ole yllättäviä, ne korostavat tarvetta käyttää opintopolun eri vaiheissa nykyistä enemmän opetusmenetelmiä, jotka tukevat argumentaatio- ja ongelmanratkaisutaitojen sekä yleisten työelämävalmiuksien kehittämistä.

MITEN PROSESSI JATKUU?

Selvityssarja on osoitus siitä, miten erilaisilla tutkimusmenetelmillä saadaan kattavasti tietoa työelämätarpeista eri näkökulmista. Näiden selvitysten perusteella on tarkoitus siirtyä työelämäorientaation kehittämisen seuraavaan vaiheeseen: oikeudellisen ajattelun, argumentaatiotaitojen ja työelämävalmiuksien siirtämiseen systemaattisesti osaksi

opintopolkua. Ensi vaiheessa järjestetään seminaari, jossa selvitetään, millaiset erilaiset opetusmenetelmät parhaiten tukevat näiden taitojen omaksumista. Seminaariin kutsutaan puhujiksi pedagogiikan ja oikeustieteellisen opetuksen kehittämistä kiinnostuneita henkilöitä. Seminaarissa esiin tulleita kokemuksia ja käytänteitä hyödynnetään laitoksen opetuksessa.

LÄHTEET

Juridista osaamista edellyttävät työpaikat & HTM-tutkinto vuonna 2011, selvitys 20.9.2011. (<http://www.uef.fi/fi/oikeustieteet/tyollistyminen>)

Tirronen, Jarkko: Oikeustieteellisten tutkintojen kehittäminen ja työmarkkinoiden tarpeet. Oikeus 2/2013, s. 194–211.

Työllistymisselvitys 14.11.2012. (<http://www.uef.fi/fi/oikeustieteet/tyollistyminen>)

Yksi tutkinto, tuhat ammattia. Haasteena humanistien uraohjaus

**TELLERVO HIRVONEN
MINNA SURAKKA**

Humanistiselta koulutusosalta valmistuneiden maistereiden yleinen työllisyystilanne on hyvä. Erityisesti aineenopettajat löytävät nopeasti työpaikan. Generalistimaistereille avautuvat työmarkkinat ovat laavat ja myös he sijoittuvat hyvin moniin eri tehtäviin, eri aloille. Tilastojen mukaan generalistin uran luominen alkaa kuitenkin usein pätkätyö- ja työttömyyskausilla. Työllistymisen haaste syntyy pikemminkin oman osaamisen tunnistamisesta ja markkinoimisesta kuin työpaikkojen puutteesta.

Itä-Suomen yliopiston urapalvelujen valmistumiskyselyjen mukaan työelämään päätyneiden humanistimaistereiden ammattinimikkeiden määrä on huikea. Noin vuosi valmistumisen jälkeen reilun 80 humanistisessa osastossa maisterin tutkinnon suorittaneen vastaajan joukosta löytyi yli 40 eri ammattinimikettä. Viisi vuotta valmistumisen jälkeen tehdyssä tutkimuksessa yksilöllisten ammattinimikkeiden määrä kasvaa entisestään. (<http://www.uef.fi/fi/opiskelu/valmistuneidensijoittuminen>)

Generalistitutkinto antaa valmiuksia hämmentävän monessa ammatissa toimimiseen. Opintojen ohjauksen kannalta ammattinimikkeiden kirjo on pulmallinen, sillä generalistille ei ole tarjolla valmista uraputkea, johon tulevaa maisteria voisi ohjata. Työllistymisen kannalta katsottuna laaja-alaisuus ei kuitenkaan ole heikkous, sillä generalistilla on runsaasti liikkumavaraa työmarkkinoilla. Näin ollen työelämänäkökulmasta tarkasteltuna opiskelijan omien vahvuuksien ja osaamisen tunnistaminen nousevat urasuunnittelussa avainasemaan. Vastavalmistuneen generalistin on vaikea tunnistaa itsensä työpaikkailmoituksista, ellei tähän ole annettu valmiuksia ja ohjausta jo opintojen aikana. Opiskelijan on myös osattava tuoda osaamisensa näkyväksi selviytyäkseen työllistymisen labyrintista. Generalistin osaaminen on luonteeltaan laaja-alaista, joten oman alan tunnistamisen vaikeutta ei pidä väheksyä.

Generalistit kokevat työllistymisensä esteeksi professiotutkinnon suorittaneita useammin osaamisen puutteen, tavoitteidensa epävarmuuden sekä suorittamansa tutkinnon. Osaamisen puute on heijastunut muun muassa oman osaamisen epävarmuutena, epätietoisuutena omista tavoitteista sekä puutteellisena työelämätietoutena ja työnhakutaitoina.

(Tuominen, Rautopuro ja Puhakka 2010, 86–87.) Edellä mainitut asiat ovat sellaisia, joihin koulutuksen järjestäjät voivat vaikuttaa tarjoamalla opiskelijoille apua näiden asioiden tunnistamiseen ja ratkaisemiseen heti opintojen alusta alkaen.

Humanistisen osaston opetuksen ja ohjauksen kehittämisen tavoitteena on tukea opiskelijan kasvua asiantuntijaksi. Tähän pyritään sekä työelämäorientaation lisäämisellä että huomion suuntaamisella opintojen aikana kertyvään – muodollisessa koulutuksessa tai muulla tavoin hankittuun – osaamiseen ja sen markkinointiin. Opiskelijoiden ohjausta kehitetään osaston asettamissa opetussuunnitelmatyöryhmissä, joissa on mukana myös opiskelijajäseniä. Tavoitteena on saada koko opintopolun kattava ohjaus ja työelämäorientaatio osaksi uutta opetussuunnitelmaa, joka hyväksytään lukuvuodeksi 2014–2017.

OHJAUKSEN VUOSIKELLO

Hyvin toteutettu opiskelijoiden henkilökohtainen opintojen suunnittelu ja ohjaus kattavat koko opintopolun tarjoten oikeanlaista ohjausta oikeaan aikaan. Ohjausta antavia tahoja on useita ja opiskelijan haasteena onkin ollut löytää oikea taho erilaisten pulmien ratkaisemiseksi. Tilannetta selkiyttämään laaditaan Ohjauksen vuosikello, josta käyvät ilmi sekä ohjauksen vuodenkierto että ohjaavat tahot. Ohjauksen vuosikello toimii jatkossa myös ohjaavan tahon apuvälineenä henkilöstön ja roolien vaihtuessa sekä antaa ajantasaisen kuvan humanistisen osaston ohjaukikäytänteistä. Se voidaan liittää osaksi osaston laatukäsikirjaa.

INFOTSUNAMISTA KOKO SYKSYN MITTAISEEN OHJAUKSEEN

Ensimmäisen opiskeluvuoden ohjauksen päätavoitteena on, että opiskelija osaa suunnitella opintojaan, on aloittanut urasuunnittelun sekä saanut käsityksen oman alansa työmarkkinatilanteesta. Tärkeää on myös oppia tunnistamaan, dokumentoimaan ja markkinoimaan omaa osaamistaan. Ensimmäinen opintovuosi on merkityksellinen opintojen jatkamisen kannalta. Hyvin toteutettu ja laadukas ohjaus toimiikin yliopiston kilpailu- ja rekrytointivalttina.

Opintojen aloittaminen voi uudesta opiskelijasta tuntua kaoottiselta. Uutta tietoa tulvii kerralla niin paljon, ettei kaikkea ehdi kunnolla ymmärtää. Syksyllä 2013 opintonsa aloittavat opiskelijat osallistuvat uudistetulle, pakolliselle HOPS-opintojaksolle, jonka sisältöä on laajennettu lisäämällä opintojen suunnitteluun ja yliopisto-opintoihin tutustumiseen myös opiskelukyvyyn ylläpitämiseen, urasuunnitteluun ja työelämänäkö-kulmaan liittyviä työpajoja. Lisäksi etenkin uutta opiskelijaa kohtaavaa

tietotulvaa jäsennetään siten, että ohjausta annetaan oikeaan aikaan. HOPS-opintojakson opetus jatkuu marraskuulle. Henkilökohtaiset ohjauskeskustelut ja opintosuunnitelman hyväksyminen ajoittuvat vuodenvaihteen molemmin puolin. Sähköpostitiedotuksen sijasta käyttöön otetaan oppimisympäristö (Agora-Moodle), jonne kootaan ajankohtaista tietoa opintoasioista ja joka toimii tulevaisuudessa opintoasioiden tietovarantona. Näin uusikin opiskelija pystyy samaan kokonaiskuvan opintojen kulusta yhdestä paikasta.

Opintojakso toteutetaan luentoina ja työpajoina, joissa pienryhmiä vetävät sekä HOPS-ohjaajat että opintoasioiden amanuenssit. Pienryhmissä oppimismenetelmänä käytetään muun muassa toiminnallisia harjoitteita, sillä oppiminen tapahtuu parhaiten itse puhumalla ja samanaikaisella tekemisellä. Harjoitteiden tarkoituksena on edistää positiivisen ilmapiirin syntymistä opiskelijoiden keskuuteen ja myös opiskelijoiden ja ohjaajien välille. Näin lisätään koulutuksen vuorovaikutuksellisuutta sekä motivoidaan opiskelijoita ajattelemaan ja asettamaan itselleen tavoitteita suhteessa opintojen etenemiseen sekä tietojen ja taitojen karttumisen tunnistamiseen. Kaikilla näillä keinoilla tuetaan opiskelijan työelämään siirtymistä ja lisätään luottamusta siihen, että suoritettavalla tutkinnolla myös työllistyy.

URAPÄIVÄ

Humanistisessa osastossa työelämäorientaatio on tähän asti toteutunut erilaisten tapahtumien avulla. Kaikille opiskelijoille suunnatun Humanistien urapäivän ja kääntäjänkoulutuksen opiskelijoiden Kääntäjöpäivän tapahtumissa on vierailut alumneja ja ammattijärjestöjen edustajia. Molempien tapahtumien järjestämistä jatketaan ja niitä kehitetään edelleen. Humanistien urapäivä on osa uusien opiskelijoiden pakollista HOPS-opintojaksoa, mutta se on edelleen avoin myös muille opiskelijoille. Tapahtuman tarkoituksena on tutustuminen humanistien uravaihtoehtoihin ja työmarkkinatilanteeseen. Urapäivänä 5–6 eri pääaineista valmistunutta alumnia kertoo opinto- ja urapoluistaan sekä siitä, millaisia taitoja ja kokemusta samalle alalle sijoittuvala uudella maisterilla heidän nähdäkseen tulisi olla.

Urapäivä on ollut toimiva malli lisätä työelämä tietoutta, mutta tiedon käsittely on voinut kuulijoilla jäädä pinnalliseksi. Tästä syystä Urapäivää pohjustetaan työelämätyöpajoilla, joissa pienryhmiin jaetut opiskelijat miettivät työpaikkailmoituksissa esitettyjä vaatimuksia työn saamiselle. Työpaikkailmoituksiin tutustuminen on tärkeää, sillä generalistimaisterin tulee osata konkretisoida oma osaamisensa toiminnaksi, jota työpaikkailmoituksissa haetaan. Työpaja toteutetaan toiminnallisten harjoitteiden avulla, jolloin opiskelijat itse etsivät ja löytävät vastauksia annettuihin kysymyksiin. Keskusteluhetket vie-

rustovereiden kanssa helpottavat kysymysten esittämistä, kehittävät vuorovaikutustaitoja ja avaavat uusia näkökulmia ilmoitusten tulkitsemiseen.

OSAAMISEN TEEMAPÄIVÄ JA OSAAMISPORTFOLIO

Koska humanistien sivuaineet ovat vapaasti valittavissa, opiskelijoiden tutkinnot tuottavat hyvin erityyppistä osaamista. Kokonaan uutena elementtinä HOPS-opintojaksoon lisätään Osaamisen teemapäivä, jossa avataan silmiä näkemään omaa osaamista sekä tunnistamaan omia vahvuuksia ja heikkouksia jo opintojen alussa. Opiskelijoita herätellään pohtimaan oman tutkintonsa tarjoamaa osaamista sekä kuvaamaan sitä, mitä valmiuksia koulutus heille tarjoaa.

Opiskelijoita kannustetaan aloittamaan osaamisportfolion kokoaminen jo opintojen alussa. Portfolio pitää sisällään koulutuksen tarjoamien tietojen ja taitojen oppimisen arviointia, oman uran suunnittelua ja omien vahvuuksien hahmottamista. Osaamisportfolio on tarkoitettu vain opiskelijaa itseään, henkilökohtaista reflektointia sekä asiantuntijuuden kasvun tarkastelua varten, mutta ajatuksella koottu portfolio toimii opiskelun loppuvaiheessa käyttökelpoisena työvälineenä työnhakua varten. Portfoliotyössä alkuun pääsemisessä tarjoaa apua esimerkiksi Itä-Suomen yliopiston Urapalvelut, joka järjestää kaikille opiskelijoille avoimia urasuunnittelu- ja työnhakukoulutuksia.

Osaamislähtöinen näkökulma opintoihin palvelee myös opiskelijoiden sitouttamista opiskelupaikkaansa. Opinnoissa etenemiseen on helpompi motivoitua, jos tutkinnon näkee koostuvan vuosien myötä karttuvista tiedoista ja taidoista, ei sekalaisesta rykelmästä irtokursseja ja suorituksia. Lisäksi opiskelijoita autetaan ymmärtämään, mitä suoritettu tutkinto edustaa: Oman erityisalan asiantuntemuksen lisäksi tutkinnon suorittanut osaa etsiä, analysoida ja soveltaa tietoa, omaa viestintä- ja kommunikointitaitoja, pystyy viestimään eri kielillä ja hallitsee tietotekniikkataidot. Tutkinnon suorittaminen kertoo myös siitä, että opiskelija kykenee työskentelemään tavoitteellisesti ja saattamaan loppuun projekteja.

OPTIMISTIJOLLASTA KIRKKOVENEEN KYITIIN – PIENRYHMÄOHJAUS HENKILÖKOHTAISEN OHJAUKSEN RINNALLE

Ohjauksen kehittämisprosessin kohteeksi otetaan myös erityisesti opintojen keskivaihe. Tuolloin opiskelija syventää alkuohjauksessa opittuja taitoja, päivittää tietojaan työmarkkinoista ja peilaa alumnivierailujen ja uratarinoiden avulla omaa kasvuun asiantuntijaksi. Henkilökohtaisen ohjauksen rinnalle tuodaan vertaistukea pienryhmäohjauksen avulla.

PIENRYHMÄOHJAUS

Kolmannen ja neljännen opintovuoden ohjaus on perinteisesti painottunut henkilökohtaiseen ohjaukseen ja apua on saanut, jos sitä on osannut kysyä. Henkilökohtaista ohjausta toki tarvitaan edelleen, mutta sen lisäksi ohjauksessa hyödynnetään ryhmäohjausmallia, jossa kiinnitetään huomiota ryhmän yhdessä oppimiseen. Keskeisintä onkin ryhmäläisten tarjoama vertaistuki. Ohjaajan roolina on toimia ryhmässä asiantuntijana ja opiskelijan tukijana. Ryhmän avulla opiskelija saa tukea omien valintojensa tekemiseen ja voi pohtia esimerkiksi sivuainevalintojaan tai tulevan tutkinnon työelämärelevanssia. Ryhmäohjaus lisää yhteisöllisyyden tunnetta ja kannustaa itseohjautuvuuteen sekä vastuuseen omien opintojen suunnittelemisesta.

LUOTSAUSTA JA LUOVINTAA – OHJAUKSEN AVULLA OIKEISIIN SUUNTIIN

Opintojen loppuvaiheessa ohjattavana on kohta työelämään astuva asiantuntija, jolla on jo käsitys siitä, mihin suuntaan hän on pyrkimässä. Ohjauskin tähtää valmistumiseen ja valmistumisen jälkeiseen aikaan. Opiskelija ehtii vielä muuttaa suuntaansa ja kerätä tarpeellisia valmiuksia työharjoittelun ja sivuainevalintojen avulla.

HARJOITTELUSEMINAARI

Generalistiopiskelijoille on jo pitkään tarjottu mahdollisuutta hakea maisterivaiheessa osaston tukemaan työharjoitteluun. Jatkossa harjoittelun laatua parannetaan harjoitteluseminaarilla, joka järjestetään alkuvuodesta harjoittelutuen jakamisen jälkeen. Harjoitteluseminaari tukee harjoitteluun lähtevää opiskelijaa sekä helpottaa työelämätaitojen havaitsemista ja omien avaintaitojen kartuttamista. Harjoitteluseminaarissa pohditaan harjoittelulle asetettuja tavoitteita paitsi opiskelijan, myös yliopiston ja työnantajan näkökulmasta. Harjoittelun eri osapuolien tavoitteiden ymmärtäminen luo pohjan onnistuneelle harjoittelukokemukselle ja auttaa opiskelijaa näkemään harjoittelun tarjoamia oppimismahdollisuuksia. Harjoittelu vahvistaa opiskelijan asiantuntijaidentiteetin kasvua ja tietämystä siitä, mitä hän haluaa tai ei halua tulevaisuudessa tehdä. Lisäksi laadukas harjoittelu kehittää opiskelijan itsetuntemusta, avaa löytämään uusia kehittämiskohteita omassa osaamisessa sekä opettaa työelämässä vaadittavia taitoja.

REFLEKTOIVA LOPPUESSEE

Työelämäorientaatiota on mahdollista lisätä sisällyttämällä syventäviin opintoihin joko pakollisena tai valinnaisena opintojaksona reflektointiloppuessee, joka on jo nyt käytössä joissakin oppiaineissa. Esseessä opiskelija antaa palautetta saamastaan koulutuksesta ja arvioi omaa osaamistaan ja asiantuntemustaan. Lisäksi essee tarjoaa mahdollisuuden omien vahvuusalueiden ja kehittämiskohteiden pohdintaan myös tutkinnon suorittamisen jälkeen. Esseen pohjana on mahdollista hyödyntää osaamisportfoliota, jota opiskelija on voinut koostaa koko opintopolun ajan.

PROJEKTIOSAAMISEN TAITOJEN KEHITTÄMINEN

Generalistimaisterien on hyvä ymmärtää myös hanketoimintaa ja taloutta, sillä he työskentelevät usein hankemaailmassa erityisesti työuransa alussa. Tästä syystä yhtenä opetussuunnitelmatyön kohteena onkin projektiosaamisen taitojen kehittäminen, johon sisältyy talousosaamisen (markkinointi, budjetointi ja kirjanpito) ja työelämän viestintätaitojen opintoja. Moduulin suunnittelussa hyödynnetään Itä-Suomen yliopiston eri yksiköiden opetustarjontaa.

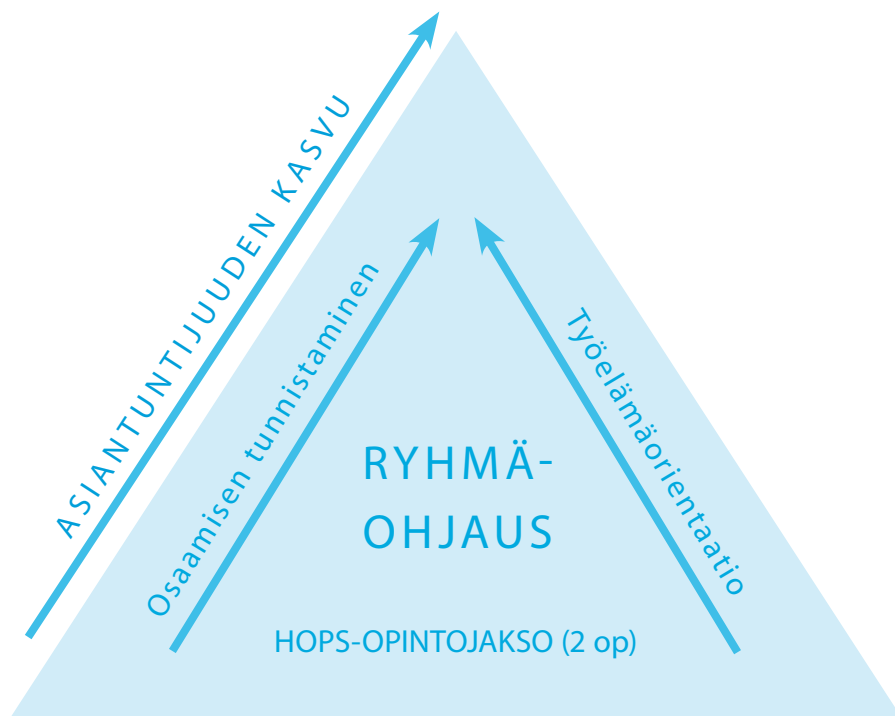
MAJAKKANA MERELLÄ – OHJAAJAN HAASTEET

Opintojen ohjauksen uudistaminen työelämään eikä pelkästään tutkintoon tähtääväksi on iso pala purtavaksi. Sen toteuttaminen vaihteittain syksyllä 2013 aloittavien uusien opiskelijoiden opintopolun mukana pilkkoo urakkaa ja antaa myös ohjaajille aikaa valmistautua tehtävään. Ohjaajan oman osaamisen tunnistaminen ja lisääminen tuntuu olevan se, mistä aloitamme. Lohdullista on, että mitään ei voida tehdä kenenkään puolesta valmiiksi. Vain edellytysten luominen on mahdollista. Ohjauksen käytäntöjen ja opetussuunnitelman uudistaminen samanaikaisesti tarjoaa mahdollisuuden tuoda näihin molempiin mukaan työelämäorientaatiota. Ohjauksen kehittämisprosessin päätteeksi ohjaus on luettavissa myös opetussuunnitelmasta.

Uudistus varmistaa, että jokainen humanistisen osaston opiskelija saa ohjausta opintojensa suunnitteluun, työelämätaitoihin sekä osaamisen tunnistamiseen. Mikään määrä ohjausta ja tukea ei kuitenkaan poista opiskelijan omaa vastuuta, sillä ratkaisevaa on se, mitä tapahtuu opiskelijan omassa päässä. Kaikki esteet tieltä silottava curling-ohjaus on mahdoton tehtävä koulutusosalalla, jolla opiskelijalla edelleen on paljon vapautta suunnitella aineyhdistelmänsä oman kiinnostuksensa mukaan. Ohjaus antaa eväitä itsenäiseen opintojen suunnitteluun ja oman työn

aikataulutukseen. Se myös avaa opiskelijan silmät niille mahdollisuuksille, joita hänen osaamisensa työelämässä antaa. Valmistuessaan jokainen maisterin tutkinnon suorittanut tunnistaa ja pystyy esittelemään oman osaamisensa, tuntee työelämän avaintaidot ja on siten kykenevä siirtymään työelämään sujuvasti. Työelämä ei enää näyttäydy pelottavana kurimuksena, vaan opintojen aikana saatu ohjaus toimii siltana siirryttäessä opinnoista työelämään.

Humanistien uraohjauksen rakentuminen

LÄHTEET

Tuominen, V., Rautopuro, J., ja Puhakka, A. 2010: Perustutkinnon jälkeen – Itä-Suomen yliopistosta työmarkkinoille. Joensuun ja Kuopion yliopistoista vuosina 2001 ja 2002 valmistuneet viisi vuotta myöhemmin.

Laadukas harjoittelu. Viitattu 22.8.2013. <http://www.helsinki.fi/urapalvelut/materiaalit/laadukasharjoittelu.pdf>

Valmistuneiden sijoittuminen työelämään. Itä-Suomen yliopiston urapalvelut. Viitattu 29.8.2013.

<http://www.uef.fi/fi/opiskelu/valmistuneidensijoittuminen>

Toiminnalliset menetelmät opettajaopiskelijoiden ohjauksessa ja ammatillisessa kehittämisessä

**TITTA KETTUKANGAS
ASTA KUUSINEN
ANNA-MARI LINDEBERG
MINNA MUUKKONEN
PIA-RIITTA STENBERG
SAMI YLI-PENTILÄ**

HANKKEEN TARVE JA KOHDE

Viime vuosina opiskelijoiden opintojen pitkittyminen ja keskeyttäminen ovat lisääntyneet. Yksiselitteisiä syitä ilmiölle ei ole löytynyt. Nykyisten, pääasiallisesti yksilökeskeisten toimenpiteiden rinnalle tarvitaan yliopiston työyhteisöjä kokonaisvaltaisesti vahvistavaa kehitystyötä esimerkiksi ohjauk käytännöissä. Soveltavan kasvatustieteen ja opettajankoulutuksen osaston hankkeen tarkoitus on kehittää opiskelun ja ammatillisen kasvun ohjaukseen yhtenäinen malli, joka selkeyttää ja tehostaa osaston toimintakulttuuria ja edistää opiskelijoiden valmistumista ja työelämään orientoitumista. Kohteena ovat luokanopettajan koulutuksen ja varhaiskasvatuksen opiskelijat ja opettajat.

Tavoitteena on terästä osaston henkilökunnan omia vahvuuksia, jotka painottuvat taide- ja taitoaineisiin, edistää koulutuksen ja tutkimuksen avulla ohjaajien ja ohjattavien vuorovaikutus- ja yhteistyökykyjä sekä lisätä opiskelijoiden motivaatiota sitoutua opiskeluun sen kaikissa vaiheissa. Kokonaisuutena hanke niveltyy osaston 2014–2017 opetus-suunnitelmien suunnittelutyöhön ja niiden käyttöönottoon syksyllä 2014 (Filppula, PÄÄTÖS, 19.8.2013, Opettajankoulutuksen kehittämisohjelman hyväksyminen). Näin ollen myös ohjausta toteuttavien kurssien sisältö ja rakenne on kirjoitettava uudelleen. Lähtökohtana tulee olemaan opettajaopiskelijoiden oppimisprosessin eheyttäminen, mielekkäiden opetuksellisten jatkumoiden rakentuminen sekä erilaisten opetusmuotojen mahdollistaminen.

WALMIIKSI WIIDESSÄ WUODESSA KEHITTI OHJAUKSEN MALLIA

Ohjauksen kehitystyö sai alkunsa vuonna 2008, kun opettajankoulutuksen lehtorit Vuokko Vienola, Anna-Mari Lindeberg, Seija Okkonen ja Asta Kuusinen saivat W5W (Walmiiksi Wiidessä Wuodessa) -hankkeen apurahan toiminnallisten menetelmien soveltamiseksi ohjaukseen. Osaston Savonlinnan kampuksella toteutettu projekti pyrki yleisten HOPS-tavoitteiden sisällä löytämään erityisesti sellaisen ohjauksen mallin, joka sitouttaisi opiskelijat opiskelemaan Savonlinnassa, kotouttaisi opiskelijat paikkakuntaan, tarjoaisi ohjausta toiminnallisten menetelmien avulla sekä tukisi opiskelijoiden omaehtoista ohjautuvuutta.

Apuraha mahdollisti osaston vahvuuden, taidepainotteisuuden, monipuolisen hyödyntämisen. Lehtorit osallistuivat täydennyskoulutuskokonaisuuteen ”Yhteistyötä ja omaa ohjaajuutta kehittämässä” ja heitä koulutettiin taiteen ja draaman menetelmien käytössä ohjauksen apuna. Uusien opiskelijoiden ryhmäkoheesiota vahvistettiin hyödyntäen esimerkiksi taideterapian menetelmiä. Toimintamallia rakennettiin siten, että henkilökohtaisen opintosuunnitelman ja ammatillisen kasvun opinnot palvelisivat myös työelämässä toimimista ja edistäisivät opiskelijoiden selviytymiskykyä valmistumisen jälkeenkin.

ENSIMMÄISEN HANKKEEN SAAVUTETUT TULOKSET

W5W-kehityshanke oli merkityksellinen erityisesti kahdella tavalla. Ensimmäinen saavutus oli opiskelijaryhmien yhteenkuuluvuuden tunteen vahvistuminen. Kun ryhmät heti opintojen alussa työskentelivät taideterapian menetelmin toisiinsa tutustuen, syntyi yhteinen me-henki, joka kannatteli ja kannattelee ryhmän opiskelijoita läpi opintopolun ja edelleen työelämässä. Taideterapiaan pohjautuvin monipuolisin keinoin luotiin turvallinen ja stressitön ilmapiiri, jossa jokainen ryhmäläinen rohkaistui laajentamaan itseilmaisuaan taiteen avulla. Käytössä olivat niin musiikkiin, kuvataiteeseen, liikkeeseen kuin draamaan perustuvat harjoitukset. Näissä harjoituksissa opiskelijoille tarjoutui myös mahdollisuus henkilökohtaiseen (pedagogiseen) elämykseen: Millaista onkaan tutustua omaan ryhmään soittamalla, laulamalla, kuvia tekemällä, liikkumalla, eläytymällä. Opintojen alku ja kotoa pois muuttaminen on monelle nuorelle ahdistavaa aikaa. Opetussuunnitelmaan sisältyvä ”virallinen” taidelähtöinen työskentely nopeutti opiskelijoiden epävirallista vapaa-ajan verkostoitumista ja toisiinsa tutustumista, mikä luonnollisesti tärkeällä tavalla tuki opintojen aloitusta ja uuteen paikkakuntaan tutustumista.

W5W-hankkeen toinen saavutus oli kollegiaalisen yhteistyön lisääntyminen ja syventyminen. Monesti yliopisto-opettajien on hanka-

la – eri syistä – löytää sitä rajapintaa, jossa olisi merkityksellistä jakaa osaamista ja toimia niin oman osaamisen kartuttamiseksi kuin ennen kaikkea opiskelijoiden hyvinvoinnin ja (työelämä)valmiuksien lisäämiseksi. Hankkeeseen liittyvät opinnot ja koulutukset tukivat Savonlinnan kampuksen opetushenkilöstön yhteistoimintaa merkittävästi ja antoivat pontta kehittää opiskelijoiden ohjausta jatkossakin. Hankkeesta syntyi yksi artikkeli ja tutkimusmateriaalia, jonka jalostaminen julkaisuksi on tutkimusresurssien vähäisyyden vuoksi edelleen kesken. Samasta syystä myös hankkeen vaikutuksen seuranta ja uusien käytänteiden juurruttaminen on puolitiessä.

OPETUSSUUNNITELMIEN UUDISTUS JA TOIMINNALLISTEN MENETELMIEN KOULUTUSTA

Uuden kehityshankkeen alustavassa suunnitelmassa ensimmäinen kuusi kuukautta painottuu toisaalta ohjauksen opetussuunnitelmien uudistamiseen yhteistyössä opiskelijoiden ja sidosryhmien kanssa, toisaalta henkilökunnan koulutukseen ja tiedottamiseen.

Yliopistojen sisällä keskustelu ohjaamisesta, sen merkityksestä ja käytännöistä on haarautunut moniin suuntiin. Tämä kertoo yliopistokentän moniarvoistumisesta sekä opiskelijoiden että opettajien erilaisuuden hyväksymisestä ja dialogisuuden lisääntymisestä. Monet opettajat kuitenkin kokevat yliopiston toimintakulttuurin muutokset raskaina ja tuutorointisuhteen opiskelijoiden kanssa toimenkuvallena vieraana. Tästä syystä koko opettajakunnan kuuleminen ja sitouttaminen ohjauksen suunnitteluun on tärkeää.

Henkilökunnalle voidaan ulkopuolisen rahoituksen turvin tarjota monipuolista koulutusta sekä taiteeseen että tutkimukseen perustuvien toiminnallisten menetelmien hyödyntämiseksi työssään. Koulutus räätälöidään palvelemaan nimenomaan ohjauksen tarkoituksia. Samalla kehitetään myös laaja-alaisemmin opettajan kykyä soveltaa tunne- ja vuorovaikutustaitojaan luodakseen myönteistä ilmapiiriä kouluissa ja oppimisyhteisöissä sekä kykyä analysoida kriittisesti omaa sosiaalista rooliaan. Uuden opintosuunnitelman myötä syksyllä 2014 toiminnallisiin menetelmiin pohjautuvaa koulutusta on tarkoitus sisällyttää uusien opiskelijoiden opinto-ohjelmaan monialaisten opetusmodulien ja/tai ohjauksen puitteissa.

Alustavasti koulutusohjelmaan on ajateltu seuraavia kursseja:

- Vuorovaikutus- ja tunnetaidot opettajan työssä – valmiuksia lapsen/oppilaan, kollegan ja huoltajien yhdenvertaiseen kohtaamiseen
- Ratkaisukeskeinen kuvataideterapia ja vertaistyönohjaus
- Voimaannuttava valokuva opettajan identiteettityössä
- Tarinateatteri reflektion välineenä

- Stella Polaris improvisaatioteatteri
- Ratkaisukeskeinen ohjaus- ja puheeksiottaminen
- Toiminnalliset menetelmät ryhmän ohjaamisen apuna
- Rytmirinki – yhteisöllinen musisointi

Henkilökunta saa koulutuksessa välineitä toimia ohjaajan roolissa sekä ideoita hyödyntää dialogisia, yhteistoimintaan perustuvia menetelmiä myös omassa opetustyössään. Koulutuksen kasvatusfilosofinen johtolanka löytyy John Deweyn kokemuksellisesta oppimisfilosofiasta, Arthur Eflandin ja Richard Shustermannin taideteoreettisesta kirjoituksesta sekä Morenon ryhmädynamiikan menetelmistä.

MONIAMMATILLISET TYÖPAJAT TUKEVAT AMMATTI-IDENTITEETIN RAKENTUMISTA

Hankkeen toisessa vaiheessa, syksyllä 2014 opettajaopiskelijoiden ohjausta aletaan toteuttaa uuden mallin periaatteiden mukaisesti. Sekä uusille että vanhoille opiskelijoille järjestetään harjoitteluvierailuja ja ammatillisen kasvun työpajoja, joissa heidät ohjataan tutkimaan ryhmissä opettaja-kasvattajaidentiteetin rakentumista yhdessä oppimisen, kokemuksellisuuden ja kehollisuuden kautta.

Työpajatoiminnan selkärankana on moniammatillinen yhteistyö taide- ja taitoalojen osaajien, opettajien ja kasvatustieteen asiantuntijoiden välillä. Henkilökohtaisen opetussuunnitelman ja ammatillisen kasvun ohjaus tarjoavat siten jo koulutuksen aikana opiskelijoille avainkokemuksia ja konkreettisia malleja työelämän toimintatavoista ja yhteisen osaamisen rakentamisesta erikoistumisen, työnjaon ja konsultaation kautta.

JATKOSUUNNITELMAT JA TULOKSIEN SIIRTÄMINEN LAAJEMPAAN KÄYTÄNTÖÖN

Uusi hanke, johon haemme kannustinrahaa, toisaalta jatkaa W5W-projektin aloittamaa toiminnallisten menetelmien kokeilua ohjauksessa, mutta toisaalta sen tavoitteet suuntautuvat myös koko työyhteisön sisäisen toimintakulttuurin laadun parantamiseen pitkällä aikavälillä.

Hankkeeseen osallistuvien lehtorien päämääränä on suunnitella ja toteuttaa yhteistyössä opiskelijoiden kanssa osaston toimintaa kokonaisvaltaisesti tukeva ohjauksekäytäntö sekä löytää ne sisällöt ja menetelmät, jotka tehokkaasti parantavat osaston sisäistä tiedonkulkua, aukaisevat solmukohtia, eheyttävät opetusta, jäntevöittävät opiskelua ja parantavat opiskelijoiden yleistä elämänhallintaa. Ohjauksen keskeinen tehtävä on rakentaa siltaa opiskelijaidentiteetin ja työelämän ammatti-identiteetin

välille. Uuteen opintosuunnitelmaan nivellettynä hankkeen tuottamia sisältöjä ja toimintamalleja on mahdollista integroida osaston kehitystyöhön joustavasti ja monitasoisesti, esimerkiksi sisällyttämällä tunteja vuorovaikutusosaamisen opintojakso tai useita opintojaksoja tutkintorakenteen sisälle, pakollisiksi opinnoiksi.

Hankkeen aikana kirjoitetaan Ohjauksen manuaali, jossa kuvataan henkilökohtaisen opintosuunnitelman ja ammattillisen kasvun ohjauspolku vuosi vuodelta kumulatiivisesti etenevänä oppimisen prosessina. Tällä tavoin kehitystyön tulokset tulevat konkreettisesti koko työyhteisön käyttöön. Verkossa julkaistava manuaali tarjoaa ohjaajille myös harjoitusten ja palautetehtävien materiaalipankin sekä keskustelufoorumin. Opettajien, opiskelijoiden ja kouluttajien tuottamasta materiaalista kerätään arkisto, jotta hankkeen vaikutuksia voidaan seurata pitkällä aikavälillä ja kehitystyötä jatkaa systemaattisesti hankkeen päätyttyä. Arkistomateriaalin pohjalta tehdään tapaustutkimus, jonka tulokset julkaistaan artikkelina tai artikkelikokoelmana.

KESKEISTÄ KIRJALLISUUTTA

- Annala, J. 2007. Merkitysneuvotteluja hopsista ja sen ohjauksesta. Tampere: Yliopistopaino. Acta Universitatis Tamperensis 1225.
- Bamford, A. 2006. The Wow Factor: Global Research Compendium on the Impact of the Arts in Education. Münster: Waxmann.
- Blatner, A. 1997. Toiminnalliset menetelmät terapiassa ja koulutuksessa: psykodraaman ja sosiadraaman tekniikat käytäntöön sovellettuna. Naantali: Resurssi.
- Blomberg, S., Komulainen J., Lange K., Lapinoja K. P., Patrikainen R., Rohiola U., Sahi S. ja Turunen T. 2000. Opettajuuteen ohjaaminen.
- Klemola, U. 2009. Opettajaksi opiskelevien vuorovaikutustaitojen kehittäminen liikunnan aineenopettajakoulutuksessa. Väitöskirja. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Kuusela, P. & Saastamoinen (toim.) 2000. Ruumis, minä ja yhteisö: sosiaalisen konstruktioisuuden näkökulma. Kuopio: Kuopion yliopisto, sosiaalitieteiden laitos.
- Niemistö, R. 2002. Ryhmän luovuus ja kehityshehdot. Helsinki: Palmenia-kustannus.
- Ojanen, S. 2000. Ohjauksesta oivallukseen. Ohjausteorian kehittelyä. Saarijärvi: Palmenia-kustannus.
- Poikela, E. ja Öystilä S. (toim.) 2003. Yliopistopedagogiikkaa kehittämässä-kokeiluja ja kokemuksia. Tampere: Tampere University Press.
- Sahlberg, P. ja Sharan S. (toim.) 2002. Yhteistoiminnallisen oppimisen käsikirja. Helsinki: WSOY.
- Vehviläinen, S. 2001. Ohjaus vuorovaikutuksena. Helsinki: Yliopistopaino.
- Vienola, V. ja Lindeberg, A.-M. 2010. "Opiskelijan ohjaus ensimmäisen opiskeluvuoden aikana". Vallius-Leinonen, K. (toim.) Opiskelijoiden ohjauskäytänteiden kehittäminen. W5W 2-hankkeiden kokemuksia Joensuun yliopistosta vuosilta 2007-2009.

Terveyden biotieteiden opiskelijoiden työelämäorientaation rakentaminen

**MARKO PIETILÄ
SANNA RYHÄNEN
ANITTA MAHONEN
JORMA PALVIMO**

TAUSTAA

Terveystieteiden tiedekunta aloitti vuonna 2011 uuden terveyden biotieteiden koulutusohjelman (TerBio, www.uef.fi/terbio). Tavoitteena on ollut luoda opintokokonaisuus, joka nojaa voimakkaasti Itä-Suomen yliopiston Kuopion kampuksen koulutuksen ja tutkimuksen vahvuusaloihin sekä vastaa erinomaisesti tulevaisuuden haasteisiin, joihin kuuluu sairauksien entistä yksilöllisempi hoito perimän ja molekyyli-tason tutkimusten perusteella. Koulutusta hallinnoi lääketieteen laitos, mutta se toteutetaan terveystieteiden tiedekunnan toimijoiden yhteistyönä. Koulutusohjelman opettajina toimivat lääketieteen laitoksen, farmasian laitoksen ja A. I. Virtanen -instituutin professorit, senioriopettajat ja -tutkijat.

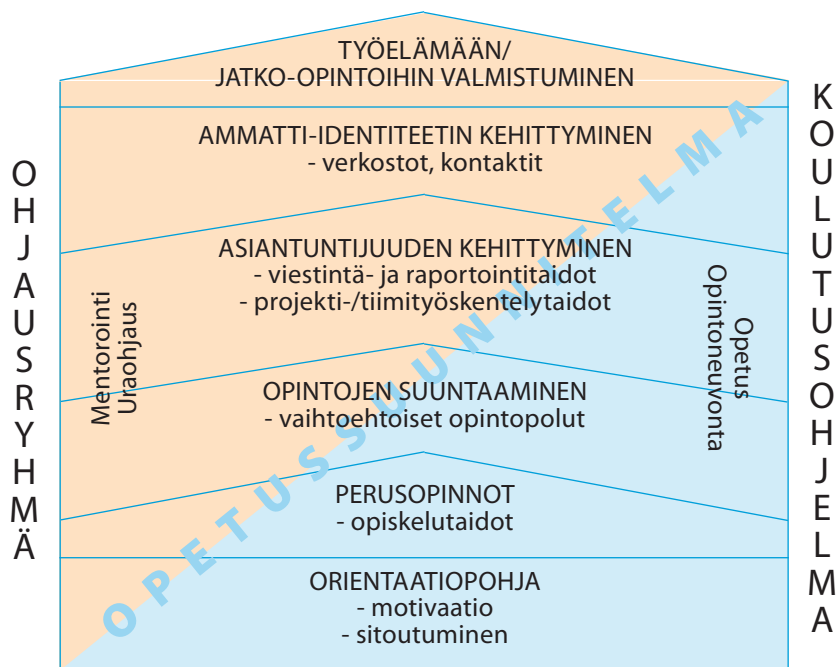
TerBio-koulutus on kaksiportainen; luonnontieteiden kandidaatti-opintojen (180 op) jälkeen opiskelija jatkaa englanninkielisillä maisterivaiheen (120 op) opinnoilla. Opintojen biotieteisiin kuuluu ihmisen biologiaan suuntautunutta solun molekyylibiologiaa, biokemiaa, anatomiaa ja fysiologiaa, farmakologiaa, genetiikkaa ja bioinformatiikkaa. Teoriaopintojen tueksi koulutus sisältää käytännön harjoitustöitä sekä harjoittelujaksoja. Koulutukseen valitaan 40 opiskelijaa yliopiston yhteishaun kautta.

Koulutusohjelman päämääränä on kouluttaa asiantuntijoita biolääketieteen haasteisiin. Valmistuneet maisterit toimivat kansallisissa tai kansainvälisissä lääke-, terveys-, ja bioalan tutkimus- ja tuotekehitystehtävissä tai näiden alojen julkisen ja yksityissektorin asiantuntijatehtävissä. Täydentämällä opintojaan erilaisilla sivuaineopinnoilla opiskelija voi hankkia työelämävalmiuksia haluamalleen alalle. Koulutus tarjoaa myös erinomaiset mahdollisuudet biolääketieteelliseen tutkimustyöhön ja edelleen tutkijauralle tieteellisen jatkokoulutuksen kautta.

KEHITTÄMISTARVE

Terveyden biotieteiden koulutus on monialaista, mikä on työmarkkinoille sijoittumisen näkökulmasta etu. Kuitenkin tämä koetaan etenkin opintojen alkuvaiheessa koulutusohjelman heikkoudeksi, jopa uhkatekijäksi. Opiskelu ilman selkeää ammattikuvaa vaikeuttaa opiskelijan sitoutumista koulutukseen ja heikentää opiskelumotivaatiota aiheuttaen opintojen keskeyttämistä tai toiseen koulutusohjelmaan siirtymistä. Muita haasteita opiskeluun aiheuttavat muun muassa yliopisto-opiskelun luonne, motivaatio- ja ajankäytön ongelmat sekä suunnitelmallisuuden ja opiskelutaitojen puute. Koulutusohjelmassa onkin koettu suuri tarve kehittää keinoja näiden ongelmien korjaamiseksi.

Terveyden biotieteiden koulutusohjelmassa tähän haasteeseen pyritään vastaamaan ohjaamalla opiskelijaa ottamaan vastuu omista opinnoistaan ja kannustamalla häntä suuntaamaan opintojaan omien vahvuksiensa ja mielenkiintonsa mukaisesti. Opintojen alkuvaiheessa keskitytään vahvan orientaatiopohjan rakentamiseen sekä opintojen suuntaamiseen ja opiskelun tukemiseen. Opintojen edetessä painotetaan työelämävalmiuksia, kuten projektityöskentelyä, uuden tiedon tuottamista ja tuotetun tiedon kirjallista ja suullista raportointia. Lisäksi opiskelijaa tuetaan verkottumisessa biolääketieteen toimijoiden kanssa vahvan ammatti-identiteetin ja aitojen työelämäkontaktien saamiseksi (kuva 1).

Kuva 1. Terveyden biotieteiden opiskelijoiden ammatti-identiteetin kehittyminen.

KEHITTÄMISSUUNNITELMA JA SEN TOTEUTUS

Koulutusohjelmaa tukemaan on perustettu ohjausryhmä (<http://www.uef.fi/fi/terbio/ohjausryhma>). Ryhmä koostuu yliopiston ulkopuolisista asiantuntijoista, jotka edustavat laaja-alaisesti potentiaalisia työnantajia. Ohjausryhmän tarkoituksena on antaa työnantaja-/työmarkkinäkäsitys siitä, millaisia työelämävalmiuksia valmistuvilta maistereilta vaaditaan sekä millaisia taitoja työllistymisen jälkeen tarvitaan työssä pätevytyksen, elinikäisen oppimisen ja työuralla etenemisen suhteen (kuva 1). Yhteistyössä ohjausryhmän kanssa on jo käynnistymässä masterivaiheen opintojen suuntaaminen projektiluonteisiksi. Ohjausryhmän jäseniä ja heidän kontaktejaan käytetään myös aktiivisesti biolääketieteen alan yritysvierailujen ja -esittelyjen järjestämiseen.

ORIENTAATIOTA OPINTOIHIIN JA TYÖELÄMÄÄN TUUTOROINNIN JA OHJAUS-RYHMÄN AVULLA

Ammatillisen identiteetin rakentuminen alkaa jo opiskeluaikana ja jatkuu työelämässä. Opintojen suunnitteluun sekä ammatti-identiteetin rakentamiseen ja selkeyttämiseen on LuK-vaiheessa keskitytty erityisesti HOPS-opintokokonaisuudessa (HOPS 1-3, yhteensä 4 op). Näissä opinnoissa opettajatuutorien toimesta ohjataan aktiivisesti opiskelijan opintoja ja etenkin opintojen suunnittelua erilaisten ryhmässä tai yksin tehtävien oppimistehtävien ja tapaamisten avulla (kts. taulukko artikkelin lopussa).

Ensimmäisen vuoden aikana keskitytään erityisesti opiskelijan sitouttamiseen TerBio-opintoihin ja ammatti-identiteetin rakentamiseen. Opiskelijoille järjestetään tutkimukseen ja työelämään perehdyttäviä tutustumiskäyntejä ja yritysesittelyjä, joissa hyödynnetään ohjausryhmää ja yliopiston ulkopuolisia asiantuntijoita. Lisäksi järjestämme vuorovuosin Turun yliopiston TerBio-koulutusohjelman kanssa yhteistoimintakoontumisia, joiden kantavina aiheina ovat työelämävalmiudet, yhteisöllisyys ja vuorovaikuttaminen. Aidon ryhmäytymisen käynnistämiseksi tapaamiset järjestetään kampusten ulkopuolella (kuten viime vuonna Seilin ja ensi vuonna Mekrijärven tutkimusasemilla). Kokoontumisten pyrkimyksenä on sitoa ensimmäisen vuoden opiskelijat opiskelualansa yhteisöön, harjoittaa opiskelijoita oman kampuksen ulkopuolisten kontaktiverkoston luomiseen ja pohtia yhteisöllisyyden merkitystä yhteiskunnassa.

Toisen opiskeluvuoden aikana tuetaan opiskelijan opintojen suunnittelua sekä konkretisoidaan opintojen tarjoamia uravaihtoehtoja. Lukuvuoden alussa opiskelija perehtyy koulutusohjelman tutkintorakenteeseen niin, että hän kykenee esittelemään koulutusohjelman sisällön esimerkiksi oman lukionsa oppilaille. Tämän lisäksi koulutusohjelmassa

järjestetään opiskelijavetoisesti Biolääketiedepäivä, jonka päämääränä on harjoitella erilaisten tapahtumien järjestämistä ja tutustua oman alan toimijoihin. Biolääketiedepäivä rakentuu pitkälti ohjausryhmän ja opiskelijoiden välisen vuorovaikutuksen varaan. Opiskelijat ja ohjausryhmä keskustelevat etukäteen päivän teemasta ja kutsuttavista esitelmöitsijöistä sähköpostitse tai Facebook-ryhmässä. Näiden keskustelujen pohjalta opiskelijat kutsuvat esitelmöitsijät. Päivä huipentuu esitelmöitsijöiden ja paikalle saapuneiden ohjausryhmäläisten väliseen paneelikeskusteluun biolääketieteen näkymistä ja TerBio-opintojen ajantasaisuudesta.

Kolmantena opiskeluvuotena opiskelijat tekevät LuK-opinnäytetyön, johon heitä ohjeistetaan kielikeskuksen järjestämällä Kirjallisen viestinnän (KIVI) opintojaksolla ja jota edelleen täydennetään HOPS 3 -opintojaksoon sisällytetyllä tieteellisen viestinnän osuudella. Tieteellisen kirjoittamisen käytäntöjä ja sääntöjä harjoitellaan muun muassa työpajatyypisissä seminaareissa, joissa analysoidaan esimerkiksi opinnäytetöiden ja tieteellisten artikkeleiden rakennetta. Tämän kirjoitusprosessin avulla opiskelija paitsi harjoittaa kirjoittamistaan, myös syventää osaamistaan biolääketieteen alalla.

Opintojen tässä vaiheessa opiskelijalla on myös erinomaiset valmiudet käytännön harjoitteluun, mikä edelleen vahvistaa hänen kontaktejaan erilaisiin organisaatioihin ja biolääketieteellisen alan toimijoihin. Ohjausryhmän, muiden kampuksen tutkimusryhmien ja heidän yhteistyökumppaneidensa avulla on mahdollista hakea koulutusohjelman opiskelijoille harjoittelu-/opinnäytepaikkoja ja siten myös mahdollisia työpaikkoja eri laitoksissa ja yrityksissä, myös ulkomailla.

TYÖELÄMÄVALMIUKSIA PROJEKTITYÖSKENTELYN KAUTTA

Perinteisesti alan koulutusohjelmien laboratorioharjoituksia sisältävillä opintojaksoilla on korostunut tekninen suorittaminen asiantuntijuuden kehittymisen kustannuksella. Jatkossa maisterivaiheen harjoitustöistä rakennetaan miniprojekteja, joissa kiinnitetään erityistä huomiota työn etukäteissuunnitteluun ja raportointiin. Tällä pyritään aktiivisesti ohjaamaan opiskelijoita työelämässä vaadittavaan projektityöskentelyyn. Harjoitustöissä opiskelijat tekevät pienryhmissä jokaisesta työstään opettajan antaman kehyksen pohjalta tutkimussuunnitelman, joka sisältää aikataulutuksen ja kustannuslaskelman (tarvikkeet, palkat, tilat, laitteet). Työn edetessä kiinnitetään huomiota tulosten kirjaamiseen ja hyviin tutkimuskäytänteisiin sekä tulosten kirjalliseen ja suulliseen raportointiin.

YHTEENVETO

Keinoja ammatti-identiteetin rakentamiseen ja vahvistamiseen on TerBio-koulutusohjelmassa lähdetty hakemaan ohjausryhmän, opettajatuutoroinnin ja projektityöskentelyn keinoin. Tarkoituksena on, että opiskelija:

- ottaa vastuun omista opinnoistaan
- omaa vahvan orientaatiopohjan (motivaatio ja sitoutuminen)
- osaa suunnata opintonsa omien vahvuuksien ja mielenkiintonsa mukaan
- omaa hyvät työelämä- ja jatko-opintovalmiudet
- on verkottunut hyvin alan toimijoihin
- työllistyy koulutustaan vastaavaan tehtävään.

Terveyden biotieteiden koulutusohjelman työelämävalmiuksien ja -orientaation vahvistaminen

Vuosikurssi/opintojakso (ajankohta)	Ohjauksen tavoitteet ja sisältö/ohjaus	Ohjaustilanteet	Ohjauksekäännöt ja ohjauksessa käytettävät oppimistehtävät	Ohjauksen jälkeisen opiskelijan
1. vsk: HOPS 1-opintojakso	<ul style="list-style-type: none"> - Opiskelijan sitouttaminen koulutusohjelmaan, - opiskelutaitojen ja ajankäytön hahmottaminen, sekä opintojen suunnittelu - Koulutusohjelman johtaja - Opettajatuutorit - Opiskelijatuutorit 	<ul style="list-style-type: none"> - Orientaatioluennot - Oppimistehtävät - Tuutoritapaamiset (pienryhmä tai henkilökohtainen tapaaminen) - Ohjaus Moodleen verkoympäristössä 	<p>Erilaisissa ohjaustilanteissa aiheina mm. koulutusohjelman esittely, opiskelun kuormittavuus ja ajankäyttö, kieli-infot, sivuaineopinnot, biolääketieteen kehitysnäkymät, tieto- ja viestintätekniikka opiskelun tukena ojin aloitus, opiskelun etiikka, opiskelu avoimessa yössä, HOPS...</p> <p>HOPS-pohdinta:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opiskelutaitojen ja ajankäytön suunnittelun merkitys opiskelussa ja työelämässä - opiskelijan omien oppimistavoitteiden selvittäminen - oman HOPSin laadinta 	<ul style="list-style-type: none"> - on sitoutunut opintoihinsa - omaa vision omasta opintopolustaan - osaa suunnitella omat opintonsa - ymmärtää HOPSin henkilökohtaisuuden ja muunneltavuuden opintojen varrella sekä sen merkityksen myös tulevaa työelämää varten - tiedostaa työelämävalmiuksien kehittämisen merkityksen opintojen aikana (ajankäyttö, omat oppimistaidot ja -tekniikat)
	<ul style="list-style-type: none"> - Ammatti-identiteetin rakentaminen ja työelämäorientaatio - Koulutusohjelman johtaja - Opettajatuutorit - Ohjausryhmä - Biolääketieteen alan yritykset - Alumnit 	<ul style="list-style-type: none"> - Bioalan yritysvierailut ja -luennot - Alumniesittelyt - Ohjausryhmän vierailut 	<p>Tutkimukseen ja työelämään perehdyttävät tutustumiskäynnit ja yritysreitit (5-8 kpl), joissa ohjausryhmän ja yliopiston ulkopuolisia asiantuntijoita ja valmistuneita kertomassa uratarinoitaan ja työllistymispaikoista</p> <p>HOPS-pohdinta:</p> <ul style="list-style-type: none"> - omaa urasuunnittelua 	<ul style="list-style-type: none"> - tiedostaa millaisia ajantasaisia työelämävalmiuksia opinnot antavat ja mitä maistereilta vaaditaan - tiedostaa/pohtii omia työllistymismahdollisuuksiaan - suuntaa opintojaan työelämän vaatimusten mukaisesti - verkostoituu työelämässä olevien oman alansa työntekijöiden kanssa - tiedostaa millaisia taitoja työllistymisen jälkeen tarvitaan
	<ul style="list-style-type: none"> - Yhteisöllisyyden ja vuorovaikutuksen luonti/vahvistaminen - Koulutusohjelman johtaja - Koulutusohjelman opettajat ja opiskelijat - Turun TerBio-koulutusohjelman opettajat ja opiskelijat 	<ul style="list-style-type: none"> - Tutustuminen ja vuorovierailut Turun TerBion koulutusohjelmassa opiskelevien kanssa 	<p>Yhteistoimintakokoukset Kuopiossa tai Turussa (lähistölliä)</p> <p>HOPS-pohdinta/keskustelua:</p> <ul style="list-style-type: none"> - yhteisöllisyys yliopisto-opinnoissa/yhteiskunnassa - miten opinnot painottuvat erilailla eri terbiolaisilla 	<ul style="list-style-type: none"> - on sitoutuneempi yhteisöön - pystyy luomaan kontakteja - tiedostaa oman koulutusohjelmansa ominaispiirteet ja pystyy vertaamaan sitä vastaavaan koulutusohjelmaan

<p>2. vsk: HOPS2 -opintojakso</p>	<p>Koulutusohjelman koko rakenteen tiedostaminen ja opiskelijan vastuutus omista opinnoistaan</p> <ul style="list-style-type: none"> - Koulutusohjelman johtaja - Opettajatuutorit 	<p>Ryhmäohjaus</p> <ul style="list-style-type: none"> - Seminaarit - Lukiovierailut 	<p>Opiskelija perehtyy ohjattuun koulutusohjelmaan tutkintorakenteeseen niin, että hän kykenee esittämään koulutusohjelman sisällön esimerkiksi oman lukiionsa oppilaalle.</p> <ul style="list-style-type: none"> - opiskelija suuntaa omia opintojaan tavoittelemalleen uralle <p>HOPS-tehtävät:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Powerpoint-esityksen muokkaaminen ja esitys 	<ul style="list-style-type: none"> - tietää opiskelevansa koulutusohjelmassa, josta hän saa toimivan, mielekkään ja kilpailukykyisen tutkimuksen - kykenee esittämään koulutusohjelman sisällön
	<p>Biolaaketieteen toimijoihin tutustuminen, ammatillinen verkottuminen ja tapahtumaorganisointi.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Terbon opiskelijat - Ohjausryhmä - Biolaaketieteen alan opettajat/tutkijat/yritykset 	<p>Biolaaketiedepäivän järjestäminen (yhteistyössä ohjausryhmän kanssa)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tutkimus-/yritysesittelyt, paneelikeskustelut 	<p>Eri tutkimusryhmissä työskentelevät tutkijat esittelevät omaa tutkimustaan</p> <p>Yrityksen edustaja/ ohjausryhmän jäsen esittelee työnkuvaansa ja yrityksensä toimintaa</p> <p>Paneelikeskustelu biolaaketieteen kehitysnäkemyksien ja TerBio-opintojen vastaavuudesta</p>	<ul style="list-style-type: none"> - kykenee ammatilliseen viestintään ja verkottumiseen - oppii tapahtumien ym. projektien organisointitaitoja - tutustuu reaaliaikaisesti alan tutkimukseen - ymmärtää biolaaketieteen kehitystrendit
<p>3. vsk: HOPS3-opintojakso</p>	<p>LuK-opinnäytetyö</p> <p>Tuetaan opiskelijan aiheen valintaa ja opiskelijaa kirjoittajana</p> <ul style="list-style-type: none"> - Koulutusohjelman ja kielikeskuksen opettajat - Biolaaketieteenalan opettajat/tutkijat 	<p>LuK-opinnäytetyö</p> <p>Tuetaan opiskelijan aiheen valintaa ja opiskelijaa kirjoittajana</p> <ul style="list-style-type: none"> - Koulutusohjelman ja kielikeskuksen opettajat - Biolaaketieteenalan opettajat/tutkijat 	<p>Opiskelija valitsee LuK-työnsä aiheen häntä kiinnostavalta biolaaketieteen osa-alueelta, ja erilaisissa ohjaustilanteissa tutustuu syvällisemmin tieteelliseen kirjoittamiseen ja kirjoittaa LuK-tutkielman</p> <p>HOPS-tehtävät:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opinnäytetöiden ja tieteellisen tekstin analysointi 	<ul style="list-style-type: none"> - hallitsee asiantuntijana kirjoittamisen
	<p>Kv-vaihdon ja -harjoittelun esittely</p>	<p>Kv-vaihtopäivä</p> <p>1-2 maakohtaista iltapäivää/lkv (esim. Venäjä- ja/ tai Kiina-iltapäivä(t))</p>	<p>Omien ja vaihto-opiskelijoiden kokemuksia omassa maassaan ja vaihdossa opiskelusta</p>	<ul style="list-style-type: none"> - sisältää alan kansainvälisyyden ja omat vaihtomahdollisuutensa

	<p>HOPS-päivitys</p> <ul style="list-style-type: none"> - Opettajatuutorit 	<ul style="list-style-type: none"> - Tuutoritapaamiset (pienryhmä ja/tai henkilökohtainen tapaaminen) 	<p>Opiskelija suuntaa ja päivittää omia opintojaan tavoitteilemalleen alalle/uralle</p> <p>HOPS-tehtävä:</p> <ul style="list-style-type: none"> - HOPS-lomakkeen palauttaminen maaliskuun loppuun mennessä - palautetta ja keskustelua ura-, linja- ja HOPS-pohdintoista 	<ul style="list-style-type: none"> - osaa suunnata maisteriopintonsa painotuksen
<p>3.vsk:n kevät ja 4.vsk:n syksy</p>	<p>Tutustua teoriassa ja käytännössä bioalan yrittäjyyteen Suomessa</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bioalan yrittäjät ja kauppatieteen alan professorit, opettajat 	<p>Bioentrepreneuship ojit yhteistyössä Turun TerBion kanssa</p> <ul style="list-style-type: none"> - Luennot 	<p>Opiskelija tutustuu yrittäjyyden termeihin ja käytäntöihin</p> <ul style="list-style-type: none"> - Oppimispäiväkirja - Yrityshaastattelut 	<ul style="list-style-type: none"> - ymmärtää yrittäjyyden käsitteitä ja omaa näkemyksen biolääketieteen alan tilasta Suomessa - suhtautuu yrittäjyyteen mahdollisuutenaan työllistytää
<p>4-5.vsk:</p>	<p>Projektityöskentely</p> <ul style="list-style-type: none"> - Koulutusohjelman johtaja, opettajat ja tutkijat - Ohjausryhmä 	<p>Opintojaksolla tehtävät miniprojektit</p>	<p>Opiskelijat tekevät pienryhmissä jokaisesta harjoitustyöstään opettajan antaman kehyksen pohjalta tarkan tutkimussuunnitelman</p> <p>Erityisen tärkeässä roolissa näissä projekteissa on tutkimussuunnitelman lisäksi tulosten kirjallinen ja suullinen raportointi.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - hallitsee projektityöskentelyn ja pystyy hyödyntämään taitoaan työelämän asiantuntijatehtävissä
	<p>Pro gradu -työ ja harjoittelu</p> <ul style="list-style-type: none"> - Biolääketieteen alan opettajat/tutkijat - Ohjausryhmä, biolääketieteen yritykset 	<ul style="list-style-type: none"> - Verkkoympäristö - Orientaatioluennot 	<p>Ohjausryhmän ja muiden kampuksen tutkimusryhmien ja heidän yhteistyökumppaneidensa avulla haetaan koulutusohjelman opiskelijoille harjoittelu-/opinnäyrepraikkaja ja siten myös mahdollisia työpaikkoja eri laitoksissa ja yrityksissä.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - on valmis työelämään ja jatko-opintoihin

Tiedonhaku- ja hallinta osana farmasian ammattillisten perustaitojen oppimista

**HEIKKI LAITINEN
JARMO SAARTI
HELENA SILVENNOINEN-KUIKKA
EWEN MACDONALD**

ABSTRAKTI

Farmasian laitos ja yliopiston kirjasto ovat tehneet jo pitkään moniammatillista yhteistyötä antaakseen alan opiskelijoille tiedonhakuun ja tiedonhallintaan liittyviä perusvalmiuksia. Internetin sekä tieto- ja viestintätekniikan kehittymisen myötä apteekkien työnkuva on muuttunut: ajantasaisen lääkeinformaation jakaminen ja tähän liittyvät tiedonhaun valmiudet ovat osa jokapäiväistä työtä. Tiedonhaku ja hallinta liittyvät myös opiskelijan kriittisen ajattelutavan kehittämiseen, joka on välttämätöntä asiakkaiden käyttäessä entistä enemmän internetistä saatavaa terveyteen ja lääkeaineisiin liittyvää informaatiota. Artikkelisi esittelee tehtyjä yhteishankkeita ja perusopetuksen kehittämistä ja niissä saatuja tuloksia.

TIETOYHTEISKUNTA JA SIINÄ TARVITTAVAT PERUSTAITOT

Elämme tietoyhteiskunnassa, jossa informaatiota on saatavilla runsaasti ja se on hyvin monimuotoista. Tieto on myös näennäisen helposti ja nopeasti saavutettavissa internetin tehokkaiden hakukoneiden avulla. Useille nuorille tiedonhaku ja googletus ovat muodostuneet synonyymeiksi. Akateemisen opiskelun ja asiantuntijatyön kannalta hakukoneiden kautta avautuva tiedon maailma on kuitenkin hyvin rajallinen. Tiedonlähteiden valinnan sekä tiedonhaun ja tiedonkäytön taidot ovat tulleet entistä tärkeämmiksi.

Itä-Suomen yliopiston kirjasto on vakiinnuttanut asemansa tiedonhaun opetusta ja ohjausta antavana yksikkönä. Perusopiskelijoiden opetussuunnitelmiin sisältyy alanmukainen tieteellisen tiedonhaun

opintojakso. Myös jatko-opiskelijoiden opintosuunnitelmiin sisältyy tiedonhaun opintojakso. Lisäksi kirjaston tietoasiantuntijat antavat tarvittaessa yksilöllistä tiedonhaun ohjausta.

Alanmukaisten tiedonhaun opintojaksojen osaamistavoitteissa kuvataan, mihin kirjaston tiedonhaun opetus pyrkii: Opiskelija tuntee oman koulutusalan tieteellisen julkaisuprosessin, tärkeimmät kirja- ja lehtiartikkelitietokannat sekä muita keskeisiä tieteellisiä tiedonlähteitä. Opiskelija osaa tehdä haettavan aiheen käsiteanalyysin, laatia hakulauseita, tehdä tiedonhakuja sekä arvioida hakujen tuloksia. Opiskelija osaa käyttää tiedonlähteitä eettisesti ja juridisesti oikein, sallitut käyttötavat tuntien ja plagiointia välttäen.

Yliopiston kirjaston tehtävänä on tiedonhaun opetuksen ja ohjauksen avulla tukea opiskelijoita ja yliopistoyhteisöä nimenomaan tieteellisten tutkimustulosten hyödyntämisessä. Ydinkäsite on siis tieteellinen tieto. Yliopisto-opiskelussa ja työelämän asiantuntijatehtävissä tarvittava tiedonhaku ja tiedonkäyttö eroavat tässä suhteessa internetin kautta vapaasti tarjolla olevasta tietotarjonnasta. Tiedon absoluuttinen määrä saattaa hämärtää usein tiedon suhteellisuuden. Määrän kasvaessa tietolähdekritiikin merkitys korostuu. On tärkeää etsiä, löytää ja hyödyntää kussakin tehtävässä ja tilanteessa tarvittava olennainen tieto.

Tiedonlähteiden valinnan, tiedonhaun ja tiedon eettisen käytön huomio korostuu usein opiskelussa tehtävien tutkielmien, pro gradun ja väitöskirjan tekemisessä. Kyse on kuitenkin myös asiantuntijuuteen kasvamisesta ja siinä kehitymisestä. Tietoa tarvitaan yhteiskunnassa toiminnan ja päätöksenteon tueksi. Tietolähteiden harkittu ja kriittinen valinta, tiedonhaun menetelmät ja tiedon eettinen käyttö on perustaito, josta käytetään usein myös nimitystä informaatiolukutaito.

Informaatiolukutaitoa voisi verrata perinteiseen luku- ja kirjoitustaitoon. Taito pohjautuu aiemmin opittuun ja se kasvaa ja kehittyy vähitellen. Kerran opittua taitoa voi siten soveltaa ja kehittää erilaisissa ympäristöissä ja eri tilanteissa. Kehittyminen ei ole mahdollista ilman jatkuvaa uuden tieteellisen tiedon seuraamista. Informaatiolukutaitoa tarvitaan asiantuntijatyössä omaan alaan sitoutumisessa ja työn vastuullisessa hoitamisessa.

Informaatiolukutaidon opettaminen ja ohjaus on koko yliopistoyhteisön yhteinen haaste ja tehtävä kasvattaessamme vastuullisia asiantuntijoita yhteiskunnan tarvitsemiin tehtäviin. Seuraavassa esittelemme tarkemmin kirjaston ja farmasian yhteistä tiedonhaun opettamisen kehittämistä, jonka tarkoituksena on antaa lääkealan ammattilaisille valmiuksia sekä tieteellisen että ammatillisen tiedon hankintaan ja käyttöön.

FARMASIA TIETOAMMATTINA

Farmasian alan professio on muuttunut viimeisen neljänkymmenen vuoden aikana. Perinteinen näkemys apteekkareista vanhoina miehinä, jotka valmistavat rohdoksia ja voiteita saattoi vielä 1970-luvulla pitää paikkansa, vaikka alkoi jo silloin olla historiaa lääkeaineiden valmistuksen teollistuessa. Suurin ammatillinen haaste tuohon aikaan olikin tulkita lääkäreiden käsin kirjoittamia reseptejä.

Ala tajusi varsin nopeasti, että sen tuli alkaa muuttua käsityöammattisaiantuntija-ammattiksi: lääkeaineiden valmistuksen osaamisen tilalle tuli lääkeaineisiin liittyvän asiantuntijuuden ja osaamisen jakaminen asiakkaille. Tämä näkyi myös alan yliopisto-opetuksessa: farmakologia ja sosiaalifarmasia lisättiin alan opetussuunnitelmaan. Samalla ammatillisen pätevyuden vaatimukseksi tuli yliopistossa suoritettu tutkinto.

Viimeiset parikymmentä vuotta ovat internetin myötä muuttaneet täysin apteekkien toimenkuvaa. Paternalistinen kulttuuri on alkanut murtua. Lääkärit ja farmaseutit eivät enää voi ottaa kaiken tietäjän roolia, koska lääkeinformaatiota on saatavilla runsaasti. Tautien ehkäisyn ja valvonnan eurooppalainen keskus ECDC julkaisi vuonna 2011 tutkimuksen (ECDC 2011), jonka mukaan 80 %:lla lääkäreistä on kokemusta asiakkaista, jotka tulevat vastaanotolle internet-tulosteiden kanssa. Vastaavasti noin 29 %:a potilaista oli konsultoinut internethaun avulla omia oireitaan ennen lääkärille menoa.

Tämän uuden todellisuuden tulee näkyä myös alan opetuksessa. Perustietojen opettamisen lisäksi kriittiseksi informaation käyttäjäksi kasvattamisesta on tullut entistä tärkeämpää. Tässä moniammatillinen yhteistyö esimerkiksi kirjaston ja tiedelaitosten välillä on keskeistä. Kuopion kampuksella olemme tehneet tätä yhteistyötä jo kymmenen vuoden ajan sekä opetuksen kehittämisessä että tutkimuksellisesti (Saarti & MacDonald 2004; MacDonald & Saarti 2003).

Erityisenä painopistealueena on ollut kriittisen informaatiolukutaidon kehittäminen: miten opiskelija oppii löytämään luotettavaa, tutkituun näyttöön perustuvaa tietoa ja miten hän pystyy myös arvioimaan tieteellisen tutkimuksen tulosten luotettavuutta nopeasti kehittyvällä tieteenalalla. Neljännen ja viidennen vuosikurssin farmasian opiskelijat eivät enää opettele ulkoa lääkeaineisiin ja niiden vaikutuksiin liittyviä faktoja vaan esimerkiksi lääkeaineiden vastaanoton mekanismia käsitellään erilaisten teorioiden kautta, niitä kriittisesti pohtien.

Critical Journal Club -kurssilla analysoidaan ja arvioidaan jo julkaistuja tieteellisiä artikkeleita. Kurssilla on huomattu useita virheitä jo julkaistuissa tieteellisissä artikkeleissa. Opiskelijat oppivat näin suhtautumaan kriittisesti myös jo julkaistuun tieteelliseen tietoon ja sen julkaisuprosessin kehitettäviin kohtiin.

Samalla opetusmenetelmät ovat kehittyneet. Internetin alkuvaiheessa farmasian opetuksessa laadittiin Farmakologiaa internetissä

-verkkokurssi. Kurssin tarkoituksena oli a) opettaa internetin käyttöä lääkeinformaation lähteenä ja b) opettaa lukemaan kriittisesti internetissä julkaistavaa lääkeinformaatiota. Kurssi lopetettiin viitisen vuotta sitten, kun opiskelijoiden perustaidot ensimmäisen kohdan kohdalla olivat jo riittävän hyviä nettisukupolven tultua opiskelemaan. Sen sijaan jälkimmäinen tavoite on tullut opetuksessa entistä tärkeämmäksi (vrt. Peterson et al. 2010).

TIEDONHAUN OPETTAMINEN JA OPPIMINEN

Informaatiolukutaidon opettaminen tuleville farmaseuteille ja proviisoreille on tärkeää. Opintonsa aloittavat osaavat kyllä käyttää yleisiä internetin hakukoneita, mutta farmasian alan tieteellisen informaation lähteistä ja hakutavoista ei useimmilla ole mitään käsitystä. Lääkealalla ollaan tekemisissä ihmisen terveyteen vaikuttavien aineiden kanssa, joten ammattitoiminnan on perustuttava tieteelliset kriteerit täyttävään tietoon. Farmasian tiiviistä opiskelutahdista johtuen tiedontarpeita on heti ensimmäisestä opiskeluvuodesta lähtien aina opinnäytetyön tekoon saakka.

Kuopion yliopistossa oli farmasian tiedonhakua opetettu 2000-luvun alkuun saakka lähiopetuksena mikroluokassa. Nämä kurssit pidettiin vain proviisoriopiskelijoille tiettyinä, kiinteinä ajankohtina lukuvuoden aikana. Sekä opiskelijat että opettajat farmaseuttisessa tiedekunnassa kokivat nämä kurssit irrallisiksi, varsinaisiin farmasian aineopintoihin heikosti liittyviksi. Internet alkoi 2000-luvulla kasvaa räjähdysmäisesti. Myös farmaseuttiopiskelijoiden toivottiin saavan laadukkaiden tiedonlähteiden käytön opetusta. Tiedonhaun kurssia ei pidetty kirjastoihmisten pakkosyöttönä, vaan sekä opiskelijat että opettajat olivat aidosti kiinnostuneita informaatiotaitojen kehittamisestä.

Suomen yliopistokirjastot käynnistivät vuonna 2002 TieDot-hankkeen Kuopion yliopiston kirjaston koordinoimana. Hankkeen tavoitteena oli tuottaa tiedonhaun verkkopohjaisia kursseja useille eri aloille. Tässä oli mahdollisuus kehittää farmasian tiedonhaun opetusta ja ratkaista edellä kuvattuja ongelmia. Liityimme mukaan TieDot-hankkeeseen ja kokosimme projektiryhmän uudentyyppisen kurssin suunnittelua varten. Ryhmässä oli opetuksesta vastaavan informaation lisäksi muutamia farmasian opiskelijoita sekä opettajia farmaseuttisesta tiedekunnasta, heidän joukossaan verkko-opetuksen asiantuntija. Informaatikko valmisti verkko-opetusmateriaalin projektiryhmässä yhteisesti sovittujen suuntaviivojen perusteella. Kurssi julkistettiin vuonna 2003 WebCT-oppimisympäristössä. Vuonna 2006 kurssi siirrettiin Moodleen, missä se toimii edelleen. Kurssin laajuus on 2.0 opintopistettä.

Opiskelijat aloittavat farmasian tiedonhaun verkkokurssin ensimmäisen lukuvuoden syyslukukaudella, yleensä marraskuussa. Tällöin pidetään pienryhmissä lähiopetuksena tunnin mittainen aloitusluento. Sen pääasiallisena tarkoituksena on motivoida opiskelijoita tieteellisen tiedonhaun ja tiedonlähteiden opiskeluun, tavoitteenaan kehittyä farmasian asiantuntijoiksi.

Tiedonhaun verkkokurssi jakautuu kolmeen osaan. Tällaisella rakenteella pyritään vastaamaan opiskelun edetessä kehittyviin, erilaisiin tiedontarpeisiin. Kaikkiin kurssin osiin liittyy varsinaisen opiskeltavan aineksen ohella myös pakollisia oppimistehtäviä. Ensimmäisessä osassa on monivalintatehtäviä perusasioista, kuten tieteellisestä julkaisutoiminnasta, tietokannoista ja hakulauseiden laatimisesta. Näillä tehtävillä opiskelija testaa itse osaamistaan. Toisen osan tehtävissä harjoitellaan hakuja farmasian tiedonlähteistä. Opiskelija lähettää tehtävät Moodlen kautta kurssin opettajalle tarkastettavaksi. Opettaja antaa palautteen jokaisesta tehtävästä ja myös opastaa opiskelijaa tarvittaessa. Kolmannen osan oppimistehtävässä opiskelija tekee tiedonhakuja omasta farmaseutin lopputyön aiheestaan tai muusta farmasiaan liittyvästä aiheesta, jos hän on saanut vapautuksen lopputyöstä. Opiskelija lähettää vastauksensa kurssin opettajalle tarkastettavaksi. Myös tästä tehtävästä opiskelija saa palautetta. Suoritusmerkintä kurssista annetaan, kun opiskelija on tehnyt kaikki tehtävät hyväksytysti. Kurssin suorittaa noin 130 opiskelijaa vuosittain.

Farmasian tiedonhaun opetuksen kehittäminen perustuu sekä kurssi-palautteeseen että yhteistyöhön farmasian laitoksen opettajien ja opiskelijoiden kanssa. Yksi tärkeimmistä havainnoista on ollut se, että perinteisiä lähiopetustilaisuuksia kaivataan verkko-opiskelun rinnalle ja täydennykseksi. Opettajan halutaan näyttävän kädestä pitäen, kuinka tiedonhakuja tehdään. Tämä ei ole lainkaan yllättävää. Tiedonhaun taidot ovat käytännön taitoja ja osaamista, jota on vaikea saavuttaa vain perehtymällä teoreettisiin opiskelumateriaaleihin. Oppimistyytlejä on useita erilaisia, eikä yhtä tiettyä tyyliä painottava kurssi voi vastata kaikkiin tarpeisiin.

Tiedonhaun kurssiin on tästä syystä sisällytetty aloitusluennon lisäksi kolme tuntia lähiopetusta mikroluokassa vuodesta 2009 alkaen. Tämä opetus sijoittui aluksi kolmannen lukuvuoden alkuun syyslukukaudelle. Lukuvuodesta 2013–2014 alkaen pidetään räätälöity opetus farmaseutin lopputöiden aiheiden antamisen yhteydessä toisen lukuvuoden kevätlukukaudella. Opetuksessa kerrataan tärkeimmät tiedonlähteet ja hakutavat erityisesti lopputyön näkökulmasta. Lähiopetus on toistaiseksi vapaaehtoista. Palautteen mukaan lähiopetusta on pidetty hyödyllisenä ja tarpeellisenä.

Kurssin alkuaikoina vallitsi hieman naiivi luottamus siihen, että opiskelijat tekevät myös ensimmäisen ja toisen osan tuolloin vapaaehtoiset oppimistehtävät. Ainoastaan kolmannen osan henkilökohtainen hakutehtävä oli pakollinen. Tämä johtui kurssin suuresta osallistujamäärästä - noin

150 uutta opiskelijaa vuosittain - ja siitä, että vain yksi opettaja oli tarkastamassa tehtäviä. Luonnontieteiden informaation toimenkuvaan kuului paljon muitakin tehtäviä, ja pelättiin, että farmasian tiedonhaun opetus veisi liian suuren osuuden työajasta.

Tehtävien vapaaehtoisuus ei ollut lopultakaan hyvä ratkaisu. Vaikka useimmat opiskelijat jättivät tehtävät tekemättä, toivottiin palautteissa kuitenkin kaikkien tehtävien pakollisuutta. Vastuuntuntoiset opiskelijat ottivat asian esille farmasian laitoksen opetuskokouksessa. Tämän jälkeen päädyimme yhdessä siihen, että kaikki oppimistehtävät muutetaan pakollisiksi. Ensimmäisen osan monivalintatehtävät tulivat pakollisiksi syksyllä 2010 ja sen jälkeen aloittaneille opiskelijoille. Toisen osan tehtäviä muokattiin hieman, pakollisia ne ovat olleet syksystä 2012 alkaen.

Alkuperäinen tavoite oli, että kurssin ensimmäinen osa suoritetaan ensimmäisen opiskeluvuoden aikana, toinen osa toisena vuonna ja kolmas osa kolmantena vuonna. Tällainen aikataulu osoittautui aivan liian väljäksi. Monet osallistujat valittivat opittujen asioiden unohtuneen siinä vaiheessa, kun oman lopputyöaiheen tiedonhaku oli käsillä. Lisäksi kävi usein niin, että kurssin suorittaminen jäi aivan opintojen loppuun, jopa viimeiseksi kurssiksi lopputyön valmistumisen jälkeen. Myös laitoksen opettajat olivat kiinnittäneet huomiota asiaan. Päädyimmekin tiivistämään aikataulua niin, että koko kurssin tulee olla suoritettuna siinä vaiheessa, kun opiskelija aloittaa lopputyönsä toisen lukuvuoden keväällä.

OIKEA TIETO OIKEAAN AIKAAN ON OLENNAINEN OSA MENESTYKSEKÄSTÄ ASiantuntijan TYÖTÄ

Kokemuksemme farmasian tiedonhaun opetuksen kehittämisestä voidaan tiivistää seuraaviin johtopäätöksiin:

- Yhteistyö tiedelaitoksen ja kirjaston kanssa on ensiarvoisen tärkeää motivoinnin ja kunkin tieteenalan tarpeiden ymmärtämisen vuoksi.
- Verkkokurssi on toimiva tapa yhdistää tiedonhakutaitojen opetusta oppiaineen substanssiin.
- Verkkomuoto ei yksin riitä kaikille oppijoille, tarvitaan myös perinteistä luokkaopetusta.
- Vapaaehtoisuuteen ei kannata luottaa liikaa. Vaikka monet opiskelijat pystyvät toimimaan itseohjautuvasti, tarvitaan myös aikataulutusta ja pakollisia tehtäviä.
- Opiskelijalle annettavat kommentit ja rakentava palaute oppimisesta ovat tärkeitä.
- Kurssin kehittämissideoita saa parhaiten kvalitatiivisella, sanallisella palautteella sekä keskustelemalla asiasta kiinnostuneiden opiskelijoiden ja oppiaineen opettajien kanssa.

Nopeasti uudistuvan informaation tehokas omaksuminen ja erityyppisten lähteiden luotettavuuden arviointi ovat yliopistotasaisen osaamisen keskeisiä taitoja. Näitä tarvitaan sekä tutkimuksen tekemisessä että asiantuntija-ammattissa toimiessa. Elinikäisen oppimisen vaatimus näyttäytyy tässä hyvin selkeänä tavoitteena. Oikea tieto oikeaan aikaan on olennainen osa menestyksestä asiantuntijan työtä.

Kirjasto on alkanut levittää tätä yhteistyön mallia kaikkiin tiedekuntiin hyödyntäen farmasian kanssa saatuja kokemuksia. Erityisenä painopisteenä seuraavina vuosina on jatko-opiskelijoiden ja opettajien tukeminen ja opastaminen tiedonhallinnassa.

LÄHTEITÄ

- ECDC (2011). A literature review on health information - seeking behaviour on the web: a health consumer and health professional perspective. Stockholm, ECDC.
- Peterson-Clark, G. & Aslani, P. & Williams, K.A. (2010). Pharmacists' online information literacy: an assessment of their use of Internet-based medicines information. *Health Information & Libraries Journal* 27(3):208-216. DOI: 10.1111/j.1471-1842.2010.00891.x.
- Saarti, Jarmo & MacDonald, Ewen (2004). Lääkeaineiden verkkotiedonhaun oppiminen osana farmasian verkko-opetusta. *DOSIS* 20(3):191-200.
- MacDonald, Ewen & Saarti, Jarmo (2003). Pharmacology on the Internet – A Web-CT Course Teaching Information Literacy for Pharmacy Students in the University Of Kuopio. *BEE-j* 1(1):[9 pp.]. Available from: <http://journals.heacademy.ac.uk/doi/abs/10.3108/beej.2003.01010008>. [Accessed 31.7.2013.]

Virtuaaliluokka työelämäyhteyksien edistäjänä yliopistossa

**RISTO IKONEN
ANTTI RONKAINEN**

JOHDANTO

Olisiko mahdollista helpottaa yliopisto-opiskelua työelämän ohessa? Voisiko yliopistossa annettavaa lähiopetusta integroida nykyistä paremmin osaksi avoimen yliopiston opintoja? Voisiko ajan ja paikan sidoksia hellittää, jotta opiskelijat voisivat nykyistä paremmin kiinnittyä ympäröivään yhteiskuntaan? Nämä kysymykset antoivat kimmokkeen kasvatustieteen ja aikuiskasvatustieteen oppiaineessa toteutetulle opetuskokeilulle, jossa normaalia luokkaopetusta on jaettu verkkoon ja seminaarien vaatima opetustila on osin virtuaalistettu. Järjestelmän kokeilu ja kehittäminen on alkanut vuonna 2010 ja se jatkuu ainakin lukuvuoden 2013–2014.

Miksi olemme pitäneet etäopiskelun sujuvoittamista tärkeänä? Yliopiston kannalta työmarkkinatilanne on muuttunut ratkaisevasti viimeisen viidenkymmenen vuoden aikana. On selvää, että suoritettujen tutkintojen lukumäärän raju kasvu on lisännyt kilpailua avoimista työpaikoista. Joitakin akateemisia professioita lukuunottamatta yliopistossa annettava koulutus pystyy antamaan yhä harvemmin valmiuksia, jotka sellaisenaan pätevöittäisivät jonkin työtehtävän hoitamiseen. Tämä pätee myös kasvatusalaan.

Viime kädessä kyse on yliopiston yhteiskuntarelevanssista eli siitä, missä määrin oppilaitos pystyy reagoimaan ympäröivän yhteiskunnan muuttuviin tarpeisiin ja toimintaedellytyksiin. Perinteisesti on toimittu niin, että oppilaitoksen yhteiskuntarelevanssia on yritetty parantaa ohjauksen avulla, puuttumatta sen kummemmin oppilaitoksen käytänteisiin. Tämä ei kuitenkaan yksin riitä. Tärkeintä olisikin kehittää opetusta niin, että yhteiskuntaside luontojaan vahvistuisi.

Oppilaitoksen ja työelämän välistä yhteyttä voidaan vahvistaa kahdella eri tapaa. Tähän saakka on yleensä toimittu niin, että opintoihin on sisällytetty opintojaksoja, joiden tarkoituksena on antaa opiskelijoille tuntuma ”oikeista töistä”. Suunta on nurinkurinen, sillä yliopistossa päivätyötään tekevien on vaikea hahmottaa, millaiselle osaamiselle työmarkkinoilla saattaisi olla kysyntää. Tietoa voidaan yrittää lisätä eri-

laisilla selvityksillä, kuten kartoittamalla, miten tutkinnon suorittaneet ovat sijoittuneet työelämään.

Tässä artikkelissa esiteltävällä opetuskokeilulla yhteiskuntarelevanssin problematiikkaan on yritetty löytää aiemmasta poikkeava tuloskulma. Sen sijaan, että oppilaitos kasvattaisi lonkeroita työelämää kohden, se voisi yrittää kehittää toimintojaan niin, ettei opiskelijoiden spontaania työelämä tietouden kartuttamista vaikeutettaisi.

Varsin tehokas tapa rikastuttaa opinnoissa tarjottavaa kuvaa siitä, millaisia tietoja, taitoja ja asenteita työelämässä tarvitaan, on tarjota työssäkäyville tai työelämään siirtyville mahdollisuus ottaa osaa normaaliin yliopisto-opetukseen. Juuri tämä on ollut tavoitteena Itä-Suomen yliopiston Joensuun kampuksella toteutetussa, verkkokokousohjelmaa hyödyntävässä etäopiskelukokeilussa.

ETÄOPISKELU JA KEHITTYVÄT OPPIMISYMPÄRISTÖT

Yliopistokoulutuksen ja yhteiskunnan tarpeiden yhteensovittaminen sai Suomessa alkunsa vaiheessa, jolloin maallisesta hallitsijasta tuli kirkon ylin suojelija, siis Kustaa Vaasan valtaannousun yhteydessä.

Ensi alkuun alkeiskoulun ja yliopiston yhteiskuntarelevanssi tarkoitti lähinnä osaaavan virkamieskunnan kouluttamista. 1700-luvulla voimistui kuitenkin ajatus, että koulutus voisi edistää myös kansantalouden kasvua. Alkuvaiheessa tämä tarkoitti sitä, että opiskelijoille luennoitiin lähinnä maatalouteen liittyvää uusinta tietoutta, jota tulevien virkamiesten toivottiin sitten levittävän eri kansankerrosten pariin. Tuohon aikaan etäopiskelu tapahtui välimiesten avustuksella. Tuleva kirkkohera tai virkamies opiskeli hyödyllisiä tietoja ja taitoja yliopistossa ja välitti saamansa tiedon edelleen paikkakunnan asukkaiden tietoon.

Koetellun tiedon lisääntyminen johti siihen, että 1800-luvulla perustettiin erityisiä oppilaitoksia, joissa koulutettiin asiantuntijoita teollisuuden, rakentamisen sekä maa- ja metsätalouden tarpeisiin. Rinnan koulutuksen eriytymisen kanssa kehittyi kuitenkin koulutusmuoto, jossa yliopistollista tietämystä pyrittiin levittämään kaikille sitä kaipaaville. Avoimen yliopisto-opetuksen varhaismuotona voidaan pitää Johan Gadolinin 1800-luvun alussa perustamaa kemiallista laboratoriota, jossa annettiin soveltavan kemian opetusta käsityöläisille, kuten nahkureille ja värjäreille. Laboratorion toiminta jäi lyhytaikaiseksi. Koetellun tiedon levittäminen jäikin lähinnä yleishyödyllisten yhdistysten, kuten Suomen keisarillisen talousseuran ja Kansanvalitusseuran tehtäväksi.

Seuraava avoimen yliopisto-opetuksen aalto sijoittuu vuosisadan lopulle, kun kansallisuusaatteen innoittamana joukko yliopistomiehiä ryhtyi pitämään yleisöluentoja. 1900-luvun alussa toiminta sai järjestäytyneen muotonsa Jyväskylän kesäkursseilla, joita voi pitää modernin kesäyliopiston edeltäjänä. Samoihin aikoihin aloitti myös

Kansanvalistusseuran kirjeopisto toimintansa. Kirjekurssit mahdollistivat opiskelun ajasta ja paikasta riippumatta. Tämä malli siirtyi lähes sellaisenaan avoimen yliopisto-opetuksen toimintaan 1970-luvulla.

1990-luvulle tultaessa yliopisto-opintoihin oli avattu kaksi vaihtoehtoisia väylää, joista toinen juontui kesäyliopistotoiminnasta ja toinen avoimesta korkeakoulusta. Ensiksi mainitun alkuperäisenä ideana oli tarjota lähiopetusta kesäaikaan, jolloin työssäkävijöiden oli helpompi osallistua opetukseen. Jälkimmäisen toimintamalliksi muodostui kirjekurssimainen etäopiskelu, jota täydensivät eri toimipisteisiin hajautetut lähiopetusjaksot.

Tilanne säilyi tällaisena aina vuosituhannen vaihteeseen saakka. Etäopiskelun vaihtoehtoina olivat joko kirjalliset oppimistehtävät tai iltaisin ja loma-aikoina järjestetyt lähiopetusjaksot. Viestintäteknologia ei tuonut käytänteisiin juurikaan muutosta. Suurin eroavuus oli viestinnän nopeutuminen, kun kirjekurssimainen opetus siirtyi hyödyntämään ensin sähköpostia ja sitten WebCT:n ja Moodlen kaltaisia oppimisalustoja.

Välillä kokeiltiin myös perinteisen opetustilanteen sähköistä jakamista, mutta tulokset eivät olleet erityisen rohkaisevia. Radiossa tai televisiossa välitetyt luennot olivat jäykkiä ja vuorovaikutus olematonta. Viestintä jäi yksisuuntaiseksi myös kasetteina tai videonauhoina jaetuilla opetustallenteilla.

Puhelinyhteyttä hyödyntävä videoneuvottelulaitteisto helpotti opettajan ja opiskelijoiden välistä vuorovaikutusta. Järjestelmä oli kuitenkin toivottoman kömpelö käyttää. Tarvittava laitteisto oli taas liian kallis yksityisten henkilöiden hankittavaksi. Niinpä etäopiskelua varten oli varustettava oma tilansa, videoneuvotteluluokka.

Informaatioteknologian kehityksestä huolimatta varsinainen yliopisto-opetus laahasi pahasti jäljessä. Työelämän ohessa opiskelevilla ei ollut juuri muuta vaihtoehtoa kuin ottaa osaa avoimen yliopiston järjestämään lähiopetukseen ja tehdä oppimisalustalle sijoitettuja kirjallisia tehtäviä. Vuorovaikutus toteutui sähköpostilla tai oppimisalustan keskustelupalstoilla. Ja vaikka opintojaksot olivat sisältökuvausten ja osaamista-voitteidensa osalta identtiset yliopistossa lähiopetuksena järjestettävien kurssien kanssa, käytännössä erot olivat merkittäviä. Se mikä lähiopetuksessa hoitui luennolla ja tentillä saattoi monimuoto-opetuksessa edellyttää tutortapaamisia, lukutehtäviä ja oppimistehtävien tekemistä.

Internetyhteyksien nopeutuminen avasi oppilaitosten toimintaympäristöön aivan uudenlaisia mahdollisuuksia. Aiemmin kuvan ja äänen välittäminen oli ollut joko teknisesti hankalaa toteuttaa tai sitten hankalaa ja häiriöherkkää. Kun verkon siirtonopeus kasvoi kymmen- ja jopa satakertaiseksi, tuli samalla mahdolliseksi siirtää verkon kautta niin ääntä kuin kuvaakin. Yhteyksien nopeutuessa monipuolistui myös opetuksessa hyödynnettävien ohjelmien tarjonta. Kun aiemmin vuorovaikutus yliopiston opettajan kanssa oli pääosin tekstipohjaista, voitiin yhteyttä nyt pitää kuvapuhelinta muistuttavilla ohjelmistoilla.

Ohjelmauutuuksien myötä työelämässä oleville avautui mahdollisuus etäopiskeluun, jossa traditionaalinen lähiopetus jaetaan reaaliaikaisesti verkkoon ja niin haluttaessa myös tallennetaan.

OPETUSKOKEILUN TAUSTAA

Etäopetuskokeilun alkupisteenä oli tilanne, jossa joukko opintojensa loppusuoralla olevia opiskelijoita ei voinut paikkakunnalta muuton takia osallistua lähiopetuksena pidettäviin tutkielmaseminaareihin. Tätä ryhmää varten perustettiin oma, etäosallistumisen mahdollistava seminaariryhmänsä. Julkilausumattomana tavoitteena oli estää opintojensa päättövaiheessa olevien siirtymistä muihin yliopistoihin.

Alkuvaiheessa ainoa yhteydenpitoväline oli Moodle-oppimisolusta. Siinä vuorovaikutus on kömpelöä, joten henkilökohtaista ohjausta oli pakko antaa puhelimitse. Tilanne muuttui täysin, kun yliopisto sai käyttöönsä kuvaa, ääntä ja dokumentteja välittävän ACP-verkkokokousohjelman. Järjestely toimi hyvin. Seminaari-istuntoihin osallistuttiin eri puolilta Suomea ja jopa maan rajojen ulkopuolelta. Kauimmaisina graduseminaarisiin osallistujia asui pysyvästi Japanissa.

Kokeilu laajeni pian myös muuhun opetukseen. Perustettiin virtuaaliluokka, jossa opetusta jaettiin verkkokokousohjelmalla, mikrofonilla ja nettikameralla reaaliaikaisesti verkkoon ja samalla tallennettiin Moodlessa julkaistavaksi.

Alussa kohderyhmäksi oli kaavailtu opiskelijat, jotka opiskelivat työn ohessa tai jotka olivat siirtymässä ensimmäiseen työpaikkaansa. Pian kävi kuitenkin selväksi, että myös lähiopetukseen osallistuvat opiskelijat tarvitsivat etäopiskelumahdollisuutta. Opiskelijoiden kertoman mukaan tallennetut opetustilanteet toimivat puskurina, jonka avulla päällekkäisten kurssien aiheuttama ongelma sai osin ratkaisunsa. Opetuksen virtuaalistaminen mahdollisti opiskelun jatkamisen myös force majeure-tilanteissa, kuten sairaustapauksissa.

Verkkokokousjärjestelmän opetuskäyttöä on testattu vuodesta 2010 lähtien. Käytössä on ollut Adobe Connect Pro -ohjelma. Järjestelmän toimivuutta on testattu integroimalla se luento-opetukseen, seminaari-työskentelyyn ja opintopiirityöskentelyyn. Tallennettuja ja julkaistuja testaustunteja on kertynyt useita satoja. Osaan istuntoja opiskelijat ovat voineet osallistua reaaliaikaisesti, osaan tallenteiden välityksellä.

MIKSI VERKKOKOKOUSOHJELMA?

Verrattuna kiinteisiin videoneuvottelujärjestelmiin verkkokokousohjelmisto on erittäin ketterä yhteysratkaisu. Opetus voidaan viedä verkkoon lähes missä tahansa tilassa, kunhan käytössä on tietokone ja internet-

yhteys. Tavanomainen verkkokamera ja mikrofoni kulkevat vaivatta opettajan mukana. Tärkeää on myös se, että opetusta voi seurata mil-tä tahansa tietokoneelta. Opiskelijan tarvitsee vain kirjautua verkkose-laimella ennalta esimerkiksi Moodlessa tai sähköpostitse ilmoitettuun verkko-osoitteeseen.

Käytettäessä verkkokokousohjelmistoa ääni- ja kuvayhteys voidaan antaa myös etäosallistujille, mikä mahdollistaa esimerkiksi esitelmän pidon tai opponoinnin verkkoa pitkin. Tämä ei edellytä opiskelijalta kalliita investointeja, sillä riittävän hyvätasoisen verkkokameran voi hankkia lähes mistä tahansa tavaratalosta parillakymmenellä eurolla, eikä kuuloke-mikrofoniyhdistelmäkään ole tätä kalliimpi. Jos käytössä on kannettava tietokone, äänen ja kuvan välittäminen onnistuu usein koneeseen valmiiksi kuuluvilla laitteilla.

Opetuskokeilussa käytetty ACP-ohjelma on yhteensopiva kaikkien yleisimpien tietokoneiden käyttöjärjestelmien kanssa, eikä käytölle tältä osin aiheudu rajoitteita. Tarjolla olisi myös ilmaisia avoimen koodin oh-jelmistoja, mutta yliopiston käytänteet ovat estäneet niiden testaamisen.

ACP on maksullinen ohjelmisto, jonka käyttökulut ovat toistaiseksi olleet varsin edulliset. Tästä huolimatta välitettävän kuvan tai äänen laatu ei ole ratkaisevasti huonompi verrattuna kiinteisiin ja huomatta-vasti kalliimpiin videoneuvottelujärjestelmiin. On myös pidettävä mie-lessä, että oppimisen kannalta olennaisinta on, että opetukseen osallis-tuminen tapahtuu vaivattomasti, yhteys toimii ja asiasisältö välittyy.

Kokeilun aikana ilmenneet ongelmat ovat olleet väliaikaisia. Useimmiten ne johtuvat siitä, että ohjelmisto on alun pitäen hankittu lähinnä organisaation sisäisen viestinnän tarpeisiin. Niinpä järjestelmän ylläpidosta vastaava taho ei ole testannut ohjelmaa luokkaopetuksen tarpeita ajatellen, mikä käy ilmi myös yliopistoon sivuilta ladattavista käyttöoppaista. Kokeilun aikana onkin jouduttu laatimaan omat käyttö-oppaansa etäosallistujille ja opettajille.

Ohjelma on osoittautunut olevan opiskelijalle kohtalaisen helppo-käyttöinen. Teknologian kehittyessä ja verkkoyhteyksien tiedonsiirtoka-pasiteetin kasvaessa myös kuvan ja äänen laatuun liittyvät puutteet ovat vähentyneet, mikä lisää käyttömukavuutta.

OPISKELIJAPALAUTE

Kokeilun alussa opiskelijapalaute rajoittui lähinnä satunnaisiin kom-mentteihin tunnin jälkeen ja kurssipalautteessa olleisiin mainintoihin. Lukuvuonna 2012–2013 kerättiin kirjallinen palaute kolmelta luento-kurssilta. Seuraava tarkastelu perustuu kyselyn antiin.

VIRTUAALISTAMISEN ONGELMAKOHTIA

Verkkokokousohjelman käyttö ei ole ollut ongelmatonta. Useimmiten kyse on ollut opiskelijan käytössä olevan verkkoyhteyden hitaudesta.

"Haittana on ollut joskus katkeileva yhteys." (A25)

"Olen pari kertaa yrittänyt käyttänyt ACP:tä mokkalalla, ja se oli katastrofi." (B52)

Ongelmien ilmetessä niiden syyn tarkka tunnistaminen on vaikeaa, sillä muuttuvia tekijöitä on paljon eikä aikaa asian tarkempaan tutkimiseen useinkaan ole. Tietokoneohjelmille yleinen epävakaus on jossain määrin myös ACP:n ongelma.

Opetustilojen kirjava laitekanta aiheuttaa sekin ongelmia. Laitteiston testaus on jouduttu toteuttamaan todellisissa opetustilanteissa, joten äkilliset toimintahäiriöt ovat väistämättä häirinneet opetuksen normaalia kulkua. Usein myös tallenteen laatu kärsii.

"Laitteiden valmistelemiseen ja säätämiseen meni aikaa." (A48)

"Äänentoiston ongelmat, koska opettajan puheeseen sekoittuu muu tilan kohina." (B21)

Välineistön, kuten mikrofoniin ja kameroiden teknisistä ominaisuuksista ja niiden eroista ei ole saatavilla tarkkaa tietoa. Oma testaus on vasta alkutekijöissään. Huonosti tunnetaan myös osallistujien lukumäärän ja muiden tekijöiden vaikutus välitettävän tiedon kulkuun sekä äänen- ja kuvanlaatuun. Tekninen tuki on riittämätöntä, joten opettajat joutuvat keksimään ratkaisut itse. Tällöin edetään monesti yrityksen ja erehdyksen kautta, mikä on hidasta ja epävarmaa.

ACP-verkkokokousohjelmaa ei ole virallisesti hyväksytty yliopiston etäopetusjärjestelmäksi. Niinpä opetustilat sen enempää kuin tietokoneiden asetukset eivät välttämättä tue ACP:n käyttöä.

"Kuuluvuus osassa tallenteita oli ajoittain heikkoa." (A11)

"Välillä on teknisiä ongelmia. Tallenteelta ei kuule opiskelijoiden kommentteja." (A35)

"Kun ei ole luennoilla jää joitain asioita paitsioon, esim. toisten opiskelijoiden kommentit ja kysymykset, sekä vastaukset kysymyksiin." (B33)

VIRTUAALISTAMISEN HYVIÄ PUOLIA

Jokseenkin arvattavaa oli, että virtuaaliluokasta hyötyivät erityisesti ne opiskelijat, jotka olivat syystä tai toisesta estyneistä osallistumaan lähiopetukseen.

"[...] ACP-yhteys oli minun kohdallani ainoa mahdollisuus osallistua luennoille." (A65)

"[...] ACP on hyvä väline esim. viikonloppuopiskeluissa, jolloin voi paikata viikolla missattuja luentoja." (C33)

Aikataulujen päällekkäisyys ei ole mikään yllätys. Huomaamatta kuitenkin usein jää, että joskus tämä voi viivästyttää opintojen loppuunsaattamista.

”Yliopistossa luennot ja kurssit ovat usein päällekkäisiä ja niitä voi suorittaa kerran vuodessa Useampi tuttavani on joutunut viivästyttämään valmistumista, koska ei ole voinut suorittaa mielekkäästi kahta kurssia yhtä aikaa.” (C45)

”Itse olen tehnyt nyt vuodessa maisterivaiheen opinnot lähes valmiiksi. Ilman tätä [verkkokokousohjelmää] homma olisi ollut lähes mahdoton.” (C5)

Verkkoon jaettu opetus ei ole sidottu aikaan tai paikkaan. Opiskelija voi oman tilanteensa mukaan osallistua opetustapahtumiin paikan päällä, seurata niitä samanaikaisesti verkossa tai katsoa jälkikäteen niistä laaditun videotallenteen. Jokseenkin yllättävää oli, että osa opiskelijoista hyödynsi virtuaaliluokkaa myös opiskeltujen asioiden kertaamisessa.

”Se oli myös hyvä asia, että tallennuksia pystyi katsomaan jälkikäteen ja kertaamaan asioita.” (A21)

”Vaikka istuin kaikki luennon paikalla, ACP tallenteesta oli hyvä tarkastaa luennolla käytyjä asioita. Katsoin jopa pari luento uudelleen niiden mielenkiintoisen sisällön vuoksi.” (A59)

Toki oli jo entuudestaan tiedossa, että maantieteellinen välimatka vaikeuttaa opiskelua. Kuitenkin vasta kokeilun myötä on selvinnyt, kuinka vakavasta ongelmasta tässä on todella kysymys. Tämä tuli esiin myös opiskelijapalautteessa.

”Asun toisella paikkakunnalla ja mahdollisuus osallistua kurssille ACP:n välityksellä on hieno! Ei tarvitse ajaa Joensuuhun ja jää välilliset kulut pois. Tallenteen voi myös katsoa myöhemmin, eli antaa vapautta aikatauluihin.” (A2)

”Ilman etäyhteyttä olisi kurssi jäänyt tekemättä, koska asun kaukana Joensuusta.” (A25)

Pitkät välimatkat vaikeuttavat opiskelua ennen kaikkea siksi, että parin tunnin tapaamiseen osallistuminen voi vaatia moninkertaisesti matkustusaikaa. Tämä tekee käytännössä mahdottomaksi työn ohessa opiskelemisen. Yhteiskuntarelevanssin kannalta merkittävintä onkin se, että virtuaaliluokka mahdollistaa työn ja opiskelujen yhdistämisen.

”ACP on vapauttanut olemaan toisaalla opetuksen aikana. Olen ollut töideni vuoksi paljon Turussa, Helsingissä ja Jyväskylässä ja osallistunut etänä opetukseen. Minulle on ollut helppoa järjestää se kaksi tuntia aikaa osallistumiseen etänä verraten siihen, että olisin ajanut 600 kilometriä luennon takia ja sen jälkeen 600 kilometriä takaisin.” (A52)

”Voin opiskella kotoa käsin töiden ohella, erittäin hyvä ja kätevä tapa opiskella. Antaa erityisesti opiskelumotivaatiota ja saa opinnot todella etenemään!” (A22)

”Erityisesti aikuisopiskelijalle hyödyllinen, koska opiskelun voi ainakin osittain tehdä työn ohessa.” (C62)

”Tällainen opiskelu mahdollistaa työssäkäyvien ja sellaisten opiskelun, jotka eivät perhesyistä tai jostain muusta syystä pääse paikan päälle.” (C29)

Verkkokokousohjelmalla luodun virtuaaliluokan myötä myös työelämässä mukana olevat saattoivat ottaa osaa tavanomaiseen opetukseen. Samalla he toivat mukanaan työelämäkokemuksensa, jota voitiin sitten eri tavoin jakaa riviopiskelijoille.

Yhteiskunta toimii entistä enemmän kellon ympäri, jolloin yksilöllisen ajankäytön suunnittelun tarve lisääntyy. Erityisesti työssäkäyvät opiskelijat hyötyvät mahdollisuudesta tutustua opetuksen tallennettuun versioon vapaa-ajallaan. Tämä kaikki on omiaan lisäämään opiskelijoiden tasa-arvoisuutta. Opiskelijoiden kanssa käytyjen keskustelujen perusteella etäopiskelumahdollisuuden tarve tulee jatkossa entisestäänkin kasvamaan.

Näyttäisi siltä, että opintojen virtuaalistaminen edistäisi kahdella tapaa opiskelijoiden työelämään siirtymistä. Ensiksi, työelämässä mukana olevien integroiminen lähiopetukseen lisää samalla niin riviopiskelijoiden kuin opetushenkilökunnankin työelämätietoutta. On luultavaa, että sitä mukaa kuin tietämys vaihtoehtoisista urista ja niiden edellyttämistä valmiuksista kasvaa, vahvistuu myös opiskelijoiden luottamus omiin kykyihin.

Toiseksi, kokeilun etenemisen myötä on käynyt selväksi, että opetuksen jakaminen verkkoon mahdollistaa harjoittelupaikan valinnan muualtakin kuin yliopistopaikkakunnan välittömästä läheisyydestä. Nykyään tämän estää harjoittelun aikana pidetyt ja opiskelijan läsnäoloa edellyttävät opintojaksot. Jos vaikka vain osa opetustarjonnasta jaettaisiin verkkoon, harjoittelupaikan voisi valita mistä päin maailmaa tahansa, kunhan vain käytettävissä on riittävän tehokas verkkoyhteys. Etenkin Joensuun kaltaisella paikkakunnalla, jossa on pulaa, ei vain työpaikoista vaan jo soveliaista harjoittelupaikoistakin, etäopiskelumahdollisuuden tarjoaminen voisi merkittävästi edistää opiskelijoiden sijoittumista työelämään

HANKKEEN NYKYTILANNE JA JATKONÄKYMÄT

Kasvatustieteen ja aikuiskasvatustieteen oppiaineessa on jo kolmen vuoden ajan kokeiltu perinteisen lähiopetuksen jakamista verkkoon. Tavoitteena on ollut olemassa olevia verkkosovelluksia ja laitteita hyödyntämällä kehittää kontaktiopetukseen kiinteästi integroitu, joustava, erilaisiin tarpeisiin ja opetustiloihin mukautuva oppimisympäristö, jossa toimiminen muistuttaa mahdollisimman paljon lähiopetusta kuitenkin ilman ajan tai paikan rajoituksia.

Yliopisto-opetuksen virtuaalistaminen ja siihen liittyvä laitekokeilu on tähän saakka toteutettu normaalin opetustyön ohessa. Ensimmäinen systemaattinen käyttäjäkysely toteutettiin huhtikuussa 2013. Kohdeyryhmänä olivat kahden syyslukukaudella toteutetun opintojakson opiskelijat (N=96). Edellä olleet lainaukset ovat peräisin tästä aineistosta ja

edustavat hyvin yleislinjaa. Tulosten pohjalta laadittu tutkimusraportti valmistuu vuoden 2013 loppuun mennessä. Alustavana tuloksena voi todeta, että opiskelijat suhtautuvat positiivisesti etäopetuksen järjestämiseen ja pitävät sen kehittämistä tärkeänä.

Verkkokokousohjelman käyttö on helppoa ja kokeilujen aikana tuotetut suppeat käyttöoppaat ovat osoittautuneet toimiviksi. Vaihtoehtoisiin järjestelmiin verrattuna verkkokokousohjelma ei edellytä tavanomaisesta tietokoneen käytöstä poikkeavia laitehankintoja. Käytön joustavuudesta kertoo puolestaan se, että lähes minkä tahansa tilan voi neljännes-tunnissa muuttaa virtuaaliluokaksi, josta voidaan välittää videokuvaa, ääntä ja dokumentteja muualle maailmaan. Yhteys toimii myös toiseen suuntaan. Lähiopetuksessa onkin voitu hyödyntää asiantuntijaesitelmiä, jotka on pidetty satojen kilometrien päästä.

Etäopetus mahdollistaa työn ja opiskelun yhdistämisen. Näin se samalla lisää vuorovaikutusta ympäröivän yhteiskunnan ja yliopiston välillä. Opetuksen virtuaalistaminen luo myös puitteet opiskelijoiden omaehtoiselle verkostoitumiselle ja työelämään sijoittumiselle, sillä se tekee mahdolliseksi harjoittelupaikkojen etsimisen mistä päin maailmaa tahansa.

Pedagogisen toimivuuden osalta kaikki olennainen on jo tiedossa. Järjestelmän teknistä toimivuutta täytyy kuitenkin parantaa. Opetuksen virtuaalistamisessa on käytetty mikrofoneja ja verkkokameroita, joita ei ole tarkoitettu luokkatilanteen tallentamiseen. Käyttäjystävällisyyden lisääminen edellyttää eri laiteyhdistelmien huolellista testausta ja opetustilojen konekannan ajanmukaistamista. Toimintavarmuus vaatii puolestaan riittävää siirtokapasiteettia ja oikein mitoitettua palvelinta. Kehitystyössä on kuitenkin säilytettävä järjestelmän ketteryys ja liikuteltavuus, sillä hankkeessa ei tähdätä kiinteiden videoneuvottelujärjestelmien luomiseen.

Tähän mennessä kokeilun painopiste on ollut virtuaalipedagogiikassa. Nyt on saavutettu piste, josta ei voida edetä ilman ulkopuolista teknistä asiantuntemusta ja yhteistyötä yliopiston tietoliikenneinfrastruktuurista vastaavan tahon kanssa.

Kirjoittajat

Atjonen Päivi, professori, Itä-Suomen yliopisto, Filosofinen tiedekunta, Kasvatustieteiden ja psykologian osasto, Kasvatustiede ja -sociologia

Harinen Päivi, yliopistonlehtori, Itä-Suomen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta, Yhteiskuntatieteiden laitos, Sociologia

Herranen Minna, opinto-ohjauksen opiskelija, Itä-Suomen yliopisto, Kasvatustieteiden ja psykologian osasto

Hirvonen Tellervo, amanuenssi, Itä-Suomen yliopisto, Filosofinen tiedekunta, Filosofisen tiedekunnan hallintopalvelukeskus, Humanistinen osasto

Hoffrén Mia, professori, Itä-Suomen yliopisto, Oikeustieteiden laitos

Ikonen Risto, yliopistonlehtori, Itä-Suomen yliopisto, Filosofinen tiedekunta, Kasvatustieteiden ja psykologian osasto, Kasvatustiede ja aikuiskasvatustiede

Juselius Maarit, suunnittelija, Itä-Suomen yliopisto, Historia- ja maantieteiden laitos

Kaarniemi Heli, suunnittelija, KORKO-hanke, Itä-Suomen yliopisto, Koulutus- ja kehittämispalvelu Aducate

Kettukangas Titta, yliopisto-opettaja, Itä-Suomen yliopisto, Filosofinen tiedekunta, Soveltavan kasvatustieteen ja opettajankoulutuksen osasto

Kosonen Jonna, projektitutkija, Itä-Suomen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta, Oikeustieteiden laitos

Kuusinen Asta, lehtori, Itä-Suomen yliopisto, Filosofinen tiedekunta, Soveltavan kasvatustieteen ja opettajankoulutuksen osasto

Laitinen Heikki, tietoasiantuntija, Itä-Suomen yliopisto, Kirjasto

Lindeberg Anna-Mari, yliopistonlehtori, Itä-Suomen yliopisto, Filosofinen tiedekunta, Soveltavan kasvatustieteen ja opettajankoulutuksen osasto

MacDonald Ewen, yliassistentti, Itä-Suomen yliopisto,
Terveystieteiden tiedekunta, Farmasian laitos

Mahonen Anitta, yliopistonlehtori, Itä-Suomen yliopisto,
Terveystieteiden tiedekunta, Lääketieteen laitos, Biolääketieteen
yksikkö

Malin Kimmo, yliopisto-opettaja, Itä-Suomen yliopisto,
Oikeustieteiden laitos

Muukkonen Minna, yliopistonlehtori, Itä-Suomen yliopisto, Filosofinen
tiedekunta, Soveltavan kasvatustieteen ja opettajankoulutuksen osasto

Myllys Riikka, amanuessi, Itä-Suomen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden
ja kauppatieteiden tiedekunta, Hallintopalvelukeskus, Historia- ja
maantieteiden laitos

Pakarinen Pekka, suunnittelija, KORKO-hanke, Itä-Suomen yliopisto,
Koulutus- ja kehittämisspalvelu Aducate

Palvimo Jorma, professori, Itä-Suomen yliopisto, Terveystieteiden
tiedekunta, Lääketieteen laitos, Biolääketieteen yksikkö

Peiponen Leila, projektipäällikkö, KORKO-hanke, Itä-Suomen
yliopisto, Koulutus- ja kehittämisspalvelu Aducate

Pietilä Marko, yliopistonlehtori, Itä-Suomen yliopisto, Terveystieteiden
tiedekunta, Lääketieteen laitos, Biolääketieteen yksikkö

Ronkainen Antti, yliopisto-opettaja, Itä-Suomen yliopisto, Filosofinen
tiedekunta, Kasvatustieteiden ja psykologian osasto, Kasvatustiede ja
aikuiskasvatustiede

Ryhänen Sanna, lehtori, Itä-Suomen yliopisto, Terveystieteiden
tiedekunta, Lääketieteen laitos, Biolääketieteenyksikkö

Saarti Jarmo, kirjastonjohtaja, Itä-Suomen yliopisto, Kirjasto

Saramäki Maija, kasvatustieteiden ja aikuiskasvatustieteiden opiskelija,
Itä-Suomen yliopisto, Kasvatustieteiden ja psykologian osasto

Silvennoinen-Kuikka Helena, palvelupäällikkö, Itä-Suomen yliopisto,
Kirjasto

Stenberg Pia-Riitta, yliopisto-opettaja, Itä-Suomen yliopisto, Filosofinen tiedekunta, Soveltavan kasvatustieteen ja opettajankoulutuksen osasto

Surakka Minna, amanuenssi, Itä-Suomen yliopisto, Filosofinen tiedekunta, Filosofisen tiedekunnan hallintopalvelukeskus, Humanistinen osasto

Tanskanen Minna, yliopistonlehtori, Itä-Suomen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta, Historia- ja maantieteiden laitos, Maantiede

Vallius-Leinonen Kirsi, uraohjaaja, Itä-Suomen yliopisto, Opinto- ja opetuspalvelut

Yli-Penttilä Sami, yliopisto-opettaja, Itä-Suomen yliopisto, Filosofinen tiedekunta, Soveltavan kasvatustieteen ja opettajankoulutuksen osasto

HELI KAARNIEMI (TOIM.)

Luotsausta ja luovintaa

Työelämäorientoituneen opetuksen

ja ohjauksen kehittäminen

Itä-Suomen yliopistossa

Tämän julkaisun artikkelit valottavat työelämään orientoivan opetuksen ja ohjauksen nykytilaa ja tulevaisuutta Itä-Suomen yliopistossa. Toivomme, että julkaisu toimii pohdintojen ja keskustelujen avaajana sekä tukena kehitettäessä urasuunnittelua ja työllistymistä edistäviä opetus- ja ohjausmenetelmiä. Julkaisu on toteutettu osana KORKO-hanketta, jonka tavoitteena on ollut työelämäorientoation ja -yhteistyön vahvistaminen yliopistossa.

UNIVERSITY OF
EASTERN FINLAND

PUBLICATIONS OF THE UNIVERSITY OF EASTERN FINLAND

General Series

ISBN: 978-952-61-1286-2 (NID.)

ISBN: 978-952-61-1287-9 (PDF)

ISSNL: 1798-5854

ISSN: 1798-5854 (NID.)

ISSN: 1798-5862 (PDF)